

VÄRSKE RÕHK

ANDRUS KASEMAA
SVETA GRIGORJEVA
MARTEN KEVADE
KEIU VIRRO
GUILLAUME GUÉRAUD
INTERVJU
JUHÄN HELLERMÄGI
MAARJA HELENA MERISTE
EDA AHIST
IIRIS VIIRALU
KÄRT HELLERMÄST

MERLE PURRE & MIRJAM PARVE
TÕNIS VILUST

FOTOD: ANN VIISILEHT
ILLUSTRATSIOONID:
MAARJA JULLINEN

ANDRUS KASEMAA

*

Nõukogude liidu lagunemine oli katastroof

lugesin diplomaatiast putin tahab
taastada impeeriumit

kohutavad inimesed
on mida soovida

mu vanaisa tuba ongi nagu putini impeerium
kunagi ilus siis kustuv nüüd tolmane tolmsed kardinad ees
isegi päeval päike vaevu paistab sisse
need jubedad tuhvliid juba lotsikantud kola kola majatäis kola
tahab tagasi neid roostes külmkappe

muuseumid tuleks kõik põletada
et poleks ajalugu mälu
poleks impeeriume ega selle ihaldajaid

tahta tagasi poliitilisi mõrvu
emasid kes sünnitavad lapsi sõdade jaoks suurtükitorude ette
kioskid kus sai viina klaasiga

Igatseda taga

pärast nostalgitseda nutta taga miljoneid surnuid

midagi sellist soovida
impeeriumi

kogu seda õnnetust

kohutav

*

raadiost kuulsin uudist
700 ajateenijat vandus Eestile truudust

ma naersin!

käisin ju ka
sõjaväes

poisid rääkisid
kuidas põgenevad üle mere

õhtu otsa naersin!

Valetavad!

*

Täna hommikul vanaema pool ärgates mõtlesin
Hea et me koos ei ela
Sa oled hommikuti kole
Su suu haiseb
Ma olen hommikuti kole
Mu suu haiseb
Kuidas me elaks nii koos
Sa näed milline ma olen
Ma näen milline sa oled
See oleks õudne

*

Isa käest küsisin
kas sõda tuleb
Ta ütles pohhui
las tuleb
Et kole on küll
aga ongi liiga kaua rahu olnud

inimesed ei oska enam elada

?

Õhtu üksikus majas
(keset metsi)
ilma sinuta
olen söönud
olen joonud
nüüd lähen magama

õhtu üksikus majas
kuulasin päeval raadiot
räägiti sõjast
inimeste rahulolematusest

panin kinni

olen väsinud inimeste rahulolematusest

õhtu üksikus majas
metsade mühinas

*

Mida teinud
ei midagi

natuke
lonkinud rannas
mõelnud sinust
armastanud püüdnud armastada
lõhkunud puid
õhtul pesin pesu
kuulasin linde läbi maja
kevad ongi tulnud
kirjutasin mõne luuletuse
mõni tuli vist isegi hea

õhtul jälle üksinda

kuulan enda häält kajamas raadiost
loen seal luuletusi sinust

ma ei teadnuki
kui palju ma
sind
armastasin

*

Varjusin oma tuppä
kui saaks elaks terve elu siin
olen alati selliseid tube armastanud
pööningukambreid

vahin aknast kevadet ja suve
puid kohisemas tuules

lähen läbi nende hallide päevade
ilma sinuta

vahel istun fbs
vaatan eestlasi
kuidas nad elavad

Paljud on aastapäeva puhul õnne soovind üksteisele
sõnad millesse ma ei usu

eestile edu
tulevikku rikkust
veelgi paremat elu

riputanud lehvivaid lippe
teind selfsid sõjakola taustal
ilge naeratus

sõjas te vaevalt naeratate
naised nutavad kodus
näost hallid koledad
mure vajutab näkku kortsud

Läbi seinte kostab vene filmide hääli
onu uno vaatab vene kanaleid
igatseb taga minevikku nad peavad putinit heaks

natside lemmik on putin
ma eile sain teada
hitlerifännid armastavad
isegi kopsuhaiged vanamutid vanamehed
vähihaiged kiidavad putinit
arvavad venemaal elatakse paremini
politkovskaja oli rumal inimene
kes toppis oma nina kuhu poleks pidanud
nemtsov oli nõme

ma ise ka ei tea enam
mis on tõde aga ma tean
ma tunnen su alati ära
kui ma sind näen

ema miks sa sünnitasid mu
ma ei tahtnud ju siia teie maailma

Ma peaksin selle lõbusamalt lõpetama
siis ei ehmata keegi ära kuidas kasemaa ei oska lõbusalt
Elu on ilus
Inimesed on targad ja ilusad
Ma armastan seda maailma
Eesti miks sa juba otsa ei saa

*

Rääkisime täna ühega fbs
ei tule mingit sõda
ütles ta

riigimeestest austab kõige rohkem
obamat merkelit
ansipit
neis on seda
riigimehelikkust

trump ja putin
väikese südame ja hingega

ma ei tea
putinil on ju küll riigimehelikkust

putin teeb kõik
oma riigi heaks

käis täna tartus kuulsa professori matusel
aula oli täis
rahvast läks neli bussitäit kalmistule
liiklus oli kõik seiskunud

uhke

nii on ainult tartus!

Olen lugend mälestusi 1940ndaist
kuidas ka siis maeti professoreid tartus
Kuulsaid nimesid
pole ühelgi ise käinud veel
kunagi lähen

professori matus on ajalooline sündmus
nagu sõda

professoreid ei tohiks kindlasti tuhastada
kõik peaks olema nagu endistel aegadel
muidu pole kedagi näidata
poleks bussitäite viisi rahvast
liikluse seiskumist
seda melu mida professori surm toob
isegi sõja ajal

omamoodi on see uhke
inimeste maailm

nagu ka sõda

*

kui nad sõdisid süürias

kui nad pommitasid linnu

kuulasime meie üksteist ja jõime kirjandusõhtutel odavaid uus-meremaa veine
olime lummatud iseenda häälest
(vahel tulid meelde stalin ja hitler)

kui nad tapsid droonidega inimesi

käisid vanemad tööl ja õhtul tulid väsinult koju
(ja ükskõik oli ka)

kui kuningad lõbutsesid ja sõdisid

lõbutsesime ja vihkasime ka meie üksteist

niipalju oli teha

sel ajal kui kuningad läksid sõtta linnade ja rahvaste vastu

ja ajasid neid nagu lambakarju

ei teinud meie midagi

ainult määgisime

*

Kui ma kord suren
matke mind fb vestlustega sinuga
neid saab köidete viisi
terve virn käsikirju pange mulle rinna peale
seal me kakleme ja tülitseme üle päeva
seal oled sina
keda ma armastasin

kunagi tähendasid need mulle palju
nüüd lugege ise
võibolla midagi tunnen
kui saaksin neid veel näha

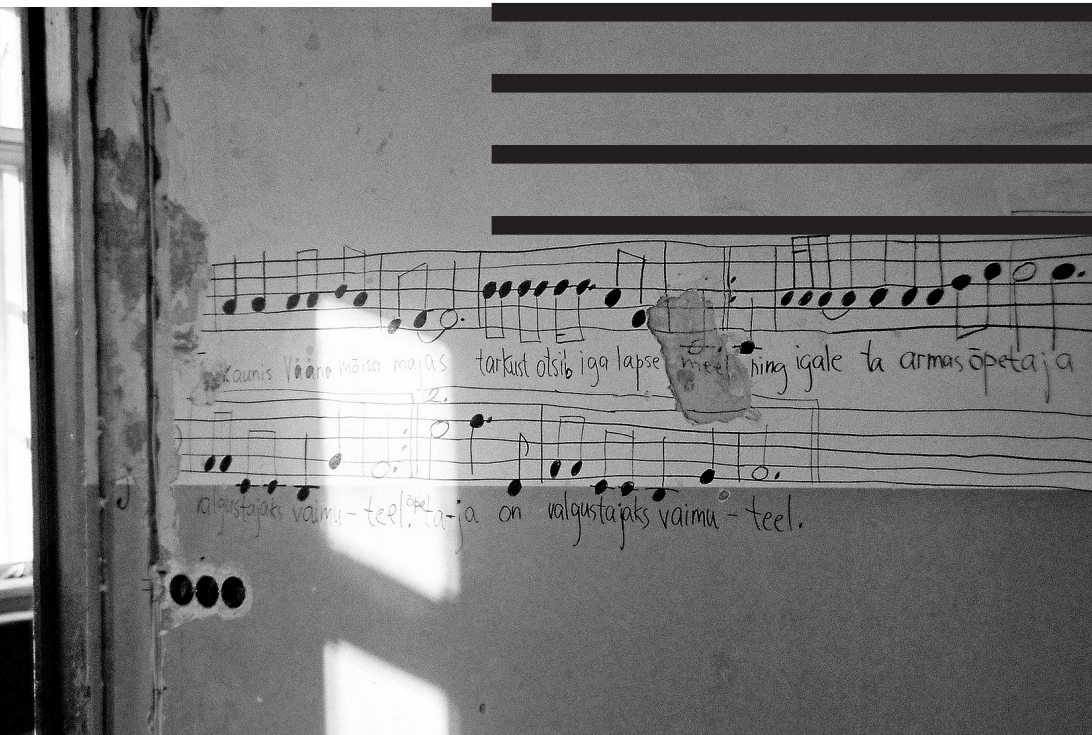
pange kirjaniku muuseumi
minu tuppa laua peale
kus oli mul kord arvuti
mu vana mac

1000 aastat hiljem
kui mu süda on mullaks saand

kas mõistate veel mind

mu igatsusi olla
vaid sinuga

MARTEN KEVADE FLORENT JA GEORGES

Florent astus tänavale ja karge tuulepuhang pani ta lödise-
sema. Ta tuli just oma tädi korterist, kus oli tema, tolle
naabri ja naabri tütreka käinud teed joomas. Noormees
surus käed taskusse ja hakkas kooli dormitooriumi poole
sammuma. Tal polnud sooja mütsi, kuid käes oli juba
sügise lõpp ning talve esimesed puhangud olid üle ookeani
tänavatele jõudnud. Kui ta Rue de ***'l asuvasse majja
lõpuks sisse astus, oli ta nagu õhkavpunane, sõrmed tun-
detud ja keha üleni külm.

Pierre oli parasjagu just enne Florent'i dormitooriumi
jõudnud ning üleriistest juba vabanenud, kui ta oma sõpra
sisse astumas nägi ja teda tõgama asus: „Tuled jälle oma
tädi juurest? Teadagi, miks sa seal käid. Eelmine nädal
tulid sa veerand tundi varem tagasi: kas Elise on hakanud
lõpuks sulama?” Elise oli proua Françoise'i naabri tütar,
kes oli teeõhtute alaline külaline, nagu naabrinaine ja Florent'gi. Proua
Françoise palus kaks kuud tagasi teeõhtute alguse aegu Florent'il mõni
oma sõber kaasa kutsuda, et seltskond oleks suurem, ning teisel teeõhtul
ilmuski noormees kohale koos Pierre'iga. Niisiis oli Pierre näinud Elise'i
ja teadis, et tüdruk ei ole sugugi inetu.

Florent püüdis lõbusamat ilmet näole manada ja sõnas: „Elise! See on ju
külm kui kivi, süda sama tundetu kui Medeial. Mina temaga küll jamama
ei hakka. Tule järgmine kord meile, ma loovutan ta sinule.”

„Häh! Need teie teeõhtud on hirmus igavad. Mina neist rohkem osa ei
võta. Liiatigi tegin valesti, kui lasin sul end teisel korral pehmeks rääkida.”

„Kuid mina pean seal käima. Mu tädi maksab ju mu koolitamise eest,
see on niigi väike teene, mis ta mult nõuab. Pealegi, muidu on ta igati tore
inimene.”

Vestlus kandus teeõhtutelt suhetele koolis. Florent oli oma palitu ja
kalevist mütsi kappi pistnud ning nad jalutasid parasjagu koridoris, ooda-
tes õhtusöögiaega. Pierre ütles, et Gavard kukub kevadel pärast eksameid

välja. Igal kevadel kukkus välja vähemalt kaks õpilast, mõnikord lausa neli, ühel korral viis. Kõik kartsid kevadisi eksameid, mis sooritati neljas aines: ladina ja prantsuse keeles, matemaatikas ja ajaloos. Sellest ajast saadik, kui Gavard sai teada, et vanematel ei jätku enam tema õpingute eest maksmiseks raha, oli ta loobunud pingutamast, kuigi väga heade tulemuste eest vähemalt kolmel eksamil oli stipendiumi saamise võimalus. Tal ei olnud selle saamiseks aga suuri lootusi, nagu ta ise ütles. Läbi võeti veel Auguste, kelle armuafäärid poepiigadega olid õpilaste seas pidevaks kõneaineks ning kes oli hiljuti maha jätnud Laure'i lähedalasuvast lihakarnist, öeldes vaesele tüdrukule, et ta lehkab ulukiliha järele. Léon oli klassis kõige targem ja temast ei olnud midagi rääkida. Ta ei olnud selline nagu oli Denis, samuti tark, kuid igasuguste seltskondlike omadusteta. Denis ei suhelnud kellegagi ning keegi ei teadnud, millega ta tegeleb pühapäeval, kui teda näha ei olnud, või peale koolipäeva lõppu. Ta oli sünge ja kidakeelne. Tema ja Léoni vahel käis vaikumisi võistlus parimate tulemuste nimel. Léon, kelle ülalpidamise eest maksis tema notarist vanem vend, oli küll seltskondlik, kuid tema seltskondlikkust ei kannatanud keegi välja. Kõike, mis ta teadis, pidi ta demonstreerima. Tal oli lakkamatu vajadus rääkida kõigest uuest, mis ta enda jaoks oli raamatutest avastanud, mispuhul alustas ta juttu oma kurikuulsa „kas teadsid, et”-iga. Siiski, teda taluti, kuna tema sügav uudishimu puudutas ka klatši. Ta teadis rääkida kõige pikantsemaid lugusid enam-vähem kõigi Rue de ***'l elavate inimeste elust. Mitte kunagi ei korranud ta oma lugusid samade kuulajate ees, kartusest näida ammendunud. Pierre'i ja Florent'i vahel pakkus aga kõige elavamat jutuainet Aristide, kes oli teatavasti jõhkard. Tema ema oli joodik ning isa tal ei olnud. Kindlalt ei teatud, kust ta oma ülalpidamisraha saab, kuid ühel ta meessoost sugulasel olevat saladuslikud suhted kooli direktoriga, räägiti mingitest rahalistest afääridest. Kuid neil juttudel ei olnud kindlat alust, neisse uskus tuli hingeliselt vaid Léon, kes neid ka levitas, kui Aristide'i ennast juures ei olnud.

Kõlas õhtusöögikell. Juba kümne minuti eest olid õpilased hakanud kogunema eestuppa, kust üheskoos siseneti söögisaali, õpetajad kõige ees. Avar eestuba oli jagatud kahe samba ja väikese balustraadiga pooleks, väiksem pool täitis garderoobi ja vestibüüli aset, kuna sinna avanes välisuks. Välisuksest paremale jäi söögituba ja vasakule salong, kus sai vaba aega veeta. Ukse vastast viis trepp magamistubadesse, klassiruumid asusid eraldi hoones dormitooriumimaja kõrval samal tänaval.

Kooliteener avas söögitoa uksed ja direktori järel sisenesid ruumi kõik kakskümmend kaheksa aineõpetajat. Nende järel tulid õpilased vanuseklasside kaupa. Koolis oli kolm vanuseklassi, Florent ja Pierre käisid teises. Söögituba oli dormitooriumimaja kõige suurem ruum ja koos salongiga ka kõige esinduslikum. Pea kõrguseni kattis seinu puittahveldis, selle kohal asusid kõrged teravatipulised aknad ning ruum lõppes ühetasase kassettlaega. Saali teises otsas seisis õpetajate laud, õpilastele kuuluvad kaks lauda olid paigutatud sellega risti. Toit oli pottides ja anumates juba lauale kantud, nii et iga vanuseklassi juures tekkis järjekord. Õppejõude teenindas kaks kooliteenrit. Florent ja Pierre istusid kõrvuti oma laua keskele.

Oli kombeks, et peale söögipalvet süüakse pearooga vaikides, alles des-serdi ajal oli lubatud viisakal vestlusel alata. Muide, kõik teadaanded, mis direktoril oli teha, tegi ta enne ühist söögipalvet. Nii ka nüüd. Kui kõik õpilased olid oma supi ja ahjukartulitega maha istunud ning ka igal õpetajal oli kuum supp nina all, tõusis direktor püsti, kõlistas lusikat vastu veini-pokaali ja alustas: „Enne palvet on mul üks teadaanne. Meie kooliga liitub uus õpilane. Tean-tean, praegu on selleks veidike ebatavaline aeg, kuna õppeaasta on juba hoo sisse saanud. Sellegipoolest on meie kooli nõukogu otsustanud vastu võtta Georges Lambert'i. Ta on hiljuti meie linna kolinnud, sest tema kool D*** linnas eemal lõunas suleti ootamatult kuu aega tagasi, mistõttu on selline eranditegemine lubatud. Peab ometi ligimest aitama. Ühesõnaga, ma palun teil, *monsieur* Lambert, sisse astuda ja end tutvustada. Ah jaa, õpilane asub teise vanuseklassi.”

Nüüd avanes söögisaali paokile jäetud uks, seesama, kust kõik olid sisenenud, ning läbi saali astus veidike kõhkleva sammul noor Georges Lambert. Kõigi pilgud olid tema poole suunatud. Poiss oli kiitsakas ja pikavõitu. Tal olid kaunid roosad huuled ja esileulatuv, kuid mitte näotu nina. Tema laupa katsid sirged helepruunid juuksed, näonahk oli nagu lumi, sile, kuid siiski teismeeale omaste ebasustega ja mitte kiiskav, vaid pigem matt. Ta silmad olid pruunid ja sügavad ning nägemine hea. Oli näha, kuidas ta silmad käisid siia-sinna, ühelt õpilaselt teisele, ühelt õpetajalt teisele, üritades kõike tabada. Ta ei jätanud närvilist muljet, kuid ka kindlat mitte. Ta kõndis aeglaselt õppejõudude laua poole. Florent'i pilk oli suunatud Georges'ile, nagu kõigil, ka õpetajatel, ja kui Georges temast möödus, kohtusid nende pilgud. Florent vaatas kõrvale. Saali lõppu jõudes tegi Georges õpetajatele kolm kummardust, viimase direktorile, ning pöördus siis saalitäie õpilaste poole, tutvustas end ja avaldas lootust, et talle hakkab siin meeldima. Seepeale tõusis direktor uuesti, kinnitas, et

kindlasti see lootus täitub, ja kutsus kooliteenri Georges'i lauani saatma. Noormees istus laua otsa, sest muud kohad olid võetud. Kooliteener tõi talle teisest laua otsast toidu kohale – nii oli uue õpilase puhul tema esimesel õhtusöögil kombeks. Direktor oli vahepeal istunud ja alustas nüüd palve lugemist, mida kõik järele kordasid. Pärast aamenit soovis ta kõigile head isu. Kostis vaid supilusikate kolksumist vastu kaussi. Kõik teise vanuseklassi õpilased piidlesid Georges'i, kes justkui ei märganudki seda. Ta sõi rahulikult suppi, pilk kausil. Kooliteenrid jalutasid õpilaste laudade vahel, et korra üle valvata.

Kauss vahetati praetaldriku vastu. Kostis kahvlite ja nugade kõlinat, mõne õpilase matsutamist. Ahjukartuleid kattis lihasoust, igaühel oli üks õhuke leivaviil. Klaase tõsteti suu juurde ja langetati jälle. Õpilased piidlesid Georges'i. Kui direktor nägi, et enam-vähem kõik on lõpetanud, käskis ta supikausid ja praetaldrikud serveerimislaudadele viia, kus ootasid deserdid. Mindi järjekorras, alates vanema vanuseklassi õpilastest. Sel neljapäeval oli magussöögiks küpsisepuruga kaetud koogilõik, mis oli küllaltki pisike – asi, mille üle kooli maiasmokad, ka paar tüsedamat õpetajat, alati virisesid. Nüüd oli lubatud vestlusel alata, mis algas õigupoolest juba taldrikute äraviimise ajal. Esimene ja kolmas vanuseklass hakkasid kohe Georges'ist rääkima, kuid teisel vanuseklassil ei olnud see nii lihtne, kuna poiss istus otse nende vastas.

Auguste, kes istus Georges'i vastas, oli loomult suhtleja ning seetõttu tutvustas ta end kohe teise toidukorra lõppedes Georges'ile. „Lubage, olen Auguste Malpeaux,” ja surus tal kätt. Auguste laskus temaga kohe vestlusse, uurides lähemalt eelmise kooli sulgemise põhjuste kohta. Georges tundus talle viisakas, kuid mitte valimatult seltsimehelik. Léon, kes istus üpris kaugel laua teises otsas, võis rahulikult temast lobiseda, luues kõige veidramaid teooriaid Georges'i kooli vahetamise põhjustest selleks nii ebakonventsionaalsel ajal. Ta mainis, et küllap ostis ta ema direktori ära, usutles, kas äkki pole Georges direktori abieluväline salajas hoitud poeg, nagu ühes romaanis, mida ta oli lugenud, ja lõpuks jõudis kindlale veendumusele, et Georges on kellegi vaesunud hertsogi kallis võsu, kelle direktor võttis vastu vaid lugupidamisest tema õilsa päritolu vastu. Gavard naeris laginal nende oletuste peale ja Pierre'gi oli haaratud lõbusasse oletuste tegemisse. Florent kuulas neid jutte äraoleval ilmel, naeratas paaril korral ja vaatas Georges'i poole. Lõpuks sekkus ka tema vestlusse, kui teema oli juba veidike teisenenud, ning pööras oma pilgu vestluspartnerite poole. Georges nägi teda lauanaabritega vestlemas.

Pärast õhtusööki mindi salongi, nagu igal õhtul, ning tutvuti Georges'iga lähemalt. Ta jättis kõigile meeldiva mulje, veidike pelgliku, kuid üldiselt heatujulise. Peale seda mindi juba magama. Teisel korrusel olid trepile kõige lähemal vanima vanuseklassi õpilaste toad, järgmisena tulid keskmise ja lõpuks noorima vanuseklassi toad. Igas toas oli kaheksa voodit. Florent magas viimases teise vanuseklassi õpilaste toas koos Aristide'i, Gavard'i, Pierre'i, Denis', Léoni ja Auguste'iga. Ainuke vaba voodi asus Florent'i kõrval, sinna asus magama Georges. Georges'i teisel küljel magas Léon, Florent'il aga Gavard. Kell kümme pidid õpilased küünlad kustutama, kooliteenrid käisid seda kontrollimas. Valgete lage-date seinte ja paksust klaasist aknaga magamistuppa tekkis öine pimedus. Loomult uje Florent oli Georges'iga salongis vaid mõned sõnad vahetanud ning kui „uus poiss” – nii kõlas Georges'i vastne hüüdnimi – Florent'ile teistest eraldi head ööd soovis, vastas Florent talle, ise sellisest ootamatust sõprusavaldusest üllatunud, aga samuti rõõmus.

Jõudis kätte pühapäev. Õpilased olid elevil, sest ees ootas hilissügisene väljasõit. Harilikult olid pühapäevad jäetud vabaks, kuid mõnikord korraldati nendel päevadel väljasõite, et viia õpilasi värske maaõhu kätte – leiti, et see tuleb nende tervisele kasuks. Harilikult käidi maal suvel – kooliaasta alguses –, talvel ning kevadel. Sel aastal aga jäi õppeaasta esimene väljasõit, mis toimus alati septembri teisel pühapäeval, ära, ning kuna reedest saati oli ilm ootamatult väga ilusaks pööranud, otsustati kõigi õpilaste suureks üllatuseks ja veel suuremaks heameeleks kahju heaks teha.

Dormitooriumimajas käisid niisiis juba laupäeva õhtust saadik suured ettevalmistused. Kohe, kui tunnid läbi said, kohe, kui õppetükkide tegemine sai edasi lükatud, hakati pakkima, joosti oma vanemate või linnas elavate sugulaste juurde külmemale ajale sobivaid sooje riideid kaasa võtma, samuti maale kõlblikke saapaid, mida ei hoitud dormitooriumis, sest neid kasutati harva. Kuna minemas olid kõik vanuseklassid, pidi kool maksma kinni kuue vankri ja kuue kutsari üüri. Järelevaatajateks tulid emakeele, geograafia ja füüsika õpetaja.

Pühapäeva hommikul kell kuus asusid vankrid teele. Kõigil oli kitsas, sest need olid küllaltki väikesed ning selga pandud paksud riided võtsid omajagu ruumi. Igal vankril istus kümme inimest, hommikusööki söödi sealsamas.

Kui nad laiale avenüüle keerasid, jäi koolimaja suure kuuekorruselise maja nurga varju. Florent istus, jalad koos, paremalt pressis peale üks

noorema vanuseklassi õpilane, vasakult surus teda Denis' õlg. Florent näkis tädi tehtud võileibu, kuid tal polnud isu. Mõtted olid mujal ning vägisi tuli uni peale, mida soodustas peaaegu täielik vaikus. Täna pidid kõik tund aega varem ärkama, paremate kohtade otsijad ärkasid isegi poolteist tundi varem. Liiasi kavatsesid kõik oma und jätkata teel olles. Auguste ja Aristide hakkasid vestlema. Viimane sai enamiku oma toanaabritega hästi läbi, sest nad olid harjunud täitma ta soove. Peamiselt kakles ta nooremasse klassi kuuluvate poistega, kuid mõnikord tuli ette rusikavõitlusi ka endast vanematega. Kuna Aristide oli tugev, võitis ta kergelt oma vastased – nii oli ta koolis kehtestanud teatava hegemoonia. Ta imetles Auguste'i tolle edu tõttu naiste juures ning nad käisid tihti poepiigadega vestlemas ja pärast nende tööpäeva lõppu kohvikus. Küllap rääkisid nad praegugi tüdrukutest. Kui pool maad oli läbitud, elavnesid aegamisi kõik ning kohale jõudes ärkasid viimasedki unimütsid.

Maakoht, kuhu nad suundusid, oli neile juba tuttav. Enamiku väljasõitudest korraldas kool just siia, kuna see oli mõnusalt linna lähedal. Eemal, kohati puudest varjatud, seisis kõrged kirikutornid ja kolmnurksed katuseviilud, sellelt kauguselt üpris pisikesed. Vankrid peatusid ühe võõras-temaja ees, mille kõrtsis söödi hiljem koos lõunat. See pühapäev kuulus üleni õpilastele.

Poisid otsustasid esiti mängida palli, kuid ennelõunal tüdinesid sellest ja maastiku vahelduva iseloomu tõttu – neid ümbritsesid metsaga kaetud salud, veidike eemal algas mets ja üle lagendiku sirutas end aeglase vooluga oja – otsustasid hoopis peitemängu alustada. Kuna seltskond oli suur – enamik poistest võttis osa –, valiti viis hunti, nii et ülejäänud olid rebased. Hundid, kes tegid koostööd, otsisid rebaseid, kes võisid samuti hulkadena tegutseda. Kui rebane üles leiti, sai ka temast hunt ja ta hakkas rebaseid taga ajama.

Pierre ja Florent jooksid ja otsisid peidukohta. Florent sõnas vaikselt: „Seal, nende põõsaste taga. Nad ei tohiks meid sealt leida.”

„See on liiga lähedal,” vastas Pierre ja juhtis kaaslast kaugemale. Ja mõne aja pärast: „Näe-näe, seal on kolm puud ja võsa varjab neid siitpoolt. Tule.”

Poisid istusid sinna ja jäid ootama. Üldiselt ei istunud rebased mängu ajal sama koha peal, vaid liikusid ühest peidikust teise, et oleks põnevam, kuid ka selleks, et mitte kinni püütud saada. Mängu võitis rebane, kes ei olnud lõunasöögi ajaks hundiks muudetud, või siis hunt, kes püüdis kinni viimase rebase.

Pierre nägi puude tagant üht hunti ja lõi kergelt küünarnukiga Florent'i, kes vaatas teises suunas. Hunt kuulus nooremasse vanuseklassi ja liikus aeglaselt nende poole, silmad vilasid ringi, vaatasid iga põõsa, iga puu taha. Kui puhus tuul, püüdis ta tabada selle kohinaga ajastatud rebaste liigutusi, kes valmistusid põgenema ja keda ta uskus kusagil lähedal olevat. Nii oli ta ühe juba tabanud, hundiks muutnud ja teisele poole otsima saatnud. Nüüd lähenesid mõlemad poisid enese teadmata Pierre'ile ja Florent'ile, seejuures ei näinud viimased äsja püütud rebast, kes tuli kaugemalt. Jälitaja oli pööranud end seljaga nende poole ja vaatas tiheda sõnajalavõsa suunas. Äkki märkas Florent teist hunti peaaegu nende selja taga. Ta ehmus, näitas teda Pierre'ile, kes otsis pingsalt lahendust. Ta nägi maas rohmakat kivi ja võttis selle ettevaatlikult kätte. Kui teine hunt vaatas kõrvale ja esimene kõndis vaikselt sõnajalgade poole, viskas Pierre kivi vastu eemalolevat puud. Mõlemad, otsekui oleksid nad olnud päriselt hundid ning märganud metsa eksinud tallekest, jooksid puu suunas. Pierre ja Florent lahkusid peidikust ja ruttasid vaikselt eemale tihedamasse padrikusse.

„Hargneme,” otsustas Pierre. Florent läks padrikusse ja Pierre suundus lehtpuude vahele, mille suured kollased ja punased lehed oleksid pakkunud head varju, kuid just sel hetkel märkasid teda mõlemad poisid ja said ta kätte. Pierre'gi sai hundiks. Mängu reeglite järgi pidid nad nüüd hakama liikuma teises suunas, sest kui kättesaadud rebane olnuks kellegi seltsis, oleks see viimase suhtes olnud ebaõiglane. Nii jäi Florent üksi ja ta otsustas minna kaugemal vuliseva jõekese poole. See oli üks tosina kilomeetri kaugusel voolava suure jõe harusid, madal ja aeglase vooluga. Pajud kummardusid vee kohale ning kivid küünitasid sealt välja. See kulges läbi metsa, teraviljapõldude vahelt peaaegu linnani välja.

„Kükita!” käskis hääl Florent'i. See oli Georges. „Kas sa kõnnid ilma silmadeta? Otse su vastas üle jõe on hunt. Näe, kus!” Georges pööras end ümber ja osutas Gavard'i suunas. „Juba kümme minutit longib seal. Ta vist aimab, et olen siin, kuid ilma kindla teadmiseta ei söanda jõe ületada.” Florent ehmus ja komistas ebamugavasse asendisse ja kui ta end nüüd paremini istuma püüdis seada, pani ta oma käe kogemata Georges'i maas lebava käe peale. Georges pööras pead ja vaatas Florent'i helesinistesse silmadesse. Näo ette vajunud juuksed varjasid osaliselt Georges'i vasaku silma. Juba teist korda langetas Florent pilgu Georges'i ees, olles enne kähku oma käe ära tõmmanud. Ta pööras pea Gavard'i poole, et varjata põskedele tõusnud puna.

„Gavard!” hüüdis vanemasse klassi kuuluv poiss, Marjolin. „Ma nägin teisi. Nad rääkisid, et terve see kallas on läbi otsitud. Me leppisime kõik kokku, et läheme üle jõe. Nemad lähevad kaugemalt paplipuude juurest koolmekohast, meie ei pea oma jalgu märjaks tegema. Siit saab ju mööda kive minna.”

„Marjolin, ma olen juba mõnda aega siin passinud. Mul on kahtlus, et vastaskaldal peidab end üks rebane.”

„Oleksid pidanud siis ise üle jõe minema, tobu. Katsu nüüd kiiresti teha.” Marjolin, väikest kasvu veidike tüse poiss jõudis paari hüppega kaldani ja asus ettevaatlikult jõe ületama, kiire Gavard tema kannul. „Me peame kähku minema,” ütles Georges Florent’ile. „Lähme metsa.” Kuid siis, kui nad suundusid puude vahele varju otsima, kostis eemalt, koolme poolt suurt kisa. Tundus, et seal käib tagaajamine. Nad jäid esialgu oma kohale, kuna märkasid, et kaldale jõudnud Marjolin liigub samuti sinna poole. „Sina mine sealt, me piirame need rebased koos teistega ümber,” kamandas Marjolin endast nooremat. Ta suunas Gavard’i tammede taha, läks ise edasi mööda kallast kisa poole ja oligi juba unustanud Gavard’i mainitud varju vastaskaldal. Florent ja Georges hingasid kergendatult. Kui hääled kaugesid, otsustasid poisid minna üle jõe, kuna kõik hundid olid sealt lahkunud. Florent läks ees ja seadis libedate lamedate kivide peal ettevaatlikult samme. Pajud kummardusid jõe kohale ja päike säras pilvitus taevas. Külme õhk pani kuldkollased ja sügavpunased lehed sahisema, nad veiklesid tuules ja tugeva puhangu peale tõusid puude latvadesse peitunud linnud taevasse. Puude all kasvas rohi, pikk ja metsik, mis paistis poistele töötatud maana ja lubas kindlat võitu. Vastaskallas ei olnud nii tiheda alustaimestikuga, seal sai vabalt kõndida, aga oli raskem end peita. Tuul puhus kergelt poistele näkku ning kaldaäärsete puude võrad sahisid. Metsas oli rahulik.

„Aah!” Florent libastus. Poisid olid jõudnud sellisesse kohta, kus üks lai kivi oli kahe kitsama kivi vahel, nii et mõlemad toetusid ühe jalaga laiale kivile. Georges oli otse Florent’i selja taga. Ta vaatas parasjagu poisi kukalt, seal kasvavaid lühikesi hõbedasi udemeid, mida peaaegu ei olnudki näha. Kui Florent libastus, ehmus hajevil Georges ja teise jala liiga vara kitsamalt kivilt ära võttes kukkus samuti. Otse kalda ääres vajus Florent selili madalasse vette ja Georges kukkus kõhuli ta peale. Nad olid läbimärjad. Poiste näod olid kohakuti. Georges vaatas otse Florent’i silmadesse, Florent püüdis kõrvale vaadata, kuid Georges oli igal pool tema vaateväljas: nii-võrd lähedal olid nad teineteisele. Florent tundis oma põskedel Georges’i

sirgeid helepruune juukseid, mis teda kõditasid. Georges oli ennast unustanud ja kui Florent üritas püsti tõusta, surus poiss teda õrnalt vastu jõe-
põhja. Seepeale vaatas Florent arglikult uuesti Georges'ile silma ja nüüd ei
suutnud ta oma pilku enam kõrvale pöörata. Üks poiss vaatas teist, Florent
nägi Georges'i sügavaid pruune silmi tema mustade korrapäraste kul-
mude varjus, Georges nägi Florent'i helesiniseid kohmetuid, äraeksinud,
ettevaatlikke silmi, mida varjasid hõredad heledad kulmud. Georges nägi
Florent'i väikesi tedretäpikesi, mida oli päris palju, kuid mida eemalt ei
olnud näha. Florent tundis teise poisi raskust oma kehal, ta tundis huultel
Georges'i hingeõhku. Nende pead sattusid üksteisele veel lähemale, kui
Florent üritas püsti tõusta – Georges haaras tal kätest ning hoidis kogu
oma kehaga, õrnalt, kuid kindlalt, teda maas.

„Florent! Georges! Lõunasöögiaeg on käes! Te olete mängu võitnud!
Tulge välja! Florent! Georges!” kostsid lähenevate sammude omanike hää-
led. Georges aitas Florent'il püsti tõusta.

Esmaspäeval sadas päev otsa vihma. Hallid pilved seisis madalal kõrgete
korstnate kohal, teravad katuseviilud üritasid rebestada ühtlast massi. Pierre
oli märganud, et Florent on täna väga mõtlik. Ta üritas teda vestlusega
elavdada, kuid Florent ei võtnud vedu. Poiss mõtles pühapäevase väljasõidu
peale. Ta meenutas jõkke kukkumist. Florent teadis, et Georges ei lasknud
tal meelega tõusta, ta mäletas seda tunnet, kuid nüüd mõtles hoopis, et äkki
see ainult tundus talle nii. Pärast olid kõik kohkunud nende nigelast välja-
nägemisest ja läbivettinud riitest, emakeele ja geograafia õpetaja hoolitsesid
nende eest, käskisid neil ära võtta pealmised riided, panid poisid võõraste-
majas ahju kõrvale istuma, andsid mõlemale kaks tassi kuuma teed. Georges
ja Florent ei vahetanud ühtegi sõna.

Parasjagu oli ajalootund. Florent pööras pilgu aknast välja ja nägi suurt
tamme, mille võras puhus tuul, vihm sadas kirevatele lehtedele, mida tuul
tantsiskledes käsutas. Üle tänava nägi ta süngeid kõrgeid maju. „Täna ei
liigu väljas kuigi palju rahvast,” mõtles Florent.

Õpetaja vaatas oma laual olevat väikest kella ja teatas, et tund on läbi,
kuid tuletas ka meelde, et kolmapäeval tuleb teadmiste kontroll.

„Pierre, Florent!” hüüdis Auguste eemalt, kui kõik olid koridori valgu-
nud. „Täna õhtul lähen ma koos Georges'iga Théâtre des Variétés'sse. Mu
tuttav grimmikunstnik laseb meid tagauksest sisse. Te tulete ka, eks ju?”
Pierre läks elevile, kuid Florent'i vastus oli põiklev. Arvates, et see mõjuks

nukrutsevale Florent'ile hästi, käis Pierre talle peale. Nii nad otsustasid ikkagi õhtul teatrisse minna.

Teatri tagauks asus ühel vähekäidaval kõrvaltänaval. Teater oli suur hallist graniidist hoone, mille fassaad oli laia avenüü poole. Tagauks oli väike, asus kolme trepiastme kohal ja jättis kehva mulje, aastate jooksul olid ust kulutanud sajad käed. Auguste koputas kokkulepitud viisil, mille peale tuli uksele üks priske lotendavate põskedega keskealine naine. Tema kirev kleit jättis naljaka mulje.

„Just praegu pidin ma ära minema. Ma arvasin, et sa ikkagi ei tule. Tohoh, teid on neli. Püha müristus, niimoodi märgatakse teid kindlasti.” Naine oli pahane, kuna ta oli lubanud Auguste'il kaasa võtta vaid ühe sõbra. „No astuge siis sisse, kui juba siin olete.” Pannud ukse poiste taga kinni, osutas ta neile kätte tee läbi hämarate koridoride, mida mööda pääses parterisse seisukohtade juurde. Naine pidi ise tagasi grimmituppa minema.

Poisid said halvad kohad. Seisukoha ostnud vaatajad varjasid nende eest osaliselt lava. Auguste näitas kaaslastele Denis'd, keda ta märkas eespool. Eesriie tõusis. Laval oli kaks naist, nad vestlesid viisakalt, kui äkki tuli sisse hästiriietatud mees. Selgus, et ta oli vanema naise abikaasa. Heatujuliselt asus ta seletama ühel peol möödasaadetud ööd. Vanem naine vastas talle kuivalt. Noorem naine lahkus ja varsti ilmus lavale keegi noorhärä, samuti hästiriietatud. Esimese vaatuse lõpuks sai temast vanema naise armuke, samal ajal kui noorem naine oli juba varem esimesena lavale ilmunud mehe armuke. Abielupaar püüdis igati varjata teineteise eest oma suhteid ning arvasid seda tegevast edukalt, ometi teadsid mõlemad teineteise abieluvälistest seiklustest. Esimese vaatuse viimases stseenis tõstsid kõik neli klaasid armastuse terviseks, pidades sellist toosti ise väga vaimukaks. Publik nautis toredat etendust.

Vaheajal otsustasid poisid minna puhvetisse, kuid rahvamass ajas nad lahku. Auguste ja Pierre ei märganud esiti oma kahe kaaslaste kadumist. Liiasi ei olnud Georges ja Florent kunagi Théâtre des Variétés's käinud, mistõttu ei teadnud nad puhveti asukohta ja eksisid ära. Florent'i süda peksis. Ta tahtis küsida väljasõidul juhtunu kohta, kuid kartis. Georges kõndis ta kõrval, nähes välja muretu.

„Tead sa ...” alustas Florent, kuid Georges katkestas ta.

„Puhvet peab olema trepi taga,” teatas Georges ja sammus öeldud suunas. Trepp oli fuajee jaoks liiga suur oma hiiglaslike marmorist käsipuude ja laiade astmetega. Fuajees liikus palju inimesi ning gaasivalgus pani ruumi särama, kuid trepi taha valgus siiski ei ulatunud. Laiad puhvetiruumi

uksed olid mõlemale poole avatud ning poisid astusid kõrvale, et lasta mööda väljuvaid inimesi. Tekkis tõuklemine, keegi astus Georges'i varvaste peale ning poiss, üritades oma jalga ära tõmmata, komistas Florent'i jala taha ning haaras tolle käest, et mitte kukkuda. Georges surus oma sõrmed vaheliti Florent'i sõrmedega. Rahvasumm oli tõrjunud nad puhvetiruumi laia pähklipuust ukse taha, nii et ühelt poolt varjas neid uks ja teiselt poolt sein. Florent'i ja Georges'i südamed pekslesid.

„Pühapäeval ...” alustas Florent. „Pühapäeval, seal jões. Ma tahtsin püsti tõusta, kuid ... Georges, sa ei lasknud. Miks?” Florent vaatas poisile silma, seekord ei pööranud ta pilku ära.

Georges ei vastanud kohe. Ta vaatas ainiti Florent'i, hoides ikka ta käest kinni. „Ma ei tahtnud,” sai ta lõpuks öeldud.

Florent neelatas sellise vastuse peale. Ta unustas, et nad viibivad teatris. Ta mõtles, et nad on ikka jõe ääres – sest tunne oli sama. „Miks?” küsis ta.

Georges ei vastanud, vaid põimis oma vabaks jäänud parema käe sõrmed Florent'i vasaku käe sõrmede ümber. Georges tundis Florent'i hingeõhku oma näos, ta nägi poisi huuli. Ja ta surus oma suu õrnalt Florent'i suule. Florent vajus nõrgaks ja ta vastas Georges'ile samaga.

Aga Denis nägi neid.

Kolmapäeval sooritasid Florent ja Georges ajaloo teadmiste kontrolli „suurepäraselt”, samale hindele, millele klassi priimusedki. Léon väljendas demonstratiivselt oma pettumust, väites, et peab uute rivaalidega, „nonde kehvade õpilastega”, oma häid tulemusi jagama. Ta tundis, et see oli temale suunatud solvang. Florent ja Georges vaid naeratasid selle peale.

Pierre nägi enda rõõmuks, et Florent on muutunud elavamaks, ja pidas selle põhjuseks nähtud komöödiat. Ta kavatses edaspidigi Florent'i ja mõne teisega Théâtre des Variétés'sse minna.

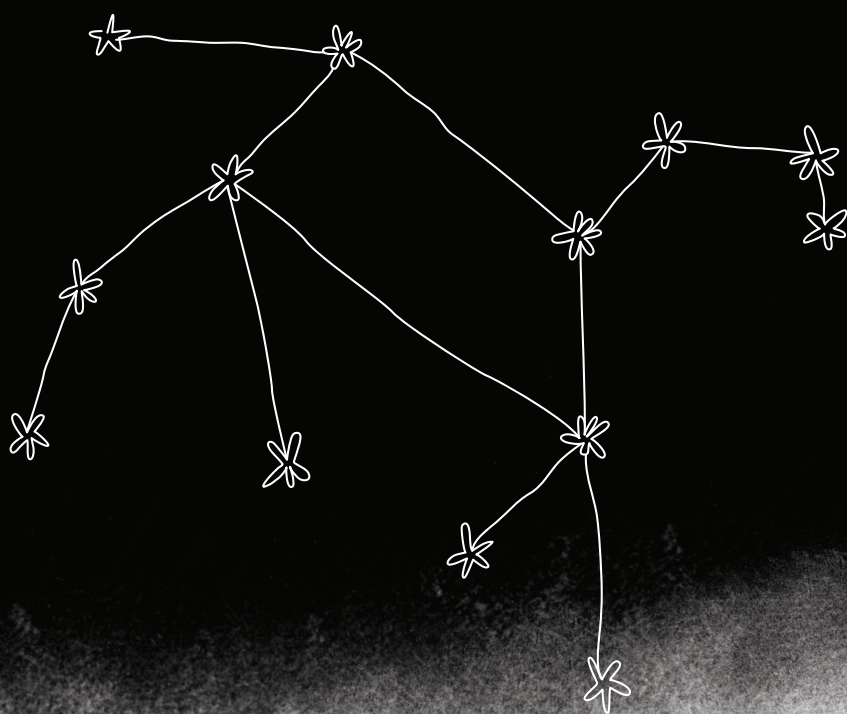
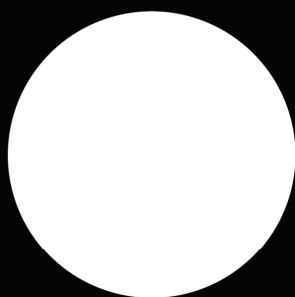
Pärast teatriõhtut said ka Florent ja Georges omavahel hästi läbi, mis pani mõnda imestama, kuna Florent oli siiani olnud „uue poisi” läheduses uje. Peale tunde käis Florent oma tädil külas ja teatas, et toob homsel päeval oma uue klassikaaslase, Georges'i, keda ta oli juba tädile mõne sõnaga maininud, teed jooma. See pani tädi rõõmustama ja ta saatis poisi minema naerutuse ja paari küpsisega, mida ta alati lahkelt jagas.

Jõudis kätte magamamineku aeg. Poisid riietasid end lahti ja pugesis voodisse. Florent vaatas ettevaatlikult, kuidas Georges lahti riietus ning magamisriided selga tõmbas. Kui nad olid voodisse pugunud, tuli kooliteener ja käskis küünla ära kustutada. Gavard puhus leegi ära ja tuppa

laskus pilkane pimedus. Florent'i ja Georges'i voodid olid üksteise kõrval ning poisid silmitsesid teineteist ja naeratasid. Florent sirutas käe välja ja Georges võttis sellest kinni. Järsku kuulsid nad toas liikumist, justkui keegi oleks end voodis kohendanud, kuid kui see kordus kahel korral erinevast kohast, pöörasid nad pead, käest lahti laskmata. Aristide ja Denis jälgisid neid. Viimasel oli nagu alati emotsioonitu nägu peas, kust ei osanud midagi välja lugeda. Aristide pörnitses neid vihaselt. „Kuradi sodomiidid,” möirgas ta. „Kuradi sodomiidid!” Teised ärkasid üles. „Ära põletada tuleks sellised,” hüüdis ta ja tormas nende sõnade saatel Georges'ile kallale. Ta lõi teda rindu ja üks hoop tabas nägu – poisil hakkas ninast ohtralt verd voolama. Georges rabeles end Aristide'i alt välja, viskus tema peale. Aristide tõrjus Georges'i rusikahoobid, võttis oma jõu kokku ning lükkas poisi enda pealt põrandale. „Mõelda, minuga samas toas magavad pederastid. Hirmus! Teid mõlemaid peaks ära põletama.” Gavard ja Léon jooksid toast välja õpetajat või kooliteenrit appi kutsuma. Georges'i maas nähes tormas Florent Aristide'ile kallale, kuid ta ei olnud piisavalt tugev. Aristide surus ta veidrasse poosi voodi ja põranda vahel ning kostitas teda hoopidega. Pierre tõusis peale ärkamist voodis istukile ning oli nüüd otsekui kohale naelutatud, vaatas toimuvat ja Florent'i väga ehmunud näoga, ümbritsevat mõistmata. Denis istus vaikselt oma kohal ja vaatas Georges'i, kes vihast välkuvate silmadega uuesti Aristide'i kallale tormas. Florent'il olid Aristide'i löögid hinge kinni löönud. Ta hingas ebaühtlaselt nagu kaldale uhutud kala. Ta nina oli katki ja silmad märjad. Kui Georges ja Aristide taas kokku läksid, jõudsid Léon ja Gavard tagasi koos kooliteenri, emakeele õpetaja ja direktoriga. Auguste tõusis püsti, pilk ainiti võitlusväljal, jälgides, püüdes mõista. Täiskasvanud lahutasid kaklejad. Florent ja Georges toimetati salongi, kus kooliarst neid turgutama asus. Denis'il ja Aristide'il kästi ilmuda direktori kabinetti – nähtavasti oli Denis rääkinud Aristide'ile teatris puhvetiruumi ukse taga nähtust.

Järgmisel päeval ei võtnud kolm õpilast – Georges, Florent ja Aristide – õppetööst osa, vaid veetsid päeva magamistoas, kooliteenri järelevalve all. Florent ja Georges, nende kehad veel hoopidest valusad, talusid olukorda erinevalt: esimene hoidis teiste juuresoleku tõttu pisaraid tagasi, ta silmad olid niisked, teine oli vaikne ja mõttes, kuid ta näol paljastus mure ja kurbus. Keskpäeval tuli kohale Florent'i tädi, keda oli juhtunust valgustatud ja kes oli maruvihane. Ta viis poisi koju, sellesse kooli Florent'il enam asja ei olnud – ta visati välja. Florent vaatas lahkudes Georges'i poole ning Georges ei pööranud poisilt oma pilku. Kui Georges püsti tõusis

ja sõbrale hüvastijätuks käe ulatas, haaras tädi Florent'il käe alt kinni ja talutas ta kähku toast välja. Koridoris nägid nad neile vastutulevat naist, Georges'i ema, kes pööras oma pea pahameelest lämbudes Florent'ist ära. Georges'ki visati koolist välja ja ta ema otsustas pojaga naasta lõunasse. Aristide eemaldati nädalaks kooli õppetööst, tema ema kohalekutsumist ei peetud vajalikuks.

KAARLE OLAV VARKKI

*

tuhksinised lainetused
voolavad üle taeva
õudusfilmikarva rohelised sähvatused
kujundujumas kärmete pursetena
tähtede vahel

stellaarne udu on
vallutanud taevalaotuse

pealtvaatajad
tillukesed
ahhetavad
hiiglaslikud
hirmutunded

maailm on liiga
suur nende jaoks

*

sa oled džungel, mille saladused on veel avastamata
kuid olen kavandanud juba tuhat ja üks uurimisretke
et leida su viimnegi ohustatud liik ja joobuda kõigist su mürkidest
olen põimunud su liaanidesse ja kiikunud läbi igaviku
ja ma olen mädanenud ära su pinnasesse
andes elu uutele võrsetele

ma tahan kaitsta sind kliimasoojenemise ja puidutööstuse eest
et sinust ei saaks paber ajalehes, mis kirjutab edevate kuulsuste elust
tahan elada sinuga nagu romaanis
ainult päriselt
eksides kauaks su leheküljetihnikute vahele

lase mul end avastada – ma luban
et jätan matšeeded koju

*

ahmin sind vaadata
nii et mu silmad on pilgutamatusest pisaraid täis
ja näen vaid su udust moonutatud vormitust
ma tahan sind pilguga läbi raiuda
ja teha lagedaks su mõtete metsa
joonistada kaardi kõigi su kõledate ja
muldpehmete koobastega

ma tahan roomata su männiokkalises mudas
kriimustada end verele ja nokkida ära kärnad
ma tahan sõnadega sul seljast rebida riided
ja vahtida kuni sinagi veritsed
tahan teha sind oma lausetega rasedaks ja lasta
sul sünnitada pesatäis kirjeldamatusi

ma tahan hävitada kõik teised – kõik mõttetud puugid
et üle maailma laotuks lõpuks ometi rahu
ja me saaksime sinuga kahekesi olla
ja ainult suudelda
suudelda nii
et su huuled
on mul tervenisti suus

armastus käib kõhu kaudu

silmad nagu suširullid
libedad ja mahuvad tervelt suhu
nahk kahvatu nagu marineeritud ingver
aga pilk terav nagu *wasabi*
sumedad juuksed vooglevad kui vetikad
ilmselt maitstes oleks soolasedki
mõttes ahmin su toidulõhna
neelan su ilu keevat mateteed
sa rebid mind pooleks kui bambuspulki
lihtsalt lase mul olla su sojakaste

*

sülg sätendab ümber suu ja üle näo
nagu vedel kile
tilgub mu alasti rinnale
ja hõõrdub meie kehade vahel taas leigeks
nagu vanaema kissell

me ninad põrkavad kokku
ja pärani lahtised silmad vahivad kaugusse
läbi ripsmete ja kulmupõõsaste virvarri
aeg-ajalt kõõrdis pilgud lähikohtuvad
selles pastelse kire tohuvabohus

tahan imeda su moklemisest paistes huuled verele
ja alati tunda su hingematvat hingeõhku
tahan ujuda su süljes nagu hüljes
tule ole mu vaikne ookean

*

ja maailm loitis leekidesse

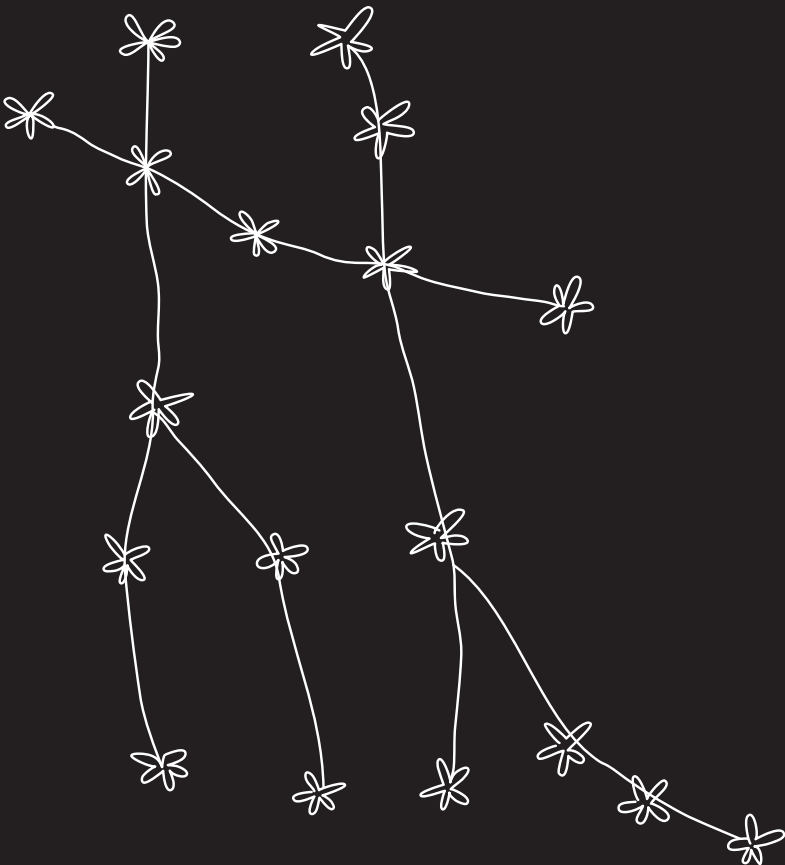
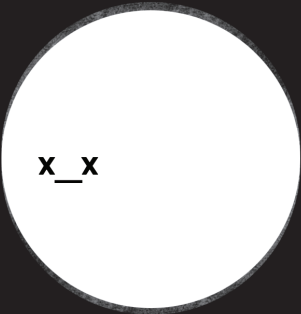
liiklusfoorides süttisid punased tulekahjud
ja happepilved lammutasid pilvelõhkujad
ja sebraülekäigud surid välja, söestudes salajuhtide rehvivilinas

ja maailm uppus kõrbeisse

linnadevahelised tsivilisatsiooniveenid lõigati läbi stiihia žiletiga
ja ookean tõusis üle kallaste ja voolas üle maailma ääre maapakku
ja vihmgi, mis taevast alla sadas, ei jõudnud kukkuda maha, vaid pööras
käigu pealt ringi ja auras ära
ja kohale jõudnud igavene põud nõudis õuduses janunejate siidise naha

ja maailm jäätus pimedaks

liikumataute elektritulede ketid asendusid üürikeste, kuid võimsavooluliste
laavajõgedega
ja põgusad lõkked matsid enda nälja alla kõik naftaväljad ja toidupõllud
ja maailm jäi üksi ja üksikud jäid veel rohkem üksi kui enne
ja satelliidid ja kosmosejaamad jälgisid abitult pealt, kuidas keegi ei
pannud tähele
kuidas maailm kustus leekides

ROSEMARY PREE

*

ma olen
noor
mu varrukad ei kesta kaua
ma olen väärt
iga tänu

*

ma pesen kartulid ükshaaval sooja veega puhtaks
ma ei kiirusta
pannil on õli juba ühtlaselt laiali voolanud
vahel tahaksin ennastki nii rahulikult ja ühtlaselt tunda
üks koht on siiski katmata, kus
viimane kord õhtusöök põhja kõrbes
või lõuna
ma pesen kartulid ükshaaval puhtaks
ma ei kiirusta ja ma ei mõtle
ei loenda noa otsast pannile kukkuvaid tükke
mis pritsivad külmkapi rahutuid valgeid seinu
rahulike õlipiiskadega
mis veel pole tantsima hakanud
köögis pole akent ning see on mind alati häirinud
aga ma tean, et õhtu on käes
nõud sahtlites ja kappides on juba väsinud
lõikelaud nõjatub raskelt kausi servale
ja pannilabidas ohkab nähes eelseisvat tööd
siiski, ma ei kiirusta
homme on teisipäev

*

jään rahulikult kollasest roheliseks muutuva tule ette seisma
pime ruum on täis tolmu lõhna
eemalt kostab sireene, aga kuu on laele
lähemal kui tavaliselt
ma tunnen ta kätt läbi enda kõhu sirutumas
selgroogu vahele jättes
läheb tuli lõpuks punaseks
soe veri valgub autoistmetele

*

on neljapäevaõdak
kell on kaks
ja ma kõhin lund
tunneli lõpus on olerex

õõtsik

loojuv rabapäike
naelutab me varjud jahtunud samblale
sinikad võtavad üle kraavikaldad
merevaigustunud oja näitab
umbusaldatavalt rada

mattume otsustavalt kauni
tähemustriga vaiba alla

XAVI SARRIÀ

katalaani keelest Merilin Kotta

ELUVÄLGATUS

*Nad arvavad, et kõnnime
mööda tänavaid automaatidega,
aga meil on vaid kitarrid,
võimendid ja timpanid.
Need on meie relvad,
ainus, millega võitleme.
– Joe Strummer*

Nkrumah jõuab pärale ja koos temaga ka rõõm, mis üha koguneb naha alla, kui kohaletulnute võrkkestad tajuvad laulu peatset algust, ja kokku on nad tulnud, sest nende sisikond vibreerib nagu esimesed helid, taktid ja trummilöögid, mis vallandavad kontserdi oma järsu rütmiga, mis põimub puhkpillide vägeva häälega, ja keegi hüüab „korrata” samal ajal, kui algavad sisendusjõulised bassirifid, millest moodustuvad koos korduvate ja hüpnootilise klahvpilliakordidega võimsad luubid, ja kõik see kokku loob plahvatuseks sobiva pinnase lõhkekehale, mida kannavad endas tuhanded hinged, kes täidavad seda vana, mahajäetud vabrikuhoonet, millest praegu on saanud tõeline lootuse teater, ja paar sekundit hiljem hakkab kostma mahedahhäärne koorilaul, mille toovad kuuldavale musti pantreid meenuvad sihvakad kujud, kes ääristavad lava, mis on vana ja kulunud, kuid ometi täis sümboleid ja kus ripub suur, punane, valgete tähtedega loosung, mis ütleb „AIDS on meie vaenlane” ja millel on pilt uhkelt kokkupigistatud rusikast, ning muusika kõlab aina edasi ja puhkpillide sektsioon, mis koosneb kahest trompetist, kolmest tromboonist ja neljast saksofonist, sülgab sedasorti meloodiaid, mis hullutavad publikut, kes karjub ja tantsib metsikul moel ja vastab igale provokatsioonile, mille esitab noor, mustanahaline

laulja ja saksofonist, kes oleks võinud välja rabeleda maailma kõige ohtlikumast ja nähtamatumast getost, et raputada niinimetatud lääne privilegeeritud ühiskonna teadvusi, kuid kes jäi elama getosse ega hüljanud seda, sest on oma kaaslaste keskel sama õnnelik kui järjest võimsamaks muutuv laul, mis annab väljakutsuvalt teada „me saame vabaks”, „ühel päeval me saame vabaks”, sama õnnelik kui kitarr, mis vasardab pealekäivaid ja korduvaid akorde nii nagu löökpillidki, mis hetkel on tumba, väiksed trummid, lehmakell ja igas suuruses taldrikud, ja taas haaravad sõna puhkpillid, mis tulistavad mõjukat ja otsekohest lauset, mis kisub endaga kaasa kehad ja tõstab maast lahti Nkrumahi kannad, kui ta keerutab tantsuplatsi möllus, kus puusad ise on kirklikud tunded, ja laulja-saksofonist hakkab uuesti laulma ja toob seekord kuuldavale „valed” ning jätkab „nad valetavad emale, nad valetavad isale, nad valetavad vanaemale, nad valetavad üliõpilastele ja rahvusvahelistele vaatlejatele”, ning kitarriakordid, klahv- ja puhkpillid kiirendavad rütmi, et summutada laulja mahe hääl, kuid vallandavad siis järsku üllatava takti ja saksofonist karjub taas „valed”, „nad on meile kogu elu valetanud”, „kõik on olnud üks suur vale” ning tuhanded suud kordavad üheskoos „jah, valed”, „jah, meie ajalugu koosneb valedest” ja hüüavad lõpuks „Aafrika reeturid” ja nende raev vakatab, kui laval olevad muusikud lõpetavad järsku laulu, jätavad heli õhku rippuma, kuid alustavad pärast publiku tormilisi hüüdeid uut viisi ja seejärel veel ühte ja nii edasi, kuni öö ületab piiri, mille korrumppeerunud valitsus on nendega kokku leppinud, ja kontsert peab lõppema ning rahvahulk lahkub suurest raevu ja armu teatrist ja Nkrumah palub kaaslastel end koju saata, sest sel ajal on ööd selles kuumuse, saaste, igapäevaste elektrikatkestuste ja veepuuduse linnas äärmiselt ohtlikud, linnas, kus elab kaheksa miljonit varju ja elu ja surma piiril vaarub kümme protsenti haigeid, ja kõik kuus ronivad autoromusse ja sõidavad keset pimedust, mis valitseb kaotuse kodus, ja Nkrumah jõuab ühekorruselisesse puumajja, kus elab koos perega, ja astub tuppa ja võtab riided seljast ja poeb voodisse ja suleb silmad ja kustutab siis lambi ja lamab pimedas ja elu on viirus, mis tiirutab tal kehas samal ajal, kui ta mõtleb, et üheks viivuks, üheks sekundiks, üheks hetkeks pani muusika teda end tundma elavana. Elavana.

PISARAD

„Ema, kui kaua me veel kõndima peame?”

„Ma ei tea, pojake.”

„Aga millal me tagasi koju saame minna?”

Vaikus. Öö on selge. Tundub, nagu tahaksid puude vahelt paistvad lumised mäetipud torgata tähti. Ema ja poeg lamavad teki all, jalad kronksus. Ümberringi magavad kümned inimesed külma käes nagu nemadki.

„Vaata!” ütleb ema ja osutab sõrmega taevasse. „Vaata ülesse, kiiresti! Kas sa näed seda tähte, mis langeb nagu pisar?”

„Jah.”

„Kähku! Soovi midagi!”

Poeg suleb silmad ja naeratab.

„Ma juba soovisin ... Kas tahad teada, mida?”

„Ei, ära seda mulle ütle. Sa pead selle enda teada jätma, see on su saladus ...”

Vaikus. Nõrk tuul ulub puude vahel. Külmal.

„Ema, magad?” sosistab poeg uuesti.

„Ei, veel mitte.”

„Kas ma võin su käest veel midagi küsida?”

Sellal, kui ema vastust otsib, jõuab poeg temast ette:

„Millal me Selimi vaatama läheme?”

„Sa ju tead, et Selim elab kaugel. Aga varsti tuleb ta meie juurde.”

„Aga ema,” jätkab poeg, „kui me edasi kõnnime, kuidas ta siis teab, kust meid leida?”

„Vaata!” katkestab ema vaikuse ja osutab uuesti sõrmega. „Kas sa näed seda tähte seal?”

„Jah.”

„Kas sa näed, kuidas see öös särab?”

„Jah.”

„Kujuta ette, et Selim vaatab just praegu sama tähte ...”

Poeg uurib taevast. Ema silmitseb teda. Tal endal on samuti raske oma sõnu uskuda. Aga uskuma peab. Põgenedes ei anta armu. Mõlemad naeratavad, ei ütle enam midagi ja jäävad magama.

Nelja tuhande kilomeetri kaugusel jätab Selim lihalõikamisnoa letile. Kuivatab higi, võtab põlle eest ja paneb raadio mängima:

„Eile öösel ründasid Türgi Õhujõu hävituslennukid edukalt mägesid, mis olid Kurdistanis Töölispartei mässuliste kontrolli all. Türgi valitsus, USA ja Euroopa Liit on kuulutanud Kurdistanis Töölispartei terroristlikuks organisatsiooniks.”

Selim vaatab läbi akna Hamburgi öö üksikuid tähti, silmis pisarad.

HAPRUS

Sääsekadett lendab selva lopsaka taimestiku vahel. Maastik on imeline. Tuhanded erisugused puud väänutavad oksid taeva poole ja püüavad teha endale ruumi. Päikesekiired tungivad võrade vahelt läbi, loovad värve ja mustreid rohelistele, punastele, kollastele ja pruunidele lehtedele, mis langevad ja kuhjuvad niisketele sammaltaimedele. Tihnikusse varjunud loomad häälitsevad aeg-ajalt ja neid saadab putukate katkematu sumin. Kõik koos toovad nad kuuldavale elu intensiivse, harmoonilise ja üliroõmsa kõla.

Liaanide vahelt läbi põigates mõtleb sääsekadett, et kõige suurem õnn ongi just olla sääsekadett ja lennata esimest korda vabalt kaugemale oma koduparadiisi piiridest.

Äkki jääb mets hõredamaks ja munakujulisel lagendikul avaneb kummaline laager, täis puuonne, mis on peidetud lehtede ja selva värvi võrkude alla ning piiratud suure okastraadist taraga. Hämmeldunud sääsekadett otsustab lennata üle veidra paiga ja avastada selle saladusi. Ülima ettevaatlikkusega, et teda ei märgataks, lendab ta ühte onni ning leiab eest ühe laua, tooli ja noore naissoost inimolendi, kes toksib vastu tahtmist trükimasinal. Just tänu uudishimule on sääsk tõusnud kadeti staatusesse ja seetõttu ei pelga ta suunduda otse naise käsivarre poole. Kohale jõudnud, tõmbab ta tiivad kokku, teritab silmi ja püüab salamisi lugeda, mida müstilist too kirjutab:

Adán Izquierdo ühendkomando sõjaraport

2. septembril kell 02.00 pärast tunnipikkust lahingut ründasid komando võitlejad Cinta Altas Palmerase teel, Pijao ringkonnas, Quindío departemangus kõrgmäe pataljoni geriljavastast patrulli number 5.

Tulemus: 11 surnud ja 5 haavatud sõdurit. Tagasi võidetud varustus: 9 Galil automaati koos 62 salve ja 4000 padrunga, üks granaadiheitja MGL koos 35 granaadiga, üks kahur, 6 kuulipildujalinti ja 500 padrunit; 8 müüseri mürsku, 2 GPS-i, 4 sihikut, üks raadiosaatja, üks skanner, 15 mobiiltelefon, 2 Motorola raadiot, 23 täiskomplektis sõdurivarustust toidu, raha ja dokumentidega, samuti oluline sõjaluure dokumentatsioon.

Meie omad: 4 geriljat surnud.

Adán Izquierdo ühendkomando

FARC-EP

Kesk-Kordiljeerid, 3. septembril 2007. aastal

Kuna ta ei taipa loetust midagi (ja see tundub talle väga ohtlik), otsustab ta lahkuda lagendikult pärast seda, kui on susanud läbi selle õrna naha. Liiga hilja. Kui naissoost inimolend hammustust tunneb, teeb ta ehmunud liigutuse ja tõstab ootevalmilt käe tiivulise putuka kohale. Paanikas sääsekadett võibstab meeleheitlikult tiibu, et õhku tõusta, kui noore naise käelaba juba tema poole sööstab ja laks! Aga löök ei tapa teda, ainult tuhmistab ta meeli, ja tal õnnestub põgeneda inimeste kummalisest maailmast, kirjutades õhku siksakke.

Naissõdur elab üle malaaria.

Pommid hävitavad laagri.

Iguaan neelab alla sääse.

TEELE LEMBER

MUSTRÄSTAS

august algas nagu
selili põrnikas suvila trepil
kui maa kadus kuhugi
aga taevas puutus vastu varbaid.

huvitav kuidas selline loom
üldse siiani püsis?
ehk on teda aidatud
iga kord jälle jalule
keegi on alati tulnud
seekord tulin mina.

see oli minu põrnikas
minu õpetatud sammudega
enne kui tulid sina
ja sõid mu põrnika ära.

sa ei meeldi mulle.
sul on tiivad
aga sa ei lenda
vaid jooksed.
suutäiest suutäieni.
kui nokidki üles
mõne mõtte või värvi
siis järad neid kiiruga
kugistad alla ja kurdad
et ei täida kõhtu ega kedagi.

ma lähen lendan ise
sinu unustatud tiibadega
endal varbad vael pool
ja maa kadunud
nii pole kuhugi kukkuda.

*

udused ärkamise hommikud
kui hulkuma läinud süda
eksib korra koju
lakkuma soolaseid põski
endal verised varbad
juba homses hauas
palun tule
piilu ta pool-
pimedasse esikusse
katsu ta lekkivat kesta
higiste sõrmeotstega
hinga välja tuhat
sissekasvanud tiiba
muidu ta pole kunagi
olemas olnudki

EDUEESKUJU

ma tahaksin olla edukas
nagu koopaolm
see on üks pime sisalik
sloveenia koobastest
tema edu seisneb selles
et teda peetakse draakoniks
pandi isegi müntidele
aga tegelikult on ta
lihtsalt üks roosa uss
kes näeb välja
nagu kätega noku
ega tal elu päris
lill ka pole
ohustatud liik
eelkõige sellepärast
et talle ei meeldi eriti seksida
ehk ainult korra
kümne aasta jooksul
ühesõnaga
ta on justkui panda
ainult nokulikum

*

küll see loodus loob ikka imelisi vorme
või võib-olla polegi see loodus
vaid proteiinipulber su meepotis
ja mina olen kiimaline sukelkärbes
peadpidi mee all hing kinni

hingamine ongi ülehinnatud
põimin parem mõtted ümber su puusade
jalad ümber su põskede kuniks
sa silitad mu hiina kalligraafiat
oma oravasulgsete sõnadega
vast homme jõuab õhku ahmida

TÄHVENIGA TARTUS

luuletajad jõid end ühe protsendi ulatuses
veiniks ja jäid toppama neljakümne-
teisele leheküljele

luuletajate toomemägi pöörles
ümber oma telje nagu edev vurrkann
ja huikas midagi
elu mõttest.

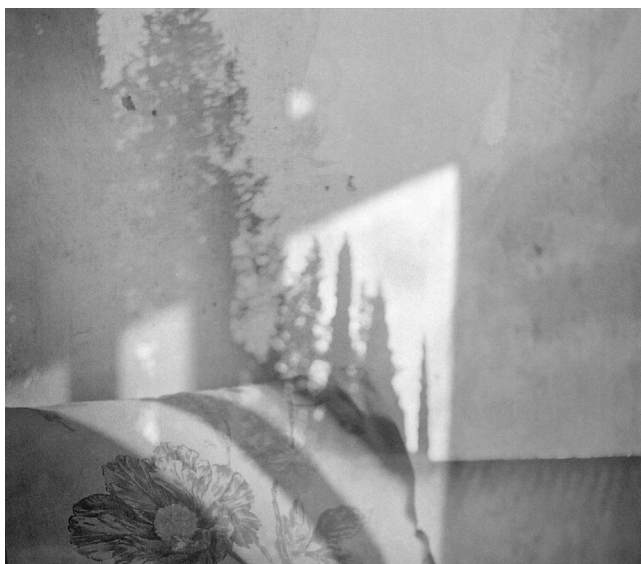
MÄRTS

oo mees kes sa näed
välja nagu märjad mõtted
tule oma Helluse vuntsiga
vispelda munasarjad vahtu
puhu luulet torusse mis
täis teetolmu ja kevadet

kuni sulapisarad pesevad pihust
viimse talvest tüdinud liivatera
Sõle tänava penijunnide vahele

see ongi aguliromantika vaata
neid kaht politseinikku
liinide lõpus ahmimas ahnelt
teineteise külmast kikkis ootusi
meeli ja hüppeliigeseid köitmas
vabaduse sinine siid

las olla lähme tõmbame mustad
makilindid põlenud ladvusse laulma
su silmavärv sobib hästi
mu orgasmidega
see oli huik number kaks
öhöökullid ja ööbikud ootavad

MARTIN VABAT

JOACHIM JA POSTTRAUMAATILINE ŠOKK

Joachimi elu on nagu ilus šokiseisund. Ta on nagu tuhk tuule käes. Nagu ilus vabadus ja valge leht. Noormees on kogu elu elanud häireolukorras, just nagu põgenikelaagris, just nagu tuumavarjendis, pisut ukse vahelt piiludes, kuidas kahe kortermaja vahel õunapuu otsas tüdrukutirtsud naeravad.

Joachim seilab parema tuleviku suunas, ehkki kõik teavad ja ta ka ise usub, et ta kükitab ühe jalaga varjendis, teisega keldris, kus on suusad ja moosipurgid ja kõik need vanad riided nendest vanadest moodidest, mis on meie ihust üle liulnud nagu võõrad vihmaussid.

Aga see häireolukord. Millal see küll läbi saab? Millal Joachimi isa tuleb ja ema ärkab ning kõik teised? Millal nad viivad noormehe koju?

Joachim on ju nagu külaline. Väsinud külaline. Aga ta ei taha veel surra, vaid elada. Elada justkui valge laeva ootuses. Näe, viimane praam juba lahkus sadamast.

Tuleb lisada, et Joachimi kõrgem mina on noormehe üle võtnud, sest alumine ei suuda end päästa sellest tuumavarjendist, kuhu noormees kogemata sündis, ilmselt soovides kogeda midagi eriti karmi, aga ilusat.

Joachim koosneb veel eri hingedest, sugulastest, kultuurist, ühiskonnast, ja siis temast endast, hingest, valgest puhtast lehest, keda peaaegu keegi ei tunne, vaevalt ta isegi.

„Oh,” mõtleb Joachim, „vaataks veel filmi „Varastatud kohtumine”.“ Millegipärast elab ta kaasa sellele väikesele poisile seal filmis. Joachim tundis vist ka ennast sellise poisina, kellel on kaks paari vanemaid – ühed need päris ja siis kuskil need kuninglikust soost, kes tulevad talle kunagi järele.

JOACHIM JA SÜSIMUSTVALGE

On ärev varasügis. Joachim vedeleb voodis. Ta vaatab iseenda mugavuse-tondiga tõtt ja surub parema põidlaküünega vastu vasema käe põialt, et aru saada, kas ta on ikka elus. Viimasel ajal satub utoopiapoiss nimelt mõttele, et võib-olla ta polegi elus, vaid surnud. Ehk paljalt üks kummitus, kes on jäänud kahe elu vahele lõksu.

Aga valuaisting pöidlas? See on ju siiski reaalne. Või kuidas?

„Äkki ma olen vamp,” väriseb Joachim õrskest mõttest. „Kas minu süda ikka lööb?” Noormees tulistab käe kiirelt rinna pihta ja võbiseb. Talle tundub, et süda ei löö. Üldse mitte. Selle peale kargab Joachim voodist püsti ja ajab südame kiiremini põksuma.

Õhtu edenedes tunneb poiss, et tal on juba kaks südant või üks süda ja südamerütmiaparaat. Ta suisa kuuleb surma hingamist kuklas. Ta on peaaegu juba teisel pool, kuid siis tunneb, kuidas mingi võõras aparaat põksib tal rinna sees. See oleks nagu mõne vana taluperemehe oma. Ja inimene oleks justkui sellega koos.

Mida see küll tähendab? Et loomulik elu ja oma-olemine pudeneb poisil lootusetult käest? Võib-olla tõesti, sest viimases hädas ei jookse Joachim metsa, vaid rahustab end sinise arvutivalgusega nagu robot hooldejaamas.

„Ma usun, et ma olen hoitud,” sisendab noormees endale paanika-kuristiku serval. „Minu eest hoolitsetakse ... Aga loodetavasti pole need palgamõrvarid.”

„Ah, jälle need kuradi vandenõu-teoorjad,” sisistab keegi süsimust ja valge. „Need on meie enda mõtted. Ei midagi muud. Sina oled tuli. Sula julgelt läbi tihke jää.”

„Aga ...” ebaleb Joachim edasi.

„Mis aga!” susiseb Joachimi vanavanaema, see krehvtine vaim. „Mis sina lased nii hirmsatel mõtetel tuppa tulla. Pipart sulle keele peale ja pähe. Kõigest ei tohi mõelda. Need on keelatud mõtted.”

„Keelatud mõtted? Miks need keelatud on?”

„Need on kihvtised,” kinnitab õpetaja, vana muld. „Mis sa levitad kihvtiseid mõtteid. Parempa suud. Sest kõik on niikuinii teada ja muuta ei saa midagi. Peale iseenese enesetunde.”

Seepeale hakkab oma elusihi kaotanud närb ja nõrдинud Joachim lihtsalt sööma. Mida muud ta oskaski?

Einestades meenub kevad, kui noormees sõitis saarlaste malevaga Liivimaale. Tema kõrval sõi kombekas mandrineiu banaani. Poiss

mobiliseeris julguseriismed ja tegi tundmatu tüdrukuga juttu, aga ülevoolava vastastikuse huvi puudumisel pidas ta järsku kinni. Kinnipidamisest tekkisid ihutuuled ja ohjeldamatu korin, mis muutsid lõbusõidu põrgulikuks. Bussitualetti ei tahtnud ebakindel noormees minna, sest talle ei meeldinud teiste vahel ukerdada ega avalik olla. Seega, nagu palju kordi varem, vires ta terve tee ja hoidis kinni.

Üsnagi samamoodi läks tal ka kinnipidamisasutuses nimega „kool”. Joachim ei käinud kunagi koolikampsus, vaid ootas päeva lõppu ja käis asjal hoopis kodus. Nii oli koolipäevadel väga lihtne ihuline sisu. Esmalt keskendus see kellavaatamisele. Joachim suisa puuris pilguga vanaema kingitud sinist vabadusekella ja lükkas minut-minutilt selle seiereid, et alati nii igav ja mõttetu tund juba läbi saaks. Teise poole päevast keskendus kodukempsu ja pühapäevast üle jäänud pannkookide ootusele. Ja kui siis poiss koju sai, tõmbas ta enda ja kooli vahelt nii kõva pauguga ukse kinni, et krohvi tuli Kolhoosimaja seinalt ja igalt poolt mujalt ka. Algas vabanemine pingetest.

Aga murdeeaga läks asi päris košmaariks. Rääkimata peenest linnaelust. Elu oli nagu püksiluku lahti- ja kinnioleku ning näo-mitte-rokanelemise kontrollimise ralli. Muudkui vaata üles, vaata alla, vaata sinna, vaata tänna, et jumala eest häbisse ei jää. Ja et häbisse ei jääks, tuli alati kinni hoida.

Kurat küll, millest need sõjadki muust tulevad kui ausate inimlike asjade kinnihoidmisest. Seega, moodsa aja head ja viisakad inimesed, kes hoiavad alati tagasi ja kinni, ongi just nagu sõjakurjategijad. Korraldage neile nüüd uus Nürnberg!

Seitsme aasta eest istus Joachim kinos ja vaatas mängufilmi „Seks ja linn”. Muidugi jõi ta magusa kultuurišoki korras üht suurt Coca-Colat ja nagu tellitult tabas noormeest keset filmi äge kusehäda. Joachim vaatas ühele poole – hämar jalgade mets ja sein –, Joachim vaatas teisele poole – veel hämaram ja pikem jalgade mets ning vahekaik kaugel-kaugel. Nõnda otsustas uje poiss jälle kinni hoida.

Aga kodus on priima. Võib soristada ja peeretada nii palju, kui tahab. Ja siin on söök. Hirmus näljaselt kutsub söök poisi järele, aga süües kasvab vaid hundiisu ega rahune üldse. „*I can't get no satisfaction*,” turgatab noor-mehel Rolling Stonesi laul pähe. Jah, utoopiapoiss on nüüd ka siis selles seisus, kus justkui miski enam ei aita. Ainult haud, aga hauda ei taha ka minna, rääkimata suitsiidist.

„Never ever,” kinnitab noormees, aga ta teab, et tõeline Bond ei tohi mitte iial öelda „iial”, eriti kui mõelda nendele viimase piiri peal põduratele, kelle jaoks surm on ainus väljapääs. Seega tasub suitsiidi ja surma suhtuda mitte väga üleolevalt.

Vahepeal öeldi uudistes, et jälle üks lennuk kukkus alla. Kakssada vaest lihtsat inimest langesid koos värviliste triiksärkide, sandaalide, päikesekreemide ja suure tiivulise kirstuga kõrgelt taeva alt teadmatusse, viimaseks sõnaks huulil üks litereerimatu ühine hüüatus. Keegi hoidis kellelgi käest, keegi surus huuled kokku ja suur elu oligi kõik teisele poole, igaviku vaikusse kadunud. Ainus lootus oli, et hing kolis, nagu vahel räägitakse, enne hirmsat valu kehast välja.

„Miks küll inimesed ometi kodus ei püsi?” pärib Joachim. „Lasevad end kampaania korras üles tõsta ja siis vastu maad kukutada. Meil ju pole linnutiibu. Milleks siis usaldada võõraid? Kujuta ette, et kana paluks kanakotkalt tiivad: „Palun, hea kanakotkas, anna mulle tiivad.” Kanakotkas viskaks kana poole ülbe pilgu ja pistaks ta sõnatult nahka. Öösel aga võiks eriti kaval kana kanakotka tiivad ära virutada. Samas ei luba kanaetika üldsegi varastada ja liiatigi peaksid kanal endal tiivad olema. Mis siis et ta nendega kõrgel lennata ei saa – ainult kastani otsast maha või ilma peata suvalises suunas, just nagu siis, kui vanaema ühel kanal supi jaoks pea otsast raius. Oh, see kanade elu on ka õrske. Meil vanasti oli vähemalt aedik, kust tiivulised üle lendasid ja aias iseendale röövitud vabadust nautisid, oli ka kukk, aga nüüd on vaid need puurid ja nagitsad.”

JOACHIM JA KOOLJAKUU VALGUS

On kooljakuu algus. Vanaisa sünniaastapäev pubis.

Joachim, see aeg-ajalt silmakirjatsemisega pahuksis noormees, pistis just pintslisse üdieestlasliku kanašnitsli. Ta sõi nii, et silm ka ei pilkunud. Ainult üks väike usin looduskaitseja tema paremal õlal vangutas pead. Aga Joachim, eriti see ablas söödik tema vasakul õlal, lasi mõnusasti hea maitsta, süütult nagu pelmeene sööv varateismeline, kellele räägitakse tai-metoidust ja kes siis vaatab sulle nii säravsilmselt otsa ning teatab: „Aga mulle meeldib neid süüa.” Jah, eks mingid ihaasjad on siin ilmas ikka

paratamatud. Ja ainult maailma kõige suurem tobu püüab neid endas ja teistes maha matta.

Siit hüppab Joachimi mõte juba vanas heas magusas suunas ning ta uurib endalt: „Miks on ikkagi nii, et kui naine tahab, ei taha mees, ja kui mees tahab, ei taha naine? Kas sellepärast, et naine pole enda soojust kivist välja raiunud ja mees pole oma mehemaratonil läbinud? Või sellepärast, et naised on mehed ja mehed naised või siis et naised on plikad ja mehed poisikesed. Või on asi lihtsalt selles, et me oleme – hoolimata välisest viisakusest ja soojusest – ikkagi loomad kah. Aga loomadel on ju asjad väga lihtsad – kaks isast ühele territooriumile ei mahu, ent üks emane ja üks isane saavad ühel territooriumil alati üheks.”

„Aga kuhu jäävad siis aated ja armastus,” küsib poeet Joachimi südames. „Armastust ei ole,” poetas kadunud sugulane viimasel suvel, „on ainult surmahirm ja sugutung.” Noormees, kes veel usub igavesse kirge, puuri suletud mehe ja teda sealt välja aitava väikese vibalikneiu palangusse, ei ole sellega päris nõus, aga ta mõistab, miks vana peremees seda ütles.

Liitigi pole ka Joachim ise praegu mitte midagi muud kui söömine ja sugutung ning üks õnneks veel soe süda. Ka oma religiooni on poiss minetanud. Eluolu argipäeva.

„See on pettus,” raevutses kakleja elutoas. „See on lihtsalt kellegi kivisse raiutud kogemus või äriplaan. Ma võin ise uue religiooni valmis meisterdada, aga sellestki pole mingit kasu, kui ma ei taha tegelikult muud kui vaid ... süüa, süüa, süüa.”

„Joachim on labane,” mõtleks tuttav kunstiteadlane. See ei ole talle üllatus. Ükskord laulis utoopiapoiss tema kuuldes Psychoterrori laulu „Sööge minu sitta” ja poiss suisa õilmitses vaimustuses. Ta oleks just nagu mõne suure helilooja uut sümfooniat kuulanud. Teadlane oli selle peale nõutu ja küsis vaikselt: „Mis selles siis head on?”

„Aga mis on labane?” küsib Joachim. Tema arust on labane peeretada esietenduse ajal, aga selleski võib kahelda, sest me kõik koosneme ka ihutuultest ja ärasöödud toidust. „No, näita mulle teatris üks inimene, kes ei söö. Need, kes ei söö, elavad kuskil kaugel eraklas, ja nemad teatris ei käi. Neil on vaid loodusteater. Üksindus. Armastus. Ilu. Kullilaul. Mäed. Oksaraagude praksud jalge all. Metskitsede silkamine metsa ja põllu pii- ril. Tammeokste ja lehtede katus sealsamas. Kõik see, mis paneb ütleva: „Mets on täis, mets on nii pagana täis, ja asula on nii kuradi tühi.””

Mõte hüppab tagasi linna.

Joachim paneb teleka käima ja korrutab oksendamiseni üht vana mõtet, mida ta tavaliselt sugulaste suust kuuleb. „Peaks ikka naise võtma,” ütleb ta roidunult, „siis ei pea ihades põlema. Ja muudkui alla suruma. Sest kes muudkui alla surub ja tagasi hoiab, see võib, nagu öeldud, sõja valla päästa.”

„Jah,” kostab Tartu dekadent, „väga huvitav mõte. Peaks sind kohe tsiiteerima! Kui lubate, võiks isegi küsida, kas süüdlased on need, kes tulistavad, või need, kes jätavad välja tulistamata – oma pöörase vaimukuse, vabaduse, kustumatu seksapiili ja loomingulisuse.”

Joachim astub magamistuppa ja näeb peeglilaul huulepulka. „Kelle oma see on? Minu oma küll mitte.” Poiss rullib selle lahti ja näeb, et asjake meenutab kuulipilduja kuuli ja fallost. „Värviks täna huuled punaseks?” mõtleb ta. „Või siis teeks silmaalused mustaks? Ja siis läheks baari ja tantiks suvalise käsi loopiva tudengineiuga, kelle eiramise pärast kevadel džinn pudelist koos korgi ja kaelaga välja kargas ning kogu maailma allasurutud kirega täis lasi.”

„Oh, ma olen ikka loom,” lisab uje poiss ning peksab müüri enda ja inimeste vahel puruks. Tal on selleks pehmetest udusulgedest tehtud raudne vasar.

„Kolaki, kolaki, krauhh, krauhh,” vajub müür põrmu ja teisel pool vaatavad tema omaksed: noored nägusad väekad ilusad armsad vihased ja vabad poisid ning tüdrukud, kes ei tahagi meesteks ja naisteks saada, sest see on nii igav ja piirav.

„Ehkki vahel on tore meest mängida,” juurdleb Joachim, „ja inimesi teisele poole teed peletada, ei suuda ma selles siiski kedagi petta. Naised tunnevad mu poolmehe odööri juba kaugelt ära. Pole mõtet üldse suguteatrit tehagi.”

„Ah, milline mõttetu kirjatükk,” sosistab vanavanaema vahele. „Mis sa sellega teed? Ega mitte ometi ei avalda. No on koer poiss. Oleks ikka pidand selle maa ära ostma. Hakand vähemalt väiketalu pidama. Ma isi istutasin solle tammed ja kased. Mis sina seal linnas kooserdad?”

„Ja oleks siis mõni ilus värss vähemalt,” lisab üks proua. „Sa ikka kirjutasid enne nii ilusasti. Nüüd oled hakand nii roppudel teemadel sõna võtma.”

Poiss vajub norgu ja istub kõveras. Ahi vaikselt köeb. Viimased söed klibisevad soojas kõõgis. Supp on söödud. Järjekordselt üksi. Akna taga liiguvad autod ja inimesed, inimesed ja autod. Üks väike luhvtaken suisa hüüab avamise järele. See on nagu kioskiaken: „Tulge jäätisele, tulge jäätisele, tulge luulekogule, tulge luulekogule. Tüdruk, mis te seisate seal, astuge ligi, ma ei hammusta.”

Joachim räägib endaga kogu aeg. Ta on nagu laval. Muudkui teeb oma paroodiahääli. Masenduse raviks. Sest masendust on palju. Tiivad on ju kärbitud. Poiss on nagu puurilind. Isane. Ja mitte pederast ega transvestiit, vaid midagi uut. Androgüünset. Ta võiks armastada ja suudelda küll meest, aga siiani pole ta veel leidnud sellist, kellega oleks tahtmist seda teha. Naised on ikka ilusamad, aga nende jaoks pole ta piisavalt mees.

„Sul pole mulle midagi anda,” ütles tüdruk, keda Joachim armastab. Poiss on teda isegi läbi une kosinud. Aga selle peale kostis uni vastu: „Mina sinu peale ei mõtle.” Ja pealegi siin pole mõelda midagi. Siin on vaja tegusid teha. See on nagu Voitinski tabavalt ütles: „Et alasti naise ees ei tohi mees kunagi mõelda.”

Aga see teine väetüdruk. Mis temaga on? Noh, temale kõlbaks poiss vaid salaunes koos purjeka, kitarri ja hundisilmse vaikusega ...”

Kuna Joachimi mõtteid kannustab hetkel vaid kirg, tundub seda enam, et pole mingit religiooni, vaid üksnes õnnestunud või mitteõnnestunud kireotsingud, poeesia ning nurjunult või mitternurjunult sublimeeritud sugutung.

„Elagu kunst, punk ja rokenroll,” tuumab Joachim tänaval veidralt kekssides, aga siis meenuvad elutarga kultuuritegelase sõnad: „Väga lihtne on olla ... väga lihtne on olla ... ebanormaalne.”

Jah, utoopiapoiss viskab narrimaski maha ja kirjutab pärast luuleõhtut uuesti midagi sellist, mis tema hingele midagi pakub. Üle pika aja tunneb noormees – lisaks söögile ja labasele äraolemisele – armumise tunde. Kirjanduse ning väarikate ja tundlike naiste vastu. Aga seegi kestab vaid selle hetkeni, kuni kõht läheb tühjaks. „See ei läheks kunagi tühjaks,” õhkab Joachim, „mitte nii tühjaks, kui sina oleksid siin. Jah, sina!”

JOACHIM JA MARDIPÄEV

On mardipäev. On loid ja ujuv teispäeva õhtu. Kui saaks, teeks suitsu ja võtaks tagatoas veini, aga arst ei luba. Õnneks pole kirjandusüritused keelatud, aga seal pole midagi teha, kui veini juua ei saa. Sa lihtsalt ei mahu ära, sest kole ruumipuudus kollitab sinu ja teiste vahel.

Nüüd läks laualamp ka veel katki. Joachim istub üksi arvuti taga laelambi vidus. Ta ei suuda kuidagi inimesteni küündida. Ta on enda ja

teiste vahele ladunud paksu okastraadiga müüri. Vihane noormees lõhuks selle hea meelega maha, aga vasarahoobiks pole ka ruumi.

Pole ruumi, et olla see, kes sa oled.

Muudkui tee nägusid ja ole viisakas. Vastikult väsitav, ehkki mõned vaid ootavad, et Joachimi salaolemus oma üdimat sisu näitaks.

„Olen nagu breiktantsija,” ütleb tätoveeritud poiss telekas, „kellel on pandud käed ja jalad raudu.”

„Aga kuidas te siis tantsite?” usutleb tõsine reporteriiludus.

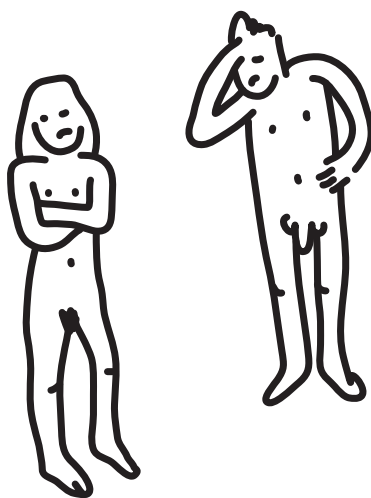
„Nii,” kostab kunstnik. „Ja naa.”

ERIK KÕIV

NUHTLUS

eri värvi sokid
sest et ma tahan
need tunded
isegi kui ei taha
midagi Norra mütoloogiast
osa Buddha õpetusest
mind valgustab su laualamp

su rapuntslipats taevasse
ripub alla teise korruse rõdult
aga ma ei ulatu selleni
ei kosta sealt „oh Erik, mu Erik”
kustutan lambi
ja ärkan unistustest pimedusse

*

sentimeeterhaaval
lähemale su südame
demilitariseeritud tsoonile
ära tulista relvitut mind
astun valge lipu
ja roosade prillidega
sammu lähemale
surun oma huuled
vastu külma klaasi
millega end ümbritsed
ehk üks hetk sulad

*

nimekiri asjust, mis ma siiani ei ole:
täiskasvanu
kägu
triatleet
humoorikas
telesaad
mister Fantastic
sinu
tahan kasvada täis su armastust
kukkuda kuuse otsast sinu embusse
joosta läbi kõrbete, ujuda üle ookeanide, sõita üle mägede
sinuni
olla su naljahammas, et ei kuivaks su naljasoon
kahelda vahel hetkeks, kas me pole vaid osa mõnest Türgi seebikast
sinu isiklik superkangelane
uuest algusest kauge lõpuni, sinu

*

sa oled täiuslikku mõõtu
antenn
mu ajulainetele
ja kui nad laksuvad
tormisesse randa
puhub sinu igapäevasuse hingus
kortsud otsa eest
ja tõstab
esiteks nina
siis kõdistavad vurrukarvad
ja lõpuks suunurgad
ülespoole veepiiri
sest me pole küll alati samal sagedusel
aga sa tead kus on mu *tuning*-nupp

*

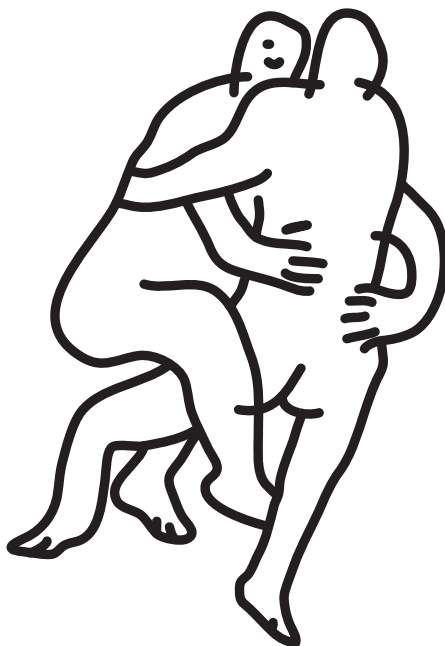
stseen:
kaks punast, kitsenenud pupillidega kuud
vaatavad varalahkunud
koopamaalinguid
VASJA + ANJA

MA OLEN KA VEIDI ÄREVI

kui me tantsime hämaras saalis
virvarr meie ümber
kuid ometi hämaras kahekesi
su keha mu keha vastas on tuline
ja käsi mu käes veidi higine

ma olen ka veidi ärevil

tõmban su lõhna sooja teki
omale lõua alla
ja hetkel
mil aknast sisse pääsenud täiskuukiir
lainetab üle su võimatu näo
annan end selle unesid täis õhtu embusse
ja palun vaikselt, et ei tuleks enam kunagi
teadvusele

*

kuis siis läks?
nii nagu tavaliselt
arvasin, et olen kindel
endas
mida tunnen
selles, mida öelda ja mõelda ja teha
kuni astusin tuppa
mille ta oli täitnud
mille ta oli kaetanud
justkui teades, et ma tulen

laksatas kinni karulõks mu südame ümber
ja suutsin, omamata kontrolli keha üle, hoida selget pead
kuni ta pea langes mulle õlale, käsi kätte

ta sõrmed tõmblevad veidi, kui ta tukub
ohtlikult armsalt
ta krussis juuksesalk, mis kõditab mu nina, ei häiri
kui õigesti mängib ta mu sõrmedega oma peos
loodan, et minu omad ta seljal saadavad samasugust
elektrit
erakordselt ehmatavalt erilist elektronivaba
endiselt esmakordne iga ta puudutus

nõiutult, võlutult, loitsitult, õnnelikult
õhkab ta mulle oma sooja energiat
midagi kosmilist karsket kallilt kiiskavat

ta nägu telefoniekraani ees on õnnistus
mis ühendab mind lahti välismaailmast
ja surub sihikindlalt sumeda suhkruudu
minu metsikute metsaliste mõtete asemele
lõplikult langenud lõksu
seon ise endale sideme silmile
sest see, mis meil on
on pime

KUI
MITTE
MIDAGI
EI
PEA
ÜTLEMA

INTERVJUU
JUHAN
HELLERMAGA

Indrek Ojam

Mul on hea meel, et tekkis põhjus intervjuuvormis sinuga väheke vestelda selle puhul, et ilmus sinu esimene raamat „Tühjusse, kaugusse” (2016). Kui pika kirjutamisprotsessi tulemus see raamat on?

Enamik raamatusse kogutud tekstidest on valminud umbes viie aasta jooksul, täpsemalt 2010. kuni 2015. aastani.

Kuidas kirjeldaksid oma raamatu valmimist, kas pidid komponeerimise ja valimisega palju vaeva nägema või oli „Tühjusse, kaugusse” pigem loomuliku küpsemisprotsessi tulemus?

Raamatu idee tuli paar aastat enne selle ilmumist. Mõtlesin tollal, et võiks proovida käsikirja kokku panna ja vaadata, kas asjal on jumet. Midagi sundida või kiirustada ma ei tahtnud – kui nägin, et käsikiri on ikka õhuke, võtsin rahulikult aja maha. Samas ühtegi teksti ma eraldi raamatu kokkupanemiseks ei kirjutanud, need ikka tekkisid omasoodu. Ja lõpuks, kui materjali kogunes juurde, võis uuesti ja konkreetsemalt raamatu peale mõtlema hakata.

Su raamatut lugedes meenusid mulle Rainer Maria Rilke sõnad, mille ta kirjutas 1902. aastal algajale luuletajale Franz Xaver Kappusele (avaldatud raamatus „Kirjad noorele luuletajale”, LR 13, 1995). Esimeses kirjas palub ta Kappusel kõigepealt endalt küsida, kas ta peab luuletama. Ja kui ta on sellele jaatavalt vastanud, alles siis soovitab Rilke läheneda loodusele ning „proovida nagu esimene inimene öelda, mida Te näete ja kogete ja armastate ja kaotate”. Midagi sellest Rilke üldisest vaimususest, mis neis kirjades leidub, on selgelt äratuntav ka su raamatu lühikestes mõtisklustes ja piltides. Kuidas kirjeldaksid oma loomingu algimpulssi, oled sa endalt küsinud, miks sa kirjutad?

Minu puhul sai regulaarsem kirjutamine alguse ajal, kui viibisin õpingutega seoses esimest korda Saksamaal ja tahtsin esialgu lihtsalt uusi kogemusi mingil kujul jäädvustada. Üsna kiirelt aga kogesin, et kirjutamine ei ole ainult juba olnu registreerimine ja ülestähendamine, vaid võib kujuneda teekonnaks, kus tekst hakkab ennast ise avastama ja võib kuhugi

välja viia. Teisiti öeldes, kirjutamine muutub protsessiks, mis hakkab su enda olemasolu laiendama – hakkavad tekkima seni varjul olnud seosed ning kujuneb teatud tervikutaju. Ühelt poolt viib see aina sügavamale enda sisse, sa saad justkui endaga parema kontakti, teiselt poolt kasvab tähelepanelikkus ümbritseva maailma suhtes. Ja kui see juhtub, siis tahaks ikka aina edasi vaadata, et mis sealt horisontide tagant veel paistma hakkab. Huvitav on ehk ka see, et alguses tundus mulle, et selline spontaanselt edasilükkuv kirjutamine on võimalik ainult välismaal, minu puhul siis ennekõike Saksamaal, kus olen eri ülikoolides mitmel korral vahetusüliõpilasena tudeerimas käinud. Kogegin seal mingit uut sorti vabadust, mis võimaldas maailma värskema pilguga vaadata. Läks üksjagu aega, enne kui ka Tartus, kus olen alates ülikooli tulekust elanud, mõnevõrra loovama kirjutamisrütmi leidsin. Seega keskkond määrab palju, arvatavasti palju rohkem, kui me ise näha oskame.

Tundub, et teekond on hea metafoor su raamatu ülesehituse kohta, mis muutub oma suhtelisest lühidusest hoolimata üsna palju ja on sellega kooskõlas ka kolme ossa jagatud. Huvitav oli märgata, kuidas päevikulaadsed täpsed ülestähendused muunduvad mõtisklusteks, palvesarnasteks meditatsioonideks või isegi proosaluuleks. Sa ei pruugi muidugi minu kirjelduse, minu kõrvalt pilguga nõustuda. Kas oled valmis selleks, et su avaldatud tekst hakkab nüüd vähemalt osaliselt oma elu elama? Kuivõrd on looming autorist sõltuv või sõltumatu?

Minu arust on sinu kirjeldus päris täpne, sest midagi sellist, kus argisem ja päevikulisem laad hakkab kuidagi iseenesest sulanduma millekski teistsuguseks, millele ise alati ei oskagi konkreetsemat nimetust anda, kogegin kirjutamise käigus küll. Ja seda huvitavam on olnud kuulda vastukaja ja arvamusi selle kohta, et mis raamat see ikkagi on, näiteks on arvatud, et ennekõike on tegemist ikkagi luuleraamatuga. Ka raamatupoodides olen näinud, et kord on raamat paigutatud luule, siis jälle proosa kategooriasse. Aga küllap on sedalaadi arutelud tõepoolest autori haardeulatusest üksjagu väljaspool ja tundub, et see on igati loomulik. Kui raamat on ilmunud, siis hakkab teos oma elu elama, sellele osaks saavaid tõlgendusi autor enam ei kontrolli. Ja siit saaks edasi küsida, kas autoril üldse on mingisugune privilegeeritud positsioon oma teose üle otsustamisel. Autoril võib küll olla vahetum kontakt oma loominguga, mis on üldiselt midagi isiklikku ja individuaalset, kuid kui võtta, et tähendus sünnib kontekstis, siis näib uurijal olevat eelispositsioon, sest tema tunneb paremini laiemat

Kirjutamine muutub protsessiks, mis hakkab su enda olemasolu laiendama – hakkavad tekkima seni varjul olnud seosed ning kujuneb teatud tervikutaju.

kirjandusmaastikku, millele ta teose asetab ja millest lähtuvalt ta seda tõlgendab. Siit võib edasi mõelda, et küllap ongi kirjandusuurimisel nii subjektiivne kui ka objektiivne mõõde – ühelt poolt üritab uurija empaatiliselt sisse elada autori isikupärasesse kogemusmaailma, teiselt poolt hoiab ta ennast selle suhtes distantsil, et näha laiemat traditsiooni, mis on mingil kujul juba n-ö objektiivselt olemas.

Kas ja kui palju sa ise kirjanduskriitikat loed?

Kriitikat jälgin küll, nii mõnigi kord võib sealt mõne hea lugemissoovitus saada, ja huvitavaks läheb muidugi siis, kui arvustuses suuremate üldistuskatseteni jõutakse. Samuti on olnud huvitav jälgida aeg-ajalt esile kerkivaid arutelusid kriitika enese rolli ja tähenduse kohta. Olen ka ise mõne arvustusega katsetanud, mis on kindlasti olnud huvitav ja õpetlik, kuid ühtlasi olen aru saanud, et korralik arvustus on üprisriigis ajamahuks ja eeldab head orienteerumisvõimet laiemal kirjandusväljal. Seetõttu üleliia kergekäeliselt ma arvustusi kirjutada ei võta. Ja kui olen võtnud, siis sellistest raamatutest, mis mulle ühel või teisel viisil on korda läinud. Siis kannustab kogu protsessi mingi teadasaamise soov, et kuidas positiivset lugemiselamust mõnevõrra rafineeritumalt mõtestada.

Sa oled filosoofiadoktorant Tartu ülikoolis, uurid fenomenoloogiat, oled tõlkinud eesti keelde muu seas Edmund Husserli tekste. Kas ja kui palju on filosoofiline mõtlemine ja selle isepärane keel mõjutanud sinu kirjutamist?

Husserliga tegelesin põhjalikumalt oma magistritöös, milles vaatlesin tema käsitlust fenomenoloogilisest meetodist ja uurisin lähemalt, mil viisil taaskehastub fenomenoloogias antiikfilosoofiasse tagasiminev motiiv imestusest kui filosoofia algatajast. Kokkuvõttes kujunes sellest põnev rännak ühe 20. sajandi filosoofia võtmefiguuri mõttemaailma, ühtlasi löi see töö hea aluse, et doktoritasemel õpingutega jätkata. Aga tõepoolest

toob filosoofia endaga kaasa teatud laadi mõtlemise ja eri filosoofidel võib olla ka oma isikupärane kirjutamislaad, mis hakkab algajat uurijat mõjutama. Näiteks mäletan ülikooli algusaegadest ühe õppejõu tähelepanekut, et minu kirjutamisstiil sarnaneb autoriga, keda parasjagu käsitlesin. Kui tollal võisin seda märkust isegi kiitusena võtta, siis nüüd saan muidugi aru, et filosoofiline uurimistöö eeldab distantsi saavutamist uuritavaga, ja see käib ka keelekasutuse kohta. Mis aga puudutab oma kirjutamisi, siis sinna, vähemalt teadlikult, ma filosoofiat kaasa ei võta. Pigem on kirjutamine seotud mingit laadi loobumise või unustamisega, kus proovid kogu õpitud tarkuse kõrvale lükata ja vaatad siis, mis sealt alles jääb. Ehk küsid endalt, kas on midagi, mida võiks ära märkida siis, kui mitte midagi ei pea ütleva, kui kõik kohustused on ära langenud. Mis muidugi ei tähenda, et laiemas plaanis filosoofia ja kirjutamise vahel mõjutused puuduksid, aga neid on vist endal raske näha või analüüsida.

*Tuleb usaldada keele loomulikku rütmi
ja voogu, mis sind mõnikord justkui
nagu vaikselt kulgev laine mõne huvitava
kujundi või tähelepanekuni kannab.*

Tegemist on tõesti hämara seosega, nagu kõik mõju mõistega seonduv minu arvates kipub olema. Aga pidasin silmas ehk midagi sellist: filosoofia kui distsipliiniga tegelemine hakkab inimeses arendama tema keelelisi võimeid, treenib või kujundab teatavas mõttes kogu tema kognitiivset ja esteetilist taju haldavat aparatuuri; ja selle omalaadse „treeningu” (mis võib olla pelgalt filosoofiastuudiumi tegelike eesmärkide kõrvalnähtus) tulemusel inimene muutub ja võtab selle muutuse oma kirjutusstiili kaasa. Üks hea näide eesti kirjandusest oleks Madis Kõiv, kelle puhul ma ei suuda ette kujutada, et tema romaanide ja mälestuste stiil oleks sama ilma tema spetsiifilise teadusliku ja filosoofilise „stuudiumita”. Nõustun igal juhul sellega, et autoril pole vaja seda ilmtingimata analüüsida. Aga kumb on sinu meelest kirjutamise juures primaarne: kas sügavalt isiklik kogemus, midagi läbielatud; või lugemisest tulenev, hea kirjandusega kokkupuutumise kogemus, võib-olla äratundmine, mis asi on kirjutamine ja kuidas keel töötab või mõjub?

Need kaks – kogemused või ka lihtsalt oma sügavam elutunne ühelt poolt ja lugemisest võrsuv keeletaju teiselt poolt – on küllap lõpuks ühe mündi kaks külge. Ja põnevaks läheb siis, kui nad vastastikku üksteist edasi viima ja avama hakkavad. Sellisel juhul võib keel süvendada ja vormida mõnda kogemust või aimust, ning samal ajal pääseb keel ise vabamasse ruumi, avanedes viisidel, mis nii mõnigi kord kirjutajat ennast üllatab ja inspireerib. Tuleb ainult usaldada keele loomulikku rütmi ja voogu, mis sind mõnikord justkui nagu vaikselt kulgev laine mõne huvitava kujundi või tähelepanekuni kannab.

Ühes oma raamatu kõige tabavamais meditatsioonis kirjutad sa kirjutamise kohta, et selles on „mingi lõpuni minemise ambitsioon, teatud täielikkusetaotlus. Justkui elu ise seda ei võimaldaks. Või on vastupidi, et see elu enda täielikkus on nõnda täielik, et jääb inimesele mõistetamatuks. Ning siis ta tunneb teatud poolikust. Tung kirjutada sünnibki sellest, et üheaegselt ollakse täielik ja poolik. Kes seda täielikkust ei aima, ei saa ka poolik olla.” (lk 31) Kas sa nõustud ka Maurice Blanchot’ sarnaselt kulgeva, kuid ehk palju süngema mõttega, et looming saab võrsuda ainult üksindusest, surma läheduses paiknevast kohast, kus kirjanik ei saa isegi enam enda kohta

„mina” öelda, kuid on veel viimase asjana alal hoidnud võime kõnelda?

See on huvitav jah, kuidas kirjutamine ise võib kirjutamise teemaks muutuda, raamatusse sai päris mitu teksti, milles see temaatika esile tuleb. Küllap on see mingit laadi piiride järelekatsumine ja lisakihistuste tekitamine, mille käigus võivad kirjutamine ja tekst mingile uuele elule ärgata. Mis sinu küsimust puudutab, siis ei tahaks kirjutamist üle dramatiseerida ning veel vähem ei tea mis sünge tegevusena kujutada, aga seda vist olen kogenud küll, et mõnikord võib sügavam kokkupuude tähendada vastuastumist mingile üldisemale üksiolekule või tühjusele. Et siis seejärel vaadata, kuidas selles püsida ja mis seal juhtuma hakkab. Aga kõige selle kirjeldamine võib ka kiiresti rappa viia ja lõpuks on kirjutamisvõimalusi mitu ning mitte alati ei pea esiplaanil olema kõige viimased eksistentsiaalsed kategooriad.

**Minu jaoks asetub „Tühjusse, kaugusse” isiklikku ja kontemplatiivsesse looduskirjandusse, mida tänapäeval esindab näiteks Aare Pilve värske raamat „Kui vihm saab läbi” või tema varasem „Ramadaan”. Aga sinu raamatuga sarnaseid elamusi olen saanud ka Mehis Heinsaare luulest, samuti Jaan Kruusvalli ja Tõnu Õnnepalu loomingust. Missugused on olnud sinu kõige positiivsemad lugemiselamused eesti kirjan-
duses ja mujalgi?**

Meeldejäädavaid lugemiselamusi on mõistagi olnud palju. Näiteks mäletan, et kümmeaastat tagasi oli üheks oluliseks raamatuks Jaan Kaplinski romaan „Seesama jõgi”. Küllap oli selle lugemiselamuse intensiivsus seotud sellega, et sain samastuda raamatu peategelasega, kelleks on mäletatavasti eneseotsingul noor tudeng. Mõned aastad hiljem kujunes oluliseks Tõnu Õnnepalu „Paradiis” – aga siis vist mitte ennekõike mõne konkreetse loo või teemakäsitluse, vaid teksti enese ja sellele iseloomuliku rütmi ja hingamise tõttu. Laiemalt on eesti luuletraditsioon see, mille juurde saab alati tagasi pöörduda ja selles aina uusi tahke avastada. Ka uuemast luulest olen teinud huvitavaid leide, näiteks tuleb meelde Maarja Pärtna luulekogu „Läved ja tüved”, mis oli inspireeriv lugemine. Huvitavatest leidudest rääkides tahaksin veel mainida 1977. aastal ilmunud Asta Põldmäe raamatut „Me”, mille nõtked ja põnevate kujunditega pikitud argielu kirjeldused mõjusid värske ja vahetuna. Kui natuke väljapoole kiigata, siis ühe ereda

lugemiselamusena meenub Livia Viitoli tõlgitud Aleksandrs Čaksi valik-
kogu „Igavene Riia”, milles isikupärane autorihääli kõlab tagasi Riia linna
tänavatelt ja pakub huvitava sissevaate läti linnaluule traditsiooni.

**Missugune on sinu suhe teiste, mitteverbaalsete kunstidega,
kas suudad inspiratsiooni ammutada ka muusikast? Kas
nende meediumite abil on võimalik sõnalise tegelikkuse pii-
ratust mingil määral ületada?**

Hea on hoida ennast avatud ka teistele meediumitele, see aitab oma tege-
vust laiemas kontekstis näha. Näiteks vahepeal seisin päris lähedal eesti
džässiskeenele, see oli avardav ja rikastav kogemus. Loomingulist tuge
olen ehk kõige enam saanud klassikalisest muusikast, iseäranis eesti heli-
loojate omast. Kohati tundub, et just klassikaline muusika saab olla iseära-
nis lähedal nendele tunnetuslikele maailmadele, mille poole ka ise keele
kaudu liikuda sooviks. Tõsi on, et tänu oma universaalsemale keelele näib
muusikal olevat nii mõnigi eelis, sõnaline keel võib esmalt olla mõnevõrra
kulunud ja raske. Aga küllap see ongi üks kirjutaja peamisi ülesandeid –
näidata, et keel saab ikka ja alati uuesti sündida.

**Lõpetuseks üks traditsiooniline küsimus: millised on su loo-
mingulised plaanid lähitulevikuks?**

Suuri plaane ei ole ma enda jaoks teinud, peamine on alal hoida sellist kir-
jutamisharjumust, kus ei ole ühtegi välist piirangut ega kitsendavat tegurit.
See vaba ruum tuleb endale võimaldada. Kui selle käigus iseennast ülla-
tada suudan, ja kui see kõik kuhugi välja viib, siis saab sellest ju ainult
rõõmu tunda.

SVETA GRIGORJEVA

grigorjeva 4 life

vastasmaja aknad on pimedad
paar tulukest siinveelseal
helgivad mina olen hakanud jooma ja
luuletama millegagi peab ju
sisustama mehe ja tema laste
peolt saabumise ootust
yks on 38 teine 15
ei ju siis see peabki nii olema
kõik ei saa olla *goodiegoodie*'d
kõik ei saa nii
kui teised keppisid ringi
mängisid sina kodus rahmaninovi
concerto nr 2-te – miskit selles lauses
epateerib jah ma täiega tunnengi üleolekut
nende piffide suhtes kes saavad 20selt tited taha
ja võtavad endale geeniuuste perekonnanimed
nagu see muudaks midagi neis endis
nagu nad oleks kunagi
mänginud
kodus
rahmaninovi
kui
teised
keppisid
ringi
andke H
andke U
andke I – ja
mina
persekukkund printsess oma lossitornis
kirjutades nohikluulet

pool üks öösel siin akna peal kui
tänaval on teater on
reede õhta ja purjus paarikesed
sõimlevad ja jooksevad üksteisest üle
ja lahku
vastasuundadesse
sinna kuhu on grafitteeritud
kuskil esimese ja keldrikorruse vahele sõna
sk8ter ja mina olen
endiselt lossis ja
kinni kinni
(agamullemeeldibseemeeldibsee
või nii ma vähemalt endale
chant'in)

...

...

...

ja sealt ta tuleb
mu päästja mu *prints*
mu persekukkund *kunn*
parim luuletaja eestis
geenius
ja mina ei saa nii
mina ei saa kirjutada
kui keegi mu selja taga vahib
hoia oma suudlused endale
ma olen juba ammu ärkvel
tegelt ma pole magama läindki
haa ma pole isegi printsess bitch (perse
kursiiv – jah
siuke rebel olengi)

kooli taga

ta kutsus mind
perekonnanimepidi enda
juurde tõukas pikali
ja läks minema
järgmine päev kinkis
sõnagi ütlemata seebi
pinginaaber ütles et
seepi kingitakse siis
kui keegi haiseb aga
mina teadsin
et mina olen klassi oivik
ja tema klassi paha poiss –
nii on see alati olnud
terve mu elu
vahel ma mõtlen et
vaid ühel mahal poisil on
õnnestunud
mind pikali visata
aga tema pärast ei pidanud
ma kordagi nutma

*

kirjutada šriftis mis on väiksem kui elu
väiksem kui sina või su armastus
elu vastu ma olen nüüd suur tüdruk
juba ammu ja midagi pole muutunud
hamstritest said rotid
koertest kassid ja nii nad üksteist taga ajavad
keegi pole tulnud keset ööd ütleva et mu maailma parimad
vanemad polegi mu vanemad ja et olen tegelikult
vampiirikuninganna aga ma näed näed ju ikka
ootan et äkki üksöö
seni tuleb valida kas olla hea või halb või
halvem veel kas olla küborg või jumalanna neitsi või
hoor ema või laps õde või
alati kaks poolt mitte vähem ei teagi miks aga
terve elu tahab kumbki et ma just tema poolt oleks nagu minu
jah määraks kaalukausi kukkumise suuna lõplikult jah
pigem vist jumalanna kui küborg jah pigem juba jumalanna
ühed litsid mõlemad

*

sul on õigus
olen ahne kõik peab jääma minule –
õigus ja valu ja kõik
kookosejogurtid hoian kõigest saja küünega kinni
nagu oleksin ise elanud nõukogude ajal
sina ei tea mitte
mida tähendab seista vorstisabas!
leivasabas! piimasabas! munasabas!
kuigi
vorstisabas seismine oli vist nagu tänapäevalgi
enamjaolt ikka naiste töö sest ainult naised
on mul ette heitnud
vorstisabas seismise kogemuse puudumist
totalitaarses režiimis
mis paneb mõtlema mille kuradi eest
siis need naised nii väga võitlesid
kas selle eest et seda tulevikus noortele
nina alla hõõruda et näed sellises ühiskonnas pidime elama
teie ei tea sest miskit kõik nagu sitt pilpa peal
see-eest kunagine keldripoe müüja blond kaunitar
rääkis et vot nõukogude liidus oli hea
kõigil oli üks univorm millega koolis käia
kõik olid võrdsed
ma olin küll tollal ehk seitsmene kui ta seda rääkis
aga juba siis ei meeldinud mulle
mõte univormist sain just endale uued popid teksad
ja ei mõelnudki näida neis nagu
peaksin end teistega võrdseks
sest me polnudki
ei minu poppide teksade
ega selle hingitseva iluga keldripoe müüjanna
ühtse pioneerivormi lapsepõlves
keegi on alati võrdsem
värvi nad või kõik punaseks

no selline kurbus

nina simone'i tummise hääle kurbus ketrab
plaadimängijas juba päevi äkki isegi nädalaid kuid
mul ketrab see kurbus juba aastaid aga
just viimased kolm need mis sinuga veedet on
olnd eriliselt ninasimone'likud ma armastan
sind ja vihkan sind ja ei suuda nende vahel
valida aga äkki ei peagi äkki valib mu eest see
auk seinas mis sai mrs sunshine naerusuise kruusiga vastu
valget stalinistlikku betooni visatud äkki valivad mu eest need
sinikad ja hammustused ja veri mida me oleme eelmisel
ööl sinuga jaganud
mis muljuvad mööda elektriseeritud keha nahka
raskemakaalulisteks armideks kui
ma ei ole kunagi löönud kedagi oma elus peale sinu
inimese keda ma armastan üle kõige justkui lähedus olekski
võrreldav loaga tappa
kui nina simone vaid teaks
et me oleme hullemad kui nancy ja sid et me oleme
hullemad kui amy ja blake et me oleme hullemad kui rimbaud ja
verlaine ja oleks siis keegi meid hoiatanud et se hullus
pole üldse nii seksikas nagu
ajalooõpikutes ja dokumentaalfilmides näidatakse jah
oleks siis tõesti nii et lõppeks se kõik alati kirgliku kepiga
nagu kuuliga kehha aga ei
ikka see tüdimus tülpimus ja lõputuna näivate
seebiooperlike loosungitega rahmaninovlik lõppakord mis
kuulutades pedaal põhjas igavest viha ja vastuseisu lahtub
järgmise tunni jooksul no selliseks kurbuseks
no selliseks et
minge te ka
aga nina simone mängib edasi ja ma ei saa ma ei saa ma
ei saa *i'm just a soul whose intentions are good oh lord*
please don't let me be misunderstood

lühike luuletus

naine 28 ei korista
ei tee süüa peksab
jookske mehed
tormi oskan ise teha

lühike luuletus vol 2

vala mehe viin ära
vaata mis juhtub

nahkmantlis baby ja nah- haalselt

kunagi olin sulle
tüdruk punases kleidis
kelle nime sa varajastel hommikutel
oma keele peale võtsid
nagu matrixis

võtsid mind nagu sinist
illusiooni a ma muutusin su
suus vaikselt tagasi
kärtspunaseks

sinu hilise keele tõe värvi võtsin
viimase sõnumi kohaselt olen
keppimatagi hoor

see on midagi koledat
väga koledat ja ma tean mis
sõnadega mina sind kostitanud olen need
pole paremad aga ikkagi vahel on
koledad sõnad ilusad

vahel on viha ilus a
need sõnad mida me viimasel ajal
üksteisele saadame
noh need saatmised igale poole

pole nad metafoorid metonüümiad
allegooriad allusioonid
mingite ridade vahel ei

need sõnad on lihtsalt
üks-ühele koledad nagu
nuss tuss validaator peavoolumeedia
luger neeger ja õhina-
põhine

*

ütled et olin su karma –
tegin sulle sama palju või veel rohkemgi
haiget kui sina kõigile noile eelnevatele
enne mind
kokku
ütled et ei saa aru kuidas
sind pole võimalik tahta
oled ju ometigi see kelle järgi
pidid naised alati ise jooksmas –
et alati oled sina olnud see
kes kõiki maha jätnud
ütled veel palju asju oi kui palju
mis tõestavad ilmselgelt seda kui
halb naine sulle olin ja olen edaspidi
kõigile mu tulevastele
ütled et keegi ei suuda sellisega
kunagi elada aga kas ma kunagi olen tahtnudki
kas ma kunagi ei hoiatand sindki et olen
kuri tüdruk (ja otsin kurja
poissi) keegi kunagi ei usu mind
keegi kunagi ei usu
aga ütlevad näed ikka et
lihtne realism

6. aprill. Suureks saades hakkab katastroofiks

Disclaimer: Järgnev ei tähenda austuse puudumist millegi ega kellegi suhtes. Mulle tundub, et tänapäeval tuleb igaks juhuks mainida. Lisaks kõigele muule on see tõsi.

Kirjutan lugu „Johannese passioonist”, tänapäevale kohaselt tegelen seejuures ohtra entusiastliku guugeldamisega ja jagan avastusi internetivestluses sõbraga.

Ma: a kas sa teadsid, et püha johannes (see apostel, mitte muu) oli ainus 12st, kes loomulikku surma suri? sest ma üldse ei teadnud.

Ta: ei teadnud!

12 väikest neegrit

eea

Ma: ja ta oli jeesuse lemmik.

kas see ei ole pedagoogiliselt kuidagi ... vale? niimoodi lemmikuid omada, kui sa oled jeesus?

Ta: Ühtlasi vihjab natuke, et ... noh ... need teised ju ei surnud loomulikku surma.

Ma: „kokkusattumus,” they say

Ta: statistiliselt jummalatõenäoline.

*vesi kogemata ei muutunud mitte veiniks vaid tsüaniidiks.
happens.*

Nii umbes täpselt kümme aastat tagasi olen enda jaoks umbes sarnastel asjaoludel (ehkki sisuliselt muidugi erineval teemal) salvestanud järgneva vestluse:

Fur(r)y sings the blues says:

„... neohinduism hülgas palju traditsioonilisi tavasid, nagu leskede põletamine ...”

isesüttimine päevakorras says:

selle asemel toimusid aeg-ajalt müstilised leskede isesüttimised abikaasa tuleriida läheduses. keegi ei osanud seletada neid, järgiti ju humaanseid neo-tavasid. päriselt ka järgiti, siiralt ja igal pool.

isesüttimine päevakorras says:

nad lihtsalt isesüttisid. Ausalt.

17. aprill. Sinist taevast ja küünarnukiga ribidesse

Selleks, et langevarjurid õhus paremini lendama õpiksid, on lisaks täiesti töökorras lennukist väljahüppamise võimalusele olemas näiteks ... tuuletunnel. Eriti olukorras, kus suvel plaanitakse püstitada uus Eesti naiste rekord kujundlendamisest. Tuuletunneli puhul on vabalangemise tunne sama, ainult et tunnel takistab sõber-varjureid vaateväljast ära kadumast. Lennukist alla sadades ei ole nimelt ilmselgetel põhjustel ees ühtki seina ega võrku ja alati ei saa sugugi aru, kui kiiresti ja kui absurdsetes suundades ja asendites sa tegelikult mööda taeva laotust ringi lased, ise end taevajumalaks kujutledes. Tunnel pakub pealegi vahvaid võimalusi üksteisele pähe kukkuda, visiir avatuna tunnelisse hüpata,

üksteist vastu seina sinikatesse keerata jne (kõik nimetatu võib, aga ei pruugi olla autobiograafiline).

Püüdliku langevarjuõpilasena olin koha Eesti Langevarjuklubi kevadises tuuletunnelilaagris aegsasti kinni pannud. Sihtpunkt: Flyspoti tuuletunnel Varssavi külje all. Lennureis sujus suuremate sekeldusteta. Kui välja arvata minu kõrval istuva langevarjuinstruktor R-i märkus piloodi nime kuuldes: „Oh, see on ju see tüüp, kes kunagi metsade vahel püssiga inimesi taga ajas!”

Seadsime end sisse Flyspotist nii 20 meetri kaugusel asuvasse hotelli, kus käisid parasjagu fassaaditööd. See nägi välja niimoodi, et umbes kümme härrat passis hirmus asjalike nägudega alaliselt peaukse vahel, ees ja veel mingites veidrates kohtades ja üks tegi tööd.

Esimesed lennusessioonid olid veel samal õhtul. Pärast kaht lendu, mis iseenesest võtsid kokku ehk pool tundi lennuaega, olime kõik täiesti sodid. Ja mitte ainult selle põlvega-igale-poole-asja pärast, vaid no tõesti on kurnav. Napilt-napilt jõudis (sisesta meelepärase joogi nimi) klaasi üles tõsta.

Juba järgmisel päeval võisid värvilisema elu armastajad rõõmustada: kõik kohad on sinikaid täis! Lendasime tunnelis enamasti neljakesi. Kui esimestel päevadel olin tunnelis peamiselt naistega, siis viimasel kolme mehega. Tahtmata üldistada, kukun kohe üldistama: siinsed naised näikse oma tegevust (tähendab, erinevate kujundite moodustamist ja muud) läbi mõtlevat, samas kui meeste puhul on see umbes nii, et kui tundub, et midagi ei tööta, siis tuleb lihtsalt jõuga ära teha. Minu jaoks tähendas see näiteks proportsionaalselt veelgi värvikamat elu. Aga olgu öeldud, et iga viimane kui sinikas näol, põlvedel, küünarnukkidel, puusanukkidel ja ribides (viimane juhtub siis, kui kellegi jala otsa kukkuda) oli minu jaoks vägagi väärtuslik. Ei, päriselt, tunnel on äge. Ühtlasi ostsin

„Oh, see on ju see tüüp, kes kunagi metsade vahel püssiga inimesi taga ajas!”

endale tuuletunnelist tutimütsi. Ise arvasin, et järgmiseks aastaks. Eesti ilmateadet vaadates selgus, et ikka selleks. Härra instruktor vaatas mütsi, teatas, et see on ebaväärikas, ja pani siis selle endale pähe.

9. mai. Soe veinisõprus

Sügisel mõtlesin järjekordses enesetäiendustuhinas, et ei tea, kas minna auto- või veinikooli. Mõlemad korraga ei tundunud kuidagi nagu sobilikud. Olgu, finantsi poleks ka olnud, aga mulle meeldiks selle esimese argumendi juurde jääda. Hoolika prioriteetide seadmise järel otsustasin veinikooli kasuks. Sirvin nüüd märkmeid degusteerimistelt ja mõtlen, et ei tea, kas mõni teadmine kogu selle 114 akadeemilise tunni jooksul külge on ka hakanud, sest ühe Cabernet Sauvignoni kohta on minu „ekspertarvamus” olnud: „Vana sokk ja kärsanud kumm. Teised räägivad midagi marjasusest.” Samas, selle härra vastu ma vist ei saa, kes kursuse kogunemisel vinoteegis pikalt oma veiniarmastusest rääkis. Jälgisin suurte silmadega (ja seda on üsna raske saavutada, sest mul on üsna väikesed silmad), kuivõrd loengutes oli sama tegelane veinide kirjeldamisest (üks tunni osa) kategooriliselt keeldunud ning nüüd, veinihuvist jutlustades, ei tahtnud ta veini mekkimisest midagi kuulda, tellis hoopis džinnitoonikuid.

Samas, viimases loengus räägitigi just kangest alkoholist. Lektor võitis mu tähelepanu kiiresti, sest ... Mõned stiilinäited:

(Enne calvadoste teemani jõudmist) „Siidrid on seal piirkonnas iseloomukad. No natuke on kemmergulõhnaga.”

„Ajaloos on veinist ikka rõõmu tuntud, mitte teda kirjeldatud.”

„No ei ole mõtet teraviljast alkoholi teha, nii palju vaeva! Aga kliimaatiline keskkond jällegi nõuab, alkoholi on ju vaja.”

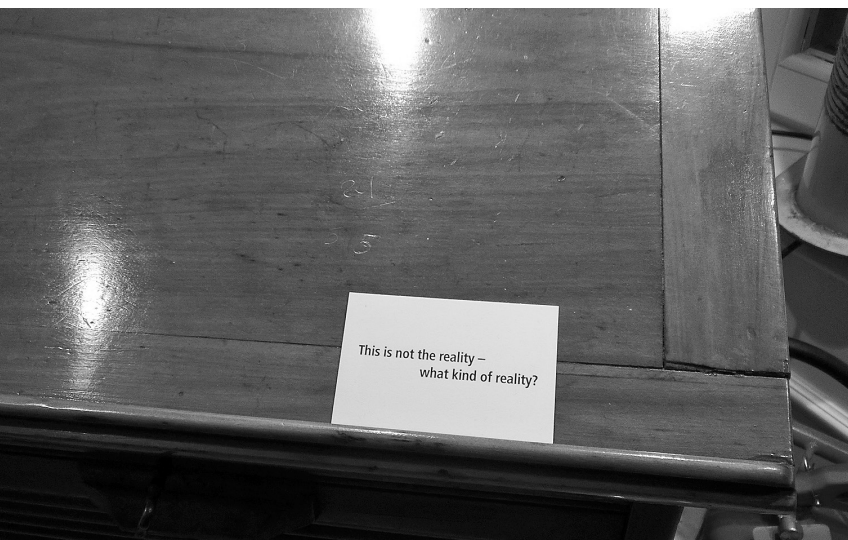
Loengust koju jõudes oli aga määratult halb olla, külmavärinad, magada ei saanud ja kokkuvõttes läks järgnev päev täielikult tuksi ja täitis mind pehmelt öeldes hirmuga, sest tööreis Veneetsiasse peaks juba päev hiljem algama. Kas jään ellu? Siinkohal osutus eriti armsaks hää sõbranna, kes tõi süüa ja pani pörandal tükkidena vedelenud kummuti peaaegu kokku. Viimase puhul jäi täielikust õnnest puudu peamiselt akutrell või korralik kruvikeeraja. Selgituseks – hiljutise kolimisega kaasnes hunnik mööblit, mida juppidest kokku panna ja mis on siiani kaasa toonud üksjagu sekeldusi selle järgi, kui mitu klaasi veini kogu selle kraami kokkupanemise kõrvale on manustatud. (Kõrvalmärkus: ma ei propageeri

alkoholitarvitamist, aga mulle meeldib vein. Ja õlu. Ja muud likviidid ka. Aga nii põhimõtteliselt.)

Naabruses elavalt paarikeselt tööriistu laenates saime kaasa õpetussõnad: kui tundub, et ei suju, tuleb kõvemini lüüa.

12. mai. Aadam, Eeva ja reptiilid

Veneetsia biennaal! Mõte sinnajõudmisest oli organismile nähtavasti piisavalt motiveeriv, et ühe päevaga imetabane tervenemine läbi teha. Biennaal on ametlikult avatud 13. maist, aga kolm päeva enne seda olid nii peanäituste kui ka rahvuspaviljonide ukSED meediale avatud. Sellises olukorras oleks patt töö üle kurta.

Esimene päev algas juba õigupoolest üsna öösel, kella viieks hommikul olime kõik lennujaamas, sest Veneetsiat ei näe, kui Veneetsias ei ole. ETV operaatoriga vestis lennureisil juttu saksa daam, kes oli samuti Veneetsiasse teel, aga polnud sugugi kuulnud, et seal mingisugune biennaal ka toimumas on. Ma arvan, et kui proua juba seal on, siis sellest mööda vaadata ei õnnestu tal ka parima tahtmise korral.

Minu vähesed mälestused Veneetsiast on muide seotud peamiselt sellega, kui keskkooli ajal sõbraga mööda Euroopat hääletasime. Saime ühe rekkaga Veneetsiale nii lähedale, kui autoga üldse võimalik, edasi

kõndisime omal jalal, et avastada – kui ikka pole raha kohvigi jaoks, siis on Veneetsias üsna nukker. Samas kahtlustan, et seda suurejoonelist tõdemust saaks laiendada enam-vähem ükskõik millisele kohale. Eiffeli torni ees põõsas magamine samal reisil polnud ka teab mis meeldiv elamus, aga tagantjärele on väga tore sellest padrata, andke ainult võimalus. Igatahes, tookord iidsetel aegadel, kui me veel noored, spontaansed ja nii edasi olime, tuli kätte öö ja me eksisime linnas ära, sest nutitelefonidest polnud veel midagi kuulda ja mingil põhjusel polnud meil linnakaarti ka. Linn aga suri ühel hetkel välja. Või olime meie kuhugi väga imelikku kohta sattunud. Igal juhul olid ainsad inimesed, keda üsna pika aja jooksul kohtasime, lätlased, ja neil polnud ka õrna aimugi, kus nad on. Ma vahepeal ikka mõtlen, et päris hea on mitte enam teismeline olla.

„Veebruarist saati ei ole ma ühtki oma asja teha jõudnud ...”

Igatahes. Seekord oli esimene peamine sihtpunkt Eesti paviljon. Inimesi liigub siin juba üksjagu ja kogu liikluse keskelt leidsin üles ka paviljoni tuumiku, kunstnik Katja Novitskova, kuraator Kati Ilvese ja komissar Maria Arusoo. Rääkisime Päevalehe tarbeks juttu. Galeriisse hüppas sisse ka üks Novitskova assistentidest, Leon Eisermann, kes on omaette huvitav tegelane. Leon on ise maalikunstnik, aga muu hulgas on ta seitse aastat töötanud maailma ühes tuntumas ööklubis, Berliinis asuvas Berghainis. Tema enda tööd on Novitskova esteetikaga võrreldes nagu öö ja päev. Ta ütleb, et Katjaga töötamine annab talle uue perspektiivi ja on selle kõigega nähtavasti väga rahul. Ehkki: „Veebruarist saati ei ole ma ühtki oma asja teha jõudnud ...”

Rebeka Põldsam on aga vahepeal teinud suurema jalutuskäigu põhinäitusel Arsenales – õigupoolest, seal asub üks osa kuraatorinäitusest, Giardinisse jagub seda ka. Nüüd on ta lahkesti valmis giidituuri tegema ka mulle ja kolleegile konkureerivast väljaandest. Kappame Arsenalest läbi ahvikiirusel, edasistel päevadel on kõigi eelduste kohaselt rohkem aega süvenemiseks. Näitust ja biennaali sisuliselt puudutavad märkmed on mul sellest päevikust eraldi, aga paar märkust siiski:

* *Fun fact*: 65% põhinäitusele valitud 120 kunstnikust on mehed, 35% naised. Samas, kuraator on naine.

* Läti paviljonis on Adam, Eeva ja reptiilid. Päriselt. Kuidagi nunnu, sest Eesti paviljoni omad on oma nimekaartidelegi sedapuhku poolsalaja

reptiili ära peitnud ja loodavad, et kes otsib, see vandenõuteooria ka leiab. Nii et vendlus?

* Peaaegu Anonüümne Kolleeg Konkureerivast Väljaandest arvab, et videokunstiga on üldiselt ikka väga kehvasti ja leiab Arsenalel väitele illustratsioone. Ühega neist, videoga, kus on meri ja õhupallid, ei saa ma nõustuda. Sest – õhupallid ja meri on kokku äge. Palun väga, selline põhjalik kunstianalüüs siis hetkel. (Olgu, tegelikult on tegemist on Hale Tengeri 2011. aasta tööga „Balloons on the Sea” ja kunstnik tahab publikule rääkida Türgi sotsiaalsest ja poliitilisest ajaloost, reaalse ja illusoorse hägustumisest või umbes nii, aga ... Õhupallid!)

Mul on siiralt kahju kõikidest turistidest, kes on siia sattunud teadmata, et parajasti avatakse ka biennaali. Kohtume ühes tänavakohvikus ameeriklastest õe-vennaga, kes reisivad Euroopas ringi, tulid Veneetsiasse vaid kaheks päevaks ja arvasid, et ju siin ongi nii kallid hinnad ja nii vähe ööbimiskohti. Aga ei. Lihtsalt väga spetsiifiline ajastus.

Eesti paviljoni avamisele on kokku tulnud muljet avaldav hulk inimesi. Paviljoni mainitakse ka päris mitmel pool soovitusel, nii et tegijad võivad uhkust tunda. Eesti paviljoniga seotud ürituste kõrval viivad me teed sama õhtu jooksul paljudesse kohtadesse, kogemata satume ka ühe herra kunstniku koduaterjeesse. Biennaaliga ei ole see kuidagi seotud. Eestlased liigitavad herra teoseid nii: „See on ju Martin Saar pluss Mart Sander!” Herra on ekstravagantne, tema avatud hoovil on kunstmuru, ta pakub maasikaid, kooki ja vahuveini ja tema homoerootilisi teoseid ei oska ma

sugugi ümber jutustada, aga see kõik on omaette elamus.

Siinkohal jätkub aga eestlaste ringkäik seksisioonides, sest

mõned otsustavad hoopis teleka ette Koitu ja Laurat vaatama minna. Nojah, nii palju siis minu vingumisest, miks Eurovisionit iga nurga peal nii palju kajastatakse ... Kuigi samas, mis ma ikka vingun – ise vaatsin ka mõne päeva eest Portugali versiooni Mick Pedajast ja mõtlesin, et voh, kus see poiss ikka mõistab laulda!

Kaarin Eesti paviljoni meeskonnast on päeval rääkinud, et kui näiteks kohtades, kus on suurem tõenäosus virmalisi näha, on selle ennustamiseks eraldi äpid, siis siin on äpid selleks, et öelda: nüüd pange kummikud jalga, sest tänavad saavad üle ujutatud (võiks muidugi tõlgendada ka Veneetsia uppumisena meie silme ees, aga see selleks). Kuidagi ei suuda seda ette kujutada. Õhtul mööda linna tuiates näeme ühtäkki, et tänav, kuhu me

„See on ju Martin Saar pluss Mart Sander!”

enne ära eksisime ja mis ausõna oli täiesti kuiv, on nüüd korraliku vee-kihi all. Tänaval asuvate hotellide usteni viivad pinkidest moodustatud uued teerajad.

Pikemad lood biennaali põhiosast leiab kohalviibinud ajakirjanike esituses ja käsitluses eri väljaannetest. Soovitusi, mida vaadata, jagub ka. Minu jaoks pärineb parim soovitus biennaalil liiklemiseks muide Eesti paviljoni avamiselt. Tsiteerin: kui ei kõneta, mine edasi.

13.–22. mai. Kas Ameerika on olemas?

Vahetult pärast biennaali on tarvis teada saada, kas Ameerika on olemas. Etteruttavalt: on küll, aga pärast sinnaminekut võib juhtuda, et su rahakotis enam raha olemas ei ole.

Plaanisime klassiõe Maarjaga reisi juba kuid, põhjus: sõber sai doktori. Mitte selliseks, kes inimesi ravida oskab.

Üleüldse on totaalne reisimise hooaeg. Ühes mõõduka internetisõltuvusega tähendab, et ma (digi!)moondun aeg-ajalt selleks tüütuseks, kelle näoaramatu sein on täis näe-jälle-üks-äge-koht-pilte. Aga nagu ikka – kui see oled sina seal kohas, siis ei ole üldse nii tüütu, kui teiste seintel sama vaadates. Või umbes nii. Mul on mingi üsna tuksis loogika selle koha pealt, saan aru küll.

Igatahes. Veneetsiast tagasitulemine ise polnud üldse nii lihtne, kui võinuks arvata. Lend muudkui hilines, hilines, hilines ja lõpuks selgus, et Frankfurdi lennujaam, kustkaudu minema pidime, on vahepeal olnud üleüldse suletud, sest äikesetormide ja lennukite suhe ei ole ülearu südamlilik. Murelikuks muutusime nii mina, kes ma pidin 12 tunni pärast Eestis New Yorgi poole startima, kui ka kolleeg ERRist, kellel oli laupäeva varahommikul tarvis saadet teha. Saime samas aru, et ega muretsemine meid kuidagi kiiremini kohale jõudma pane ja mängisime lennuki õhkutõusmiseni sõnamängu. Tulemus: kanalaulikkagistmikrofoneetikabinetteütlusikassiahastussinahk-

ehistöörahvapühademeeskondlikööretsdivistambuliimaurisemaduslikaldusinsaidermatoloogikarismaanteematnik. Ja ei, ma ei suuda seda üle lugeda, et kontrollida, kas see sai õigesti kirja.

Aga ainult nii kaks tundi ja natuke peale hiljem plaanipärasest me Eestis olimegi. Kuigi palju uneaega see ei jätnud, pakkida siiski enam-vähem jõudsin. Aegsasti valmis tehtud hädavajalik võta-kaasa-nimekiri oli võrdlemisi minimalistlik: Pass.

Aga kui võiks nüüd arvata, et minu ja Maarja reis New Yorki läks libedalt, siis ... peaaegu. Esimene lend – *cancelled*. Õnneks leiti variant, mis kokkuvõttes tähendas vaid viietunnist hilinemist. Hoolimata suurejoonelistest plaanidest ma reisi jooksul suuremat magada ei saanud, küll aga vaatasin ära kolm filmi, millest esimese puhul polnud mitte ainult Maarja üllatunud, et ma seda näinud polnud, vaid ausalt öeldes ma ise ka. Ehk siis „Wild”, kus Reese Witherspoon mängib Cheryl Strayed'i autobiograafiale tuginedes naist, kes tegi üksi läbi Pacific Crest Traili ehk nii kolm kuud võtva matkaraja USAs. Paadunud Hispaania *camino*'desõltlasena võrdlesin seda pidevalt oma peas *camino*'st rääkiva filmiga „The Way”, mille puhul ma ei tundnud sugugi neid teid ära, kus kõndinud olen. „Wildis” on aga kõik need elemendid vägagi olemas, ehkki tegemist on hoopis teise (oluliselt raskema!) tee ja teise mandriga. Täiesti universaalsed hetked nagu: kõnnid ja oma peas mõtled ainult: „*Fuck, fuck, fuck ...*” Minu puhul siis roppused küll eestikeelses variandis. Ja kõik need kilod ülearuseid asju, mida inimesed algul oma kotti pakivad. Ja kuidas algul tundub ülioluline iga

jumala kilomeeter omal jalal läbi kõndida ja kõik muu oleks justkui petmine (aga kelle petmine?).

Imalatest nunnudest hetkedest: Cheryl meenutab ema ütlemist, et igas päevas on päikesetõus ja päikeseloojang. Sinu valida on, kas oled seal seda nägemas.

Kui nüüd natuke ette rutata, siis sammulugeja väitel kõndisime esimesel päeval maha 25 km jagu New Yorki. Päeva alustasime mõistagi baasvajadustest ehk tegime söögilõhna peale tunniajase jalutuskäigu Prospect parki, mis olla selle linna suurim. Kogu see New Yorgi parkide ja jagatud ruumi teema on kogukonna tekitamise mõttes ja puhtvisuaalselt väga sümpaatne. Pargis on ühtlasi pühapäeviti toidulaat. Sõime end ogaraks ja jalutasime Brooklyni sillale, mis vastupidiselt paljudele ikoonilistele vaatamisväärsustele ei mõju kohapeal sugugi magedamana, vastupidi. Minu lemmik oli silt, mis teatas üsna lakooniliselt:

YES LOVE
NO LOCKS
FINE \$100

Aga milline on maailma kõige maitsvam õhtusöök? Maarja juhtimisel leidsime tee ühte poolsalajasse burgeribaari. Kui kellelgi on kunagi NYCs huvi, siis palun, aadress on 119 W 56th Street. Tegemist on igati kena olemisega hotelliga, mille fuajeest läbi minnes jõuad ühtäkki sumisevasse elava järjekorraga kohta, kus kõik sildid on käsitsi kirjutatud ja ma ei tea, kas tegemist oligi maailma parima burgeriga või jääda teooria juurde näljast ja väsimusest ...

Aro selgitas vahepeal mulle kui esmakordsele Ameerika-avastajale kannatlikult, et kahju küll, aga tegelikult ma ei ole praegu Ameerikas. Ma olen New Yorgis. Ameerika on kuskil eemal, seal, kus valitakse Trumpi.

Pea kohustusliku osana mahtus ühte päeva käik Strandi raamatupoodi, mis on üks võluvamaid poode. Lisaks vägevale raamatuvalikule, mis hõlmab müüjate käsitsi kirjutatud soovitusi, lasksin end võluda pudist-padist ja ostsin endale silmagi pilgutamata kiisusokid kirjaga „Judging you” ja üksisarvikutega sokid, sest on väga peen omada üksisarvikute ja kiisudega

sokke. Seda väidan küll ainult mina, aga see ei tähenda, et see ei võiks olla üldkehtiv ja absoluutne tõde.

Põhisündmuseks, mille tarbeks peale minu ja Maarja veel kolm Aro sõpra siia on sõitnud, on mõistagi herr doktori lõpetamine. Õigupoolest kaks lõpetamist. Vol 1 toimus Yankee staadionil. Päike lõõskas, umbes 10 000 NYU lõpetajat pidid selga tõmbama ülikooli lilla, vabandust, violetse ürbi ja siis päikesepiste piiril selles praadima. Meie, kaasaelajad, leid-sime enam-vähem varjulise koha ja jälgisime toimuvat.

Kõige enam oodatakse ilmselt Pharrell Williamsit, kes peab audoktorite nimel kõne. Ja peamine, kas ta laulab? Eip, ei mingit „Happy’t”. Kõnepidaja ise on sümpaatselt teadlik, et teistel audoktoritel on ilmselt pisut olulisemaid teeneid. Peamiselt räägib Williams aga sellest, et kui naisi koheldaks võrdselt, oleks maailm parem koht. Võiks olla ilmselge, aga paraku üldse ei ole.

New Yorgis veedetud aega mahub üksjagu kohti, ent ilmselt kõige enam ootasime hoopis üht teatriskäiku. Ühes vanas laohoones mängitakse lavastust „Sleep No More”. Seda on muide näinud ka arvestatav hulk eestlasi. Nüüdisaegne koreograafia kohtub „MacBethiga”. Lõpututes ruumides võib igaüks ringi rännata, nii nagu süda kutsub, jälgides kas mõnd konkreetset tegelast või sattudes juhuslikele stseenidele. Absoluutselt võluv ja müstiline maailm ja mulle nii väga meeldiks näha, millega saaks hakkama näiteks meie omamaine G9 labürintteater, kui pooltki sellised vahendid oma käsutusse saaks.

Aro teisele lõpetamisele järgnes käik MoMasse, kus oli parajasti Rauschenbergi näitus. Võinoh, õigupoolest veel ei olnud. Tähendab, see ei olnud veel ametlikult avatud, aga juba ainuüksi selle asjaolu tõttu tahtsin ma seda väga näha. Pealegi, igal pool mujal oli nii hirmus palju inimesi. Kuna meil oli üsna piiratud aeg, siis rääkisin end sisse ja veetsin suurema osa ajast seal. Mind võlusid nii härra kunstniku seosed kaasaegse tantsu maailmaga kui ka erinevad teosed, nagu näiteks „Erased de Kooning Drawing”, mille puhul ta palus sõbralt de Kooningult maali, kustutas selle ja raamis ära. Või pilt, mis sündis nii, et ta kallaski John Cage’i autoratta mingi plögaga üle ja palus tollel siis üle lõuendi sõita. Miks mitte, eks? No ja pärast selle kõige vaatamist lippasin väga ebaviisakalt üsna loetud minutiga läbi kogu 20. sajandi kunstiajaloo, naisabstraktsionistid jne. Midagi võidad, midagi kaotad, või kuis see käiski.

„Kuidas välistate selle, et mõni reptiil teie toimetuses tööd saab?”

5. juuni. Jälle need reptiilid

Eestiga taas harjumine võttis nii umbes nädala. Mõne asjaga aga ei harju vist eales.

Täna oli Eesti Päevalehel sünnipäeva puhul otseblogi, kus igas tunnis vastas lugejate küsimustele üks-kaks ajakirjanikku. Minu konkurentsitu lemmikküsimus pärineb kelleltki chesterfieldilt, kes uuris: „Mida arvate teooriast, et teie suuromanik Hans Luik on reptiil? Kuidas välistate selle, et mõni reptiil teie toimetuses tööd saab?”

Tuuli Jõesaar õnneks teadis vastust:

„Küsimus on täpselt mulle ja oskan Teile ka vastata. Hans H. Luik ei saa olla reptiil, sest reptiilid, nagu kõik teavad, ei ole kunagi punapäised. Samuti on teada, et reptiilid väldivad halle pintsakuid, samas kui Hans H. Luike on nähtud kandmas halli pintsakut. Reptiilid liiguvad liivasel pinnasel külitsi, kuid Hans H. Luike on korduvalt nähtud liivasel pinnasel täiesti normaalselt kõndimas. Samas reptiilide palkamist toimetuse meeskonda ei välista me üldse, kuna mitmekesisus on voorus.”

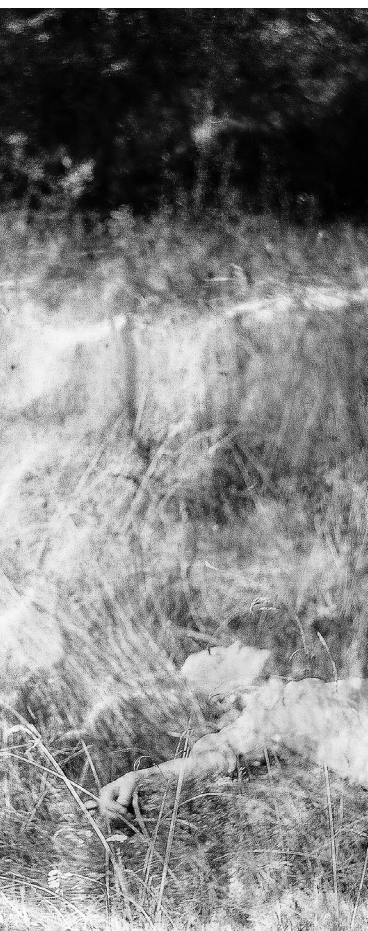

MARIANN JÜRIORG

*

jookseme jookseme jookseme
seis
hingetõmme
silmad kissi
jookseme jookseme jookseme
ei peatu
hüppame unelmate maailma,
kus kõik on üks suur stereotüüp
suur ja karvane,
sest kes ikka hakkaks ise maailma kujundama
kui kõik ette tehtud niigi
Leopardimustriline Starbucks termos,
jah nimelt,
mitte tops,
ei,

päris termos
olen jätkusuutlik
#öko jah,
hoolin maailmast
kannan riidest kotti ja inspireerin
teisi.
jah ausalt, see on isegi mu triiksärgil kirjas
inspire others
lihtsalt perfektne
joon ainult veini, õlu pole *classy*
iu.
jookseme jookseme
kas Gucci pood on veel lahti?
okei #ökopood *it is*
kotsakingadega munakividel,
auu, olen järgmine Lady Gaga,
ärge võtke kinni, mis te tirite,
pole purjus, ainult joonud natuke-ne
klubi ukse taga, sa naga
jookseme
mendi eest ära, jalgadele valu,
milleks kogu see kära
jooks ...
kodus tuli ei põle, tuba on tühi
mida kui kõle,
kas on elektrilühis,
ema, mis laua ääres teed, ema
ema!
ei vasta
enam

*

Lehed
sügistuul
Mauriac
Õismäe bussipeatus
a какие сигареты ты хочешь?
küsis 15-aastane oma sõbralt
järsku õide purskab mu ümber
vene keel
raamatule keskenduda meel
ei suuda enam
hakkan ootama ühtainustki
emakeelset sõna, ei,
ei kuule
ja mõtlen siis, mis vahet
kuid siiski, et mis nemad
arvavad Eesti Vabariigi
presidendist uuest
rahvaluulest
laulupeost
kas nad mõistaksid me presidendi
sõnu
ja tunneks puudet,
rõõmu päriselt,
elust siin?

AUTOPORTREE

ma tantsin lumehelvestel narkoosi
ma olen jänese hüplev kõrvaots
ma lendan karjudes paljaskuuma päikese suunas
ma olen plehku pistnud päikesekiire viirastus
ma tantsin murede muutumatus supis
ma olen ilgelilla leopardimustri täpp
ma tüürin pilvepiiril kõdunenud kuradipaati
ma olen ingel porilombis, sünnist saati
ma tantsin musta lootusetuse jõe suudmes
ma olen vihmatilk kõdunenud keha luudes
ma jooksen hiirerattal armastuse järel
ma olen püüdmatuse püüdlük etalon

*

kohtumine
pastakas paberil
su nägu lilleõites
Nike tümitamas põllu kollasust
tähtede moodi varesejalad
sirutamas kätt
plehku pistnud unistuse järele
ei ole ilusat sõna
kortsulisel paberilehel
ulatan käe
ja on tuhaks põlenud hetkega
su soekõrvetav hammasterida

TELEKATA

GUILLAUME
GUÉRAUD

prantsuse keelest Kaisa Kirotar

*Kino loob mälestusi,
televisioon aga unustust
– Jean-Luc Godard*

1. Kosmosehiiglased

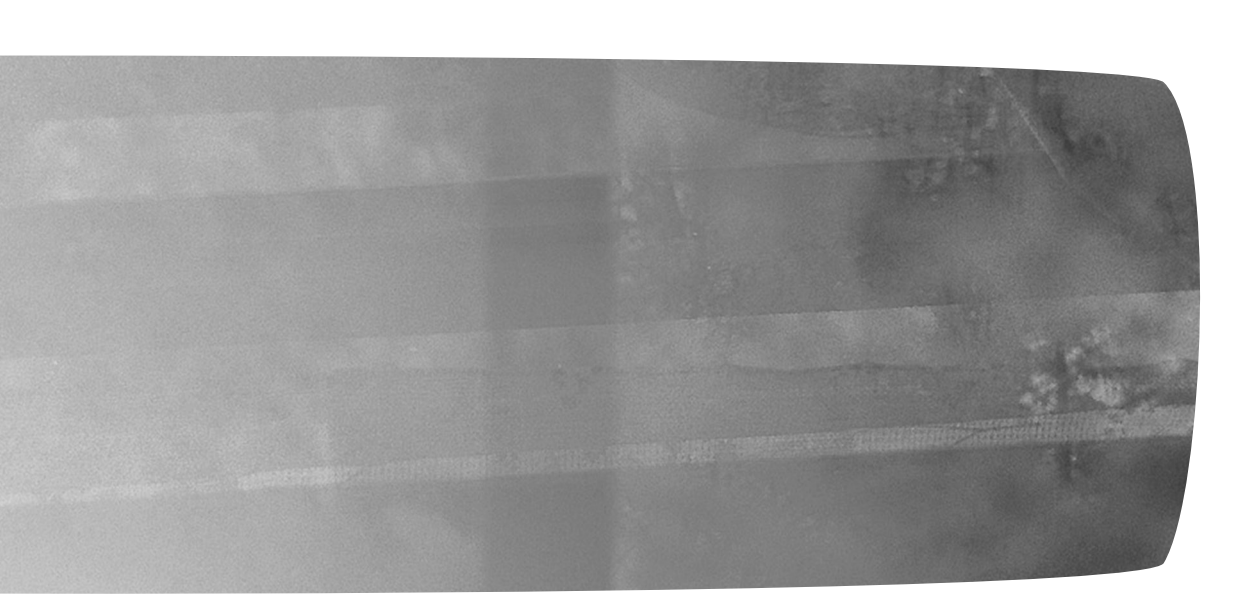
Kõigepealt ma tahaks teada, miks meil telekat ei ole.

Muidugi tahan teada, miks mul pole isa, miks mu juuksed on blondid, kuigi ema on brunett, või miks ookean ei valgu üle kallaste, hoolimata kõigist jõgedest ja kogu vihmaveest, aga veel rohkem tahan ma teada, miks kõigil on televiisor, ainult mitte meil.

Emal on vastus valmis. Ta ütleb: „Televiisor on vanainimestele, kes eluga enam midagi muud peale hakata ei oska.”

No olgu. Minu vanavanematel on tõepoolest telekas. Nad on pensionil ja elavad maal. Igal nädalavahetusel käime emaga nende pool ja nende ülevoolavast rõõmust jääb mulje, et kogu ülejäänud nädala on neil vist ikka paganama igav.

Pärast lõunasööki paneb vanaisa televiisori mängima. Ma olen proovinud seda temaga koos vaadata. Aga see ei meeldi mulle põrmugi ja alati esineb seal seesama mehike, kes jahub ikka üht ja sedasama, nagu näiteks „kokkupõrked kristlike jõudude ja süüriameelsete dissidentide vahel”, „Nõukogude Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheliste suhete külmene-mine”, „Prantsusmaa parlamendivalimiste peateema” ... Ma tahaksin

tema jutust aru saada, aga kui ma midagi küsin, siis vanaisa vihastab: „Püha taevas, Guillaume, ole vait ja lase mul rahus uudiseid vaadata!”

Seepärast meeldibki mulle rohkem õues mängida. Rattaga sõita ja puude otsas turnida ja värki.

Mul pole televisiooni tähtsusest veel aimugi.

Selle avastan algkooli minnes, kus mu klassikaaslased hommikuti iga-sugu pööraste juttudega lagedale tulevad.

Nad räägivad Zorrost. Nad räägivad James Westist. Nad räägivad Starskyst ja Hutchist.

Mina mõtlen endamisi, et mis kutid need küll sellised on. Samas kui klassikaaslased tunnevad neid nii hästi, et neist lausa tundide viisi jutustavad.

Võiks arvata, et elan hoopis teisel planeedil.

Aga ma ei ütle midagi. Ma isegi ei küsi midagi. Ma kardan, et muidu paistaksin ikka erilise kretiinina.

Seda vaid hetkeni, kui kuulen neid rääkimas Charles Ingallsist. Ja tema tütrest Laurast, kes, tuleb välja, olevat ükspäev esitanud sellise luuletuse, mis kogu koolirahva nutma ajas. Ma ragistan ajusid, aga ma tõesti ei tea meie koolis ühtegi Laura-nimelist tüdrukut, ja naabruskonnas tunnen vaid N'Dongi, Abdellazizi ja Absaloni perekonda, aga mitte ühtegi perekond Ingallsit.

„Kes see Laura Ingalls veel on?” küsin ma neilt.

„Tüdruk väikesest majast preerias!” vastavad kõik ühest suust.

Missugusest majast? Millises preerias? Meie kvartalis on ainult korter-majad, üks kaubanduskeskus ja parkimisplats. Nad vist lihtsalt juravad minuga.

„Kas sa siis ei näinudki teda pühapäeval?” kohkub Imad Abdellaziz.

Ei, pühapäeval käisin ma vanavanemate juures õunu korjamas.

„Charles Ingalls oli haige ja Laura pidi kogu öö kõmpima, et arstile teatada!” võtab Joseph Absalon asja kokku.

„Sest eelmisel pühapäeval,” jutustab Imad, „rüüstas nende viljasaaki keeristorm ja Charles Ingalls pidi küüni katust parandama, aga murdis jalaluu ära!”

„Ja see vastik proua Oleson teeskles halvatust, et arsti kinni hoida ...” lisab Lamine N’Dong.

Igal esmaspäeval vatravad nad sedasi uskumatutest seiklustest ja mina kuulan, silmad pärani.

Hakka või uskuma, et samal ajal, kui mina nädalavahetused vanavanemate juures veedan, saavad kõik teised kvartali jõnglased kokku perekond Ingallsi pool selles väikeses majakeses keset preeriat.

„Kas sa Ingallsite perekonda tunned?” küsin ma koju jõudes emalt.

„Ei ...” ütleb tema.

Mul pole isegi vanemat venda ega õde, kes mulle kogu seda jura seletaks. Isegi väikest venda pole, muide, sest ma olen ju ainus laps. Tegelikult ei taha ma selle üle vinguda ega midagi. Ma olen hea meelega ainuke laps, eriti kui näen koolis vendasid omavahel kaklemas.

Näiteks Labesse’i vendadel on mõlemal oma kamp ja nad sõdivad iga jumala päev. Välja arvatud esmaspäeviti. Ingallsitega veedetud pühapäevad nagu lepitaks neid.

Mul võtab aega, enne kui aru saan. Aga aru ma lõpuks siiski saan. Sest mu semud räägivad juba nii väärakaid asju, et need ei tähendagi enam mitte kui midagi.

Nad kasutavad sõnu, mida pole olemaski, nagu näiteks „välgurusikas” või „kosmosekirves”, no ausõna, mida see küll tähendama peaks?

Ja nad räägivad mingist imetabasest Actarusel, kes sõdib kosmosehiiglastega – täitsa ilma naljata – ja kui ta tormab roboti juhtpaneeli juurde ning hõikab: „Edasi, Goldark!”, siis purskuvad välja laserkiired ning plahvatavad meteoriidid, mis igasse ilmakaarde laiali paiskuvad ja nii päästab ta kogu planeedi.

Täielik jama, mõtlen ma endamisi, kuid teritan siiski tavapärasest rohkem kõrvu. Ja ma kuulen: „multikas ...” Ja ma kuulen: „... mis tuleb laupäeva pärastlõunal ...” Ja siis kuulen seda kõige olulisemat sõna, mis paljastab kõik: „ ... telekast!”

Ja kohe tahan ma telekat. Ema valetas mulle. Telekas ei olegi ainult vana-inimestele. Kõigil mu sõpradel on telekas. Tegelikult lausa kõigil mu koolikaaslastel, isegi neil, kes mu sõbrad ei ole, näiteks vendadel Labesse'idel.

Vähe sellest, et olen ainuke, kellel pole õde ega venda, ma olen ka ainus, kellel pole telekat.

Sellest hetkest algab mu sõda emaga.

2. Mississippi kaldad

„Ma tahan telekat!” nähvan emale. „Kõik minuvanused lapsed vaatavad telekat!”

„Mine oma tuppa mängima!” käsutab tema.

„Ei lähe ma kuhugi! Ma tahan telekat! Mul on oma toas nii igav!”

Ta teatab mulle tõsiselt nagu mõni teadlane:

„Televiisor tekitab kõõrdsilmsust!”

„Jama jutt! Mu sõbrad vaatavad iga päev telekat ja nende silmad on täitsa normid!”

„Normaalsed!” parandab ema.

Ma otsin tuge onu Michelilt.

Onu Michel elab meie korteris, pisikeses kambris elutoa kõrval ja seega on minu arust ka temal õigus sõna sekka öelda.

„Kas sulle siis ei meeldiks, kui meil oleks telekas?” üritan ma teda moosida.

Tema aga raputab pead ja tuleb lagedale veelgi radikaalsema hüüdlausega kui ema:

„Televisioon on mürk, mis teeb idikaks!”

Jepp, mu onu on lahe, sest ta kasutab igasugu vandesõnu nagu *kurat*, *raisk*, *mõrd*, *põrgu päralt*. Ta on tööline. Aga ta teeb ka poliitikat. Ma ei saa küll hästi aru, mida see poliitika tegemine tähendab. „Nagu vabariigi president või?” tahan ma teada. „Üldsegi mitte,” vastab tema, „mitte tema moodi, just vastupidi ... Tema vastu!”

Onu Michel osaleb alatasa koosolekutel, prindib välja lendlehti, liimib plakateid, müüb ajakirja *L'Humanité*¹, korraldab streike ja meelevaeldusi. „Ma võitlen selle eest, et saaksime semudega revolutsiooni korraldada!” selgitab ta mulle.

1 *L'Humanité* on 1904. aastal loodud prantsuse kommunistlik ajaleht.

„Ja kas sinu semudel pole ka telekat?” küsin ma temalt.

Ta kirtsutab nagu:

„On küll ... Nad vaatavad seda liiga palju ja see ei tee neile head.”

Ma jätan võitlemise sinnapaika.

Kuid alustan uuesti niipea, kui sõbrad mainivad uut multikat, „Tom Sawyerit”, mille tunnusmeloodiat nad vahetpidamata ümisevad: „Ta sündis Mississippi kallastel, Tom Sawyer, meie kõigi sõber!”

Koolist tulles lõõritan ma täiest kõrist:

„Ta on alati valmis sõpradega seiklema! Ta ei pelga midagi, ta on Ameerikast!”

„Kust sa seda laulu kuulsid?” uurib ema.

„See on „Tom Sawyeri” multikast, mis tuleb kolmapäeva pärastlõunal, ma tahan telekat!”

Ja ma huilgan refrääni nagu mingit loosungit:

„Tom Sawyer, see on Ameerika, vabaduse sümbol!”

„Ameerika ei ole vabaduse sümbol!” ägestub onu. „Vastupidi ... Ameerika on majanduslik orjus, viha ja rassism ja rikkurid, kes vaeste arvelt oma taskuid täis topivad ja kogu maailma oma jäledate kaupadega üle ujutavad.”

Jepp, mu onu vihkab ameeriklasi ja kõike, mis tuleb Ameerikast: rokki, Fordi autosid ja isegi Coca-Colat. „Aga viskit jood sa küll kogu aeg!” märgin mina.

„Viski pole Ameerikast, vaid Iirimaalt ...” ütleb ta mulle.

„Noh, ja „Tom Sawyer” pole ka Ameerika, vaid hoopis Jaapani multikas!” nähvan ma vastu.

Mulle näib, et selle lahingu ma võitsin, sest kahe päeva pärast teeb ema mulle üllatuse:

„Mul on sulle kingitus!”

Ma olen veendunud, et see on telekas, aga ma näen laual vaid ühte imepisikest pakikest. Tirin paberi lahti, et näha, mis seal sees on, ja raisk, see on raamat. Ma teadsin, et pakk on teleka jaoks liiga väike, aga raamatu jaoks on ta ausalt öeldes ikka liiga suur. Teen raamatu lahti ja vaatan lehekülgede arvu: kolmsada viiskümmend seitse! Ja sees pole isegi mitte ainsatki pilti. Tunnen niisugust vastikust, et pistan tööna.

„Vaata vähemalt pealkirja!” ütleb ema.

Tom Sawyer.

„Multifilm on sellest raamatust inspireeritud ...” lohutab ta mind.

No olgu, mulle meeldib lugeda küll, asi pole selles. Aga ma tahan just nimelt telekat, mitte mingit kolmesaja viiekümne seitsme lehelist raamatunäraakat.

Ma hakkan lõuates protesteerima, aga saan kõrvakiilu ja varjun oma tuppa ja keeran legokasti pea peale ja tirin Playmobili nukukudelt pead otsast ja tunnen end äkitselt Goldarkina, ema aga on pimedas galaktika hiiglane ja ma tõmban välja oma kosmosekirved ja raiun ta neljaks ja ta palub mind: „Halastust, Goldark, ma luban, et saad televiisori,” aga mina ei tunne halastust ja saadan oma välgurusika teele.

Aga sellest mulle ei piisa. Niisiis ma virutan selle näruse raamatu põrandale ja trambin jalgadega selle otsas ja kortsutan ta ära ja rebin lehed ribadeks ja loobin nad voodil hüpates sületäite kaupa laiali, ise aga muudkui laulan „Tom Sawyeri” tunnusmeloodiat ja sel hetkel sarnanen päris kindlasti, lausa äravahetamiseni, tõelise püsti hulluga.

Ükspäev nägin tänaval imelikku tüüpi, kes käitus veidralt ja jõllitas ja ilastas ja tundus tahtvat endal kätega pead otsast kruvida. See ajas mind nii õudseks naerma, aga ema sakutas mind varrukast ja ütles, et selliste inimeste üle ei tohi nalja heita.

Nüüd ma siis hüppan oma voodis paberiribade keskel ja ma ei tea miks, aga mõtlen sellele tüübile.

Siis tuleb tuppa ema ja ta näeb mu laialipillutud legosid ja maharaiutud peadega Playmobile ja paberiräbalatega kaetud voodit, aga ta ei ütle midagi, ta isegi mitte ei vihasta, ta teeb lihtsalt suured silmad. Ja ma näen ta pilgust, et ta vaatab mind samamoodi, nagu ta oli vaadanud seda tüüpi, kes ilastas ja tahtis omal pead otsast keerata.

Kui keegi mind sellisena näeks, viidaks mind vist küll hullumajja.

Aga minu ema ei ole hiiglane pimedast galaktikast. Ema võtab mu käte vahele ja silitab õrnalt mu juukseid. Ema korjab kokku legod ja keerab Playmobilidele pead tagasi ja paneb „Tom Sawyerist” välja kistud lehed prügikasti.

Ja ta võtab kasutusele uue strateegia:

ta otsustab,

et viib mu

KINNO.

SIRET SAAVA

rohelised ideed magavad
magalas raevukat und
ideetud kiviseinad norsatavad
uinunud mõistuse ehitusjääke
ja ummikud munevad heitgaasimune
magala unemune

*

hällid, sõimed, välivoodid, baldahhiinid
võrkkiiged, narid, kätkid, linad, kott-toolid
madratsid, koikud, tatrapadjad, unepeletajad
unepүүdjad, dirižaablis võib ka magada – kõik on sündinud magalas
jah magalas
kus unedki näevad und

*

tulevikus on Marsil maa-alused magalad
maa-alused Lasnamäed, Mustamäed ja Õismäed
kui nii võrdlusi vägistada
ja siis tahaks mõelda, et inimesed magavad hõljudes
juuksed õhus lainetamas
nii ilus, eks?
kui on juukseid
aga karvu vist ei pidanudki olema
ma ei tea küll, mis karvu silmas peeti, kui telekast
möödamannes kuulsin
aga võib-olla tulevikus ei magatagi? siis pole magalaid vaja
jah pole vaja
nii kurb
elu ilma magalata
kui tühine!

*

mina elan Õismäel
värviliste õisi meenutavate röödudega linnaosas
magalas
jah magalas
võib-olla undki näha?
mingi õiekujuline unenägu siin tõepoolest on
suure õie kroonlehed vetruvad sujuvalt
betooni lendab
unes võitlevad hiiglaslikud betoonkoletised
peas õietupsud
ma naeran nii kõvasti
et kõrvalkorteris naaber ehmub ja kutsub politsei
sinilillelises kostüümis kordnik koputab uksele
ilmub lauavakstust välja karanud Marimekko lill
unestsenaarium katkeb siin nagu ikka
tõmban lillelise teki üle pea ja magan edasi

*

kunagi kui ma magalas veel ei elanud
ja sinna vahel sattusin
vaatasin alati sealseid kortermaju
Pavlovi refleksiga
nende betoonplokid meenutasid
leotatud küpsiseid, mille alt paistab
kohupiimapasta
mõni plokk pisut viltu, aken keskel
pakettaken nagu kohupiimapastaruuduke
mõttes sõin neid maju nii et
süda läks pahaks
mõnesse majja pidin minema ka
aga eksisin ära
kõik nurgad ja tänavad samasugused
ei aita R-kioski meeldejätmise
noor ja loll

*

nüüd tean une pealt kuidas magalas liikuda
lõikan nagu kääridega taevast
teed kodu poole
oma õielise tikutoosi poole
ja tööle
lõikan bussiga, jalgsi ei viitsi
sussid jalas
ükski R-kiosk mind segadusse ei aja
igal putkal oma hing
vahel jalutan ringiga
teen õielisi ringe enne kui jõuan töölt koju
ära ei eksi
kui just ei ole nõiaringid, aga neid vaevalt et
magalas kohtab
esoteerilist väge on siin vähe
jumalad puhkavad palmide all ja söövad
neitsite pihkudelt viinamarju

SIIM TÕNISTE LINDIKAVA

Tõtsin pilgu ekraanilt ja vaatasin toas ringi. Kui ma poleks teadnud, siis oleksin arvanud, et segadus, mille keskel istusin, oli jäänud mõnest peost. Ma ei istunud ühe kindla plahvatuse epitsentris, vaid keset olukorda, mille tekkemehhanismid olid palju keerukamad ja pikema aja peale jaotatud. Ruumi täitsid paari nädala jooksul hooletult käest pillatud asjad, lugematu hulk potentsiaalselt tähtsaid pabereid ja märkmeid, hunnikutesse koondatud kindlalt vajalikke esemeid ja lademetes lihtsalt niisama prahti. Ma ei saa öelda, et säärases keskkonnas viibimine mulle meelt mööda oleks olnud. Ma ei saa aga ka öelda, et see mind märkimisväärselt häirinud oleks. Kui meeles pidada pasa sees elamise kuldreeglit – mitte minna närvi, kui sa mingit kindlat asja üles ei leia –, siis on kõik hästi.

Sel päeval aga teadsin, et pean ennast kokku võtma ja otsima üles musta pintsaku. Ülesanne polnud liiga stressitekitav, pintsakud on enamasti riidekapis ja kui mitte seal, siis vähemalt riidepuu peal, seega rippuvas asendis ja pigem silmade kõrgusel. Lihtsam leida. Peale pintsaku vajasin veel musta värvi pükse ja musta särki. See oli veel lihtsam: kuna peaaegu kõik mu püksid on musta värvi, pole vahet, millised valida. Mis särkidesse puutub, siis neid on mul tõesti arvukamates toonides, ent musta värvi T-särgid moodustavad kollektsioonist siiski märkimisväärse hulga. Viimases hädas saab alati minna lähimasse H&M-i ja soetada veel ühe 4 eurot ja 99 senti maksva musta särki. Jalatsite pärast ma ei muretsenud, mustad valge tal-laga Nike ketsid – paslikud vist igaks elujuhtumiks – olid juba varasemast poekäigust jala otsa tõmmatud.

Siis FaceTime'is mulle mu ema. Ma teadsin, et see juhtub, olime selle varem kokku leppinud.

„Palun too pärg ära,” ütles ema, „sellest lillepoest, mille kõrval me vanasti elasime.”

„Olgu,” vastasin ja pöörasin arvutiekraani rohkem akna poole, et segadust mu ümber päevavalgusega summutada.

„Sa pead veidi juurde maksma, ma lasin pikemad linnid panna. Ma võtan su siis sealtсамast peale ka.”

„Olgu, teeme nii!”

Mu ema oli paar nädalat varem oma esimese iPhone'i saanud. Roosa.

„Sattus lihtsalt roosa, ma ei hakanud vahetama ka, miks mitte, eks,” põhjendas ta küsijatele oma valikut.

Üldiselt mulle meeldib mu ema väga. Ma ei saa küll öelda, et temas midagi väga erilist oleks, aga noh, ta on mu ema, ta on minu teinud – isa muidugi ka – ja ta on pigem ikkagi hea inimene, hea naine, ja mis kõige kindlam, hea kodanik. Ma ei saa ka öelda, et ta mulle suureks eeskujuks oleks. Ehk seepärast, et me oleme temaga väga sarnased – maneerlikud, jõulised ja ... veidi naiivsed. Mul on tema valikuid mõnikord raske mõista, sest mulle tundub, et mina oleks valinud teistmoodi. Paremini. Samas, ma ei ole tema ja elu, mida elan, pole veel ehk nii kaugele jõudnud, et sääraseid võrdlused oleksid mingilgi määral tõsiseltvõetavad.

Sel hetkel, mil ta palus mul pikemate lintide eest raha juurde maksta, ma loomulikult ei analüüsinud meie suhet. Sel hetkel raalisin hoopis, et ei taha emale öelda, et mul pole eriti mingit raha. Veel vähem tahtsin küsida, kui palju lintide lisapikkus maksma võiks minna. Ega ta poleks teadnud ka. Või vähemalt oleks ta väitnud, et ta ei tea. Seega pidin ma kokku lugema oma olemasolevad vahendid ja võimaluse korral neid ka juurde tekitama. Aega polnud kokku lepitud stardini palju. Korjasin kokku kogu taara, mille korterist leidsin, ja valasin kõik taskud müntidest tühjaks. Sain kokku 12,79. Kaardi peal oli 3,98 ja taarat oli kaks kilekotitait. Panin selga oma mustade riiete komplekti, foonitasin tuka õigeks ja suundusin taaraautomaadi juurde. Meiki ei viitsinud teha, möe pärast viskasin veidi puudrit näkku.

Telliskivi Rimi taguse pandipakendipunkti ees oli saba. Minu ees seisis dressides poiss, kes elas kuskil lähedal ja töötas vist St. Vituses. Mitte väga ilus, aga üpris kuum. Tal oli umbes kümme tühja õllepurki paberist kotis. Tema ees oli mingi suvaline Kopli koll, kes küll ei haisenu, aga kellest me poisiga siiski eemale hoidsime. Mäletan, et mõtlesin vaheldumisi kahele asjale: esiteks sellele, et ma olin taarajärjekorras pintsakuga ja kuidas see möödaminejatele välja võis näha, ja teiseks, et me võiks selle poisiga kollile

lähemale seista, et äkki me haavame ta tundeid, sest ta tõepoolest ei haisnud üldse. Taaraautomaadi juures toimetas naine, kelle nägu ma nägin alles siis, kui ta oma kompsud tühjaks oli teinud ning teatas, et automaat sai täis. Tavaliselt tähendab see, et pandipakendipunkti tagatoast tuleb keegi välja – Telliskivi Rimi omast üks kindel käredahäälne mutt – ning ütleb, et kõik on ok ja kohe saab taarat masinasse edasi sööta. Tookord nii ei läinud. Koll teatas, et Balti jaamas on ka automaat, ja hakkas meist eemalduma. St. Vituse baaris töötav poiss pööritas silmi, pani oma paberkoti automaadi kõrvale maha ja lahkus. Ootas, kuni poiss oli vaateväljast kadunud, ja võtsin tema taara endale.

Ma ei leidnud Balti jaama taarapunkti üles. Hakkasin närvi minema ja kaalusin oma võimalusi. Variant taara hüljata tundus kõige ahvatlevam. Samas ei teadnud ma, kas mul on piisavalt raha. Võis ju ka emale helistada ja valetada, et jätsin rahakoti koju. Viimaks otsustasin pärgadega kauplevat äri guugeldada, neile helistada ja küsida, palju ma juurde maksma pean.

„Tere, mul on selline küsimus, et,” alustasin reipalt, kui kõnele vastati, „palju ma pean juurde maksma tellitud pärjale, sest mu ema – nagu ma aru saan – tahtis pikemaid linte ja mmm ... või nii ta mulle ütles.” Kuulnud oma segast lauset välja öelduna, hakkas mind huvitama, miks kogu see pikemate lintide lugu üldse vajalik oli.

„Jah,” vastati mulle, „see on sama hinnaga, mis enne, juurde ei pea maksma midagi.”

Tassisin taara koju tagasi ja istusin trammile, et sõita Kadriorgu, kus Köleri tänava alguses on valgeks krohvitud fassaadiga kahekordne maja, mille teisel korrusel asub lillepood, kus ma lapsena andunult suure keraamilise konna ja väikeste punaste kalakestega purskkaevu vahtisin.

Olime just linnast autoga välja jõudnud, kui jõudis kätte hetk rääkida ettevalmistatud lugu. Mul on kombeks enne oma emaga kohtumist välja valida mõni vürtsikam lugu, mis on minu või mõne mu sõbra või tuttavaga viimasel ajal juhtunud. Sel korral polnud aga mu valikus palju sellist, mida emale ilma ühtegi detaili välja jätmata jutustada oleks tihanud. Teel lilleärisse olin lasknud peast läbi eelneva nädala sündmused. Põnevaim seik oli see, kui me segastel asjaoludel kambaga kogemata kõik spiidi saime ja pillid juba laupäeva hommikul otsa lõppesid. See oli – tõsi küll – harukordne, aga tegelikult absoluutselt ebahuvitav. Aftekas oli seetõttu tavalise pehme tilkumise asemel viina- ja spiidisegune rabelemine. Nalja sai, aga neid

nalju ei saanud ju ometi tõlkida kirjakeelde ega panna ümber emakeelde. Saate aru, jah? Emakeelde. Ma polnud parajasti seotud ka ühegi märkimisväärse loometööga, millest pajatada – oli suvi, see olekski harukordne olnud.

Kuna korralikku lugu mul polnud, hakkasin uurima hoopis vanemate hiljutise puhkusereisi kohta. Sellega läksin veidi alt, sest mulle ei meenu- nud kohe, kus nad käinud olid. Ema keeras rooli ja jutustas, kuidas nende majutus oli olnud kõrgel kaljusel mäel ja randa saamiseks tuli läbida vähe- malt kilomeeter kivisse raiutud treppe ja kuidas ta peaaegu pildi taskusse pani, ent õnneks oli tal olnud kotis pirn, mis veresuhkrut tõstis. Mulle tundus, et ta saab aru, et ma ei mäleta, kus nad reisil käisid, ja väldib mee- lega ühegi äratuntava kohanime mainimist, et näha, millal ma murdun. Ta rääkis veel soojast ilmast ja kiviklibusest mereäärest. Sellele sain vahele pista, et kui ma Jaltas käisin, siis ka seal olid rannad kaetud päikse käes kuumaks köetud kiveksetega, mis läbi päevituslina väikeste tuliste sõrme- dena ihusse surusid. Mu remark ei avaldanud talle muljet. Ta teadis väga hästi, et Krimmi poolsaar oli ainuke koht, kus ma kunagi päikesepuhku- sel olin käinud.

Umbes tund peale Tallinna algas teeremont, mille tõttu pidid autod iga paari kilomeetri tagant rivis seisma ja ootama, et vastassuunast liikuvad sõidukid neist mööduda saaksid. Tavaliselt oleks mu ema sellise asja peale ärritunud, tookord juhtus aga nii, et sattusime igal korral seisva rivi esi- meseks autoks ning saime peatustel liiklust reguleerivaid töölisi vahtida. Esimesena seisis auto nina ees puhmas kulmudega päikesest parkunud mees. Ema huvitas, kus ta pissil käib ja kuidas ta sinna saab. Ta pakkus, et kui stoppmärgiga külajoodikul tõesti häda käes on, siis ta kutsub endale saatjaga auto järele ja ta viiakse staapi.

„Võib-olla sitale minekuks,” arvasin mina, „aga kui ta kusta tahab, siis keerab vahest teele selja ja kõik.”

Teine peatus oli varustatud ajutise foori ja liiklusreguleerijaga. Olime emaga samal meelel, et see on küll raiskamine. Reguleerija oli noor tüd- ruk, kes mulle mitu korda naeratas. See meeldis mu emale. Talle meeldib, kui tüdrukud minuga flirdivad. Naerataja oli väga veetlev. Tal olid jalas lühikeseks lõigatud teksad, mille taskud püksisäärtest oma valgeid keeli näitasid, ja seljas bikiinitopi peale visatud oranž helkurvest. Ta keeras meile korraks selja, et kontrollida, kas vastu tulevate autode voog on lõp- penud. Teksade mõlema kannika peal oli suur tume plekk. Tüdruk lange- tas stoppmärgi ja kehitas ohates õlgu.

„Ta vaeseke on millegi sisse istunud,” ütles ema ja me sõitsime edasi.

Kolmandas peatuses ei vahetanud me sõnagi. Meie sõidusuunda hoidis kinni suurte päikesepillide ja pähe seotud kaltsuga naine, kes vaatas autodervist tuimalt üle. Ma panin tähele, et ema oli häiritud. Vaatasin tähelepanelikumalt naist, kes teel ees seisis. Võib-olla kujutasin seda ette, aga sel hetkel paistsid nad mu emaga sarnased. Mitte ehk otseselt väljanägemise poolest, aga ma kujutlesin, kuidas ka võõras naine oma kodus nõudepesuvahendi viimaste tilkade paremaks kättesaamiseks pudeli korgile tagurpidi seisma paneb. Kui vaja, asetab nõudepesulapi pudelikaela kõrvale stopperiks ning toetab pudeli kerge nurga all seinale.

Kirikusse sisenes kamp musta rietatud inimesi, kui autot parkisime. Ma ei tundnud kedagi ära. Esmapilgul tundus, et me oleme noorimad matuselised.

„Tee kiiresti!” käskis ema, kui ma pagasiruumist pärga võtsin.

„Kuule, miks me linnid pikemaks tegime?”

„Ma lasin täisnime välja kirjutada.”

„Kelle?”

Mu ema vaatas mind pahaselt ja hakkasime hoogsalt kiriku sissepääsu suunas kõndima.

„Kas tavaliselt ei kirjutata lihtsalt, et kallis,” tegin enne nime väljaütlemist demonstratiivse mõttepausi, „tädi ... Selma ja nii edasi ja edasi?”

„Ole tasa! Me oleme kohe sees,” ütles ema ja pistis päikesepillid ridiküli. Tõttasime edasi. Ma sirutasin vasaku käe läbi pärjaaugu, et paremaga telefon hääletuks panna.

„Palun ole ettevaatlik sellega!” ütles ema hästi tõsiselt ja sättis kõndimise pealt valgeid linte.

„*C'mon*, need lähevad uuesti sassi, sees tegeleme sellega,” ma ehmusin, mõistes kuivõrd sarnaselt öeldu ema kõnemaneeeriga kõlas. Ta varjas lohakalt muiet ja me astusime kirikusse. Pühakoda oli seest ootamatult kirju.

„Vivacolor on selle koguduse toetaja,” sosistasin emale. Ta ei reageerinud. Nägin, et ta on lülitunud oma esinduslikule režiimile ja polnud võimaline säärast labasust tähele panema. Lähenesime mööda vahekäiku avatud kirstule. Kõik teised olid istet võtnud. Kirikuisa seisis kantslis. Valisin pilguga pärjale kohta. Meie austusavaldus oli nähtavalt suurem kui ülejäänud kimbud, pärjad ja vanikud. Mulle meenus, kuidas ma varateismelisena oma vanavanaema matusel minestasin, sest pidin liiga pikalt ühe koha peal seisma, ja kuidas ema arvas, et ma niisama lollitan. Hiljem sain

teada, et ta oli mu õigel hetkel poole kukkumise pealt kinni püüdnud ja õue toibuma lohistanud.

Me jõudsime kirstuni. Kuidagi juhtus nii, et hoidsime mõlemad pärjast kinni ja laskusime, asetades selle justkui lavastatud elegantsiga kirstu kandva postamendi jalusele.

Wow, mõtlesin ma, nii sujuv, ja tõusin püsti. Ema jäi linte ümber keera, et kirjad paistaksid. Ma heitsin pilgu kirstu ja tardusin.

„Ema!” sosistasin ja haarasin ta õlast. Ta ei reageerinud.

„Ema!” kordasin tungivamalt sisisedes.

„Mida!?”

„Vaata siia!”

„Mida!?”

„Palun vaata siia!”

Ema tõusis ja me vaatasime mõlemad lahkunut. Ma ei saanud aru, kas ta teab, kes see on, aga Selma see kindlasti ei olnud. Kirstus lebas tume-hallis pintsakus vana mees, kelle isikus ma kindel polnud. Ema kükitas tagasi, tõmbas paari järsu liigutusega pärjalt linnid ja toppis need endale kotti. Asetasin käed sirgelt alaseljale ja langetasin leinas pea, ema seisis mu kõrval ja hoidis hinge kinni. Peale kerget pausi pöörasime ringi ning märkasime tädi Selmat. Ta istus esimeses reas kahe noorema mehe vahel ning vaatas mu jalgu. Me kõndisime vahekäiku istekohta otsima ja ta pilk jälitas mind. Ta vaatas mu ketse. Mul läksid sellest jalad tuliseks.

Teenistuse lõpus ei läinud me tädi Selmat tervitama. Me kõndisime otsejoones kirikust välja, noogutasime teistele ja istusime autosse.

„Ma ei tea, kuidas nii juhtuda sai,” ütles ema parkimiskohalt välja tagurdades. Tagasisõidul kuulasime terve tee vaikides Star FM-i. Kodus võtsin taara uuesti kae otsa ja viisin edukalt tagastuspunkti. Sain selle eest 5 eurot ja 20 senti. Otsin Rimist majapidamispaberit ja suure nõudepesuvahendi ning hakkasin korterit koristama.

LAURA EVISALU

Korilane

Ma olen mitu tuhat aastat olnud naine
ja sa ütled mulle, et ma ei tohi
raskeid poekotte tõsta,
ise endale ust avada,
palehigis rassida,
porise käega põske pühkida,
üksinda öösel ringi hulkuda.

Kui ma uitasin päevade kaupa ihualasti metsas
ja tantsisin ümber tule,
jooksin huntidega võidu,
murdsin maha karusid,
olin kriimus ja räämas ja pulstunud,
kui puude vahelt viimaks välja tulin

olin elus ja ärevil ja võitmatu,
aga sa ütled ikka, et ma ei oska olla naiselik.

Verel

Enne sind oli mu kehatemperatuur miinus kuuskümmend kraadi
ja meri oli läinud põhjani jäässe
ühes laevade madruste ja kraakenitega põhjas
ei seilanud keegi neis vetes

ja ma kordasin päeval ja kordasin ööl
huulte värinal silmis rippumas jääpurikad
et pakane on kindlasti
usu või ära usu
mulle kasvamiseks hea aeg

ja siis tuli kevad tulid kajakad
seal kus linnud peab ju olema toitu
sest lahti sulas mu meri mu veri
laevad ja koletised liikusid taas
seilasid südame kopsude ja silmade vahel
põrutasid huilates suurtesse lainetesse

mõnel ööl kui keegi seda oodata ei osand
tõusis lõunakaartest suisa keemisetuul
sest mina olen ikkagi lainete soost
ja õigeis kätes ei pelga ka õudusi

*

Mulle meeldib sinuga rääkida elulistest asjadest
kohtades, kus ollakse ka sosinal viisakad.

Depressioonist restoranis laua taga,
seksist poe järjekorras seistes,
eelmistest suhetest ühistranspordis,
südamevalust etenduse vaheajal,
armumistest bussipeatuses,
rahamuredest rongis,
juurde võetud kilodest kinosaalis.

Mulle meeldib, et meie elud sinuga
ei jää kuidagi katki, kui vöörad on kuuldel.

*

Ma tahtsin alati olla kalju –
kivist südame,
vankumatu meelekindlusega.
Et ükski torm mind paigast ei kisuks,
keegi mind ei kõigutaks.
Seista uhkelt mererannal,
keset adru,
lugeda mäslevaid laineid,
saada valgeks kajakatest.

Aga ma olin tolmutkübe,
raju ja tuule käes.
Kadusin vihmasajus,
tekkisin taas lõõskavas kuumas.
Jäin talla alla
ja pidevalt kõigile ette.
Maailm läks minust üle mühinaga,
keegi ei vaevunud luba küsima.

ARVUSTUSED

TUMETULETUUMAJAAM

Maarja Helena Meriste

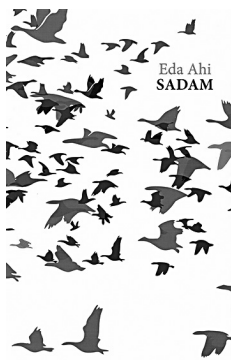
Eda Ahi
„Sadam”
Tuum, 2017

Ükski teos ei pääse konteksti asetamisest, see on suhetus- ja võrdluspind, millela hõljuks ta kui üksik peeglikild lõputus tühjuses – ta ei kuulu kuhugi ega peegelda midagi. Miskipärast on ikka nii, et loojat, kunstnikku nähakse pigem oma põlvkonda ja kaasaega kuuluvana kui ajalist vertikaal- telge pidi kulgeva punase niidi jätkuna. Senine retseptsioon on Eda Ahi kujutanud kui suurt eristajat: riimid nagu Betti Alveril! Kõla- ja sõnamängud nagu Alliksaarel! Haruldane positiivsus ja tarmukus! Ent mulle näib, et Ahi on pigem ühendaja-ühenduja kui irduja; tema jaoks pole enneloodu reliikviana isoleeritud dialoogist; tema loomeroom on ebatavaliselt avar, suutes ainest ja hingust ammutada nii minevikust, olevikust kui tulevikust. Kas polegi just see läbi aja püsiva loomingu kvintessents?

„Sadama” juhtnoodina kõlav avarolek kehtestatakse juba esimeses luuletuses merekujundi sissetoomisega: *ja tõesti oli, tõesti siin, too meri – / see oli suur ja tiirane ja hall. // ei voolanud, vaid loksus avaveri* (lk 5). Et avamereline loksumine, *avaveri* ja *avameel* luuletajale olemuslikum on kui jõelisuus, kõlas juba üle-eelmises kogus „Gravitatsioon”, kus luulemina *ei ole jõgi ega vaja / üht ja ainsat muutumatut sāngi* (lk 50). Jah – jõe liikumine on sihiline, ikka päri- või vastuvoolu minekut soosiv; ent meres seilamine nõuab tugevat iseseisvat tüüri, võimet igal hetkel oma suunda ise seada. Sellega hakkama saamiseks on vaja julgust, jõudu ja isegi (positiivses mõttes) jultumust, vastutusvõimet: *meil ei vea – / me ise veame* (lk 28). Kummalisel kombel ei mõju see „jultumus” nihilistliku, vaid vastupidi – aupaklikuna: *on olnud jultumust / võtta vastu antud au ja armu* (lk 18).

Muide, luulekogu pealkiri „Sadam” viitab ikkagi maabumisele, samamoodi nagu Ahi viimaste kogude pealkirjad „Gravitatsioon” ja „Julgeolek” kõnelevad maandatusest. Eks tarmu meretormis möllata kasvatab ikka teadmine kuskil ootavast kodusadamast.

Muidugi ei ürita luulemina merestiihiat kontrollida – tema jõud peitub aktsepteerimises: *kui lööb kokku meri üle*

pea, // lööme kokku klaasid. (lk 23) ja saatust õrritavas, elu-põletajalikus suhtumises tõmba aga kiirelt tikku, / et kaoks surma lõhn (lk 12). Aeg-ajalt ilmutab end ka aimus põlemise saadusest: kõik on nii priima / ja leek / ei aimagi veel, mis on koni (lk 25); teadmine sellest, et pea kohal kokku lõövate merelainete ja kõlisevate veiniklaaside raju on suuremas plaanis nõnda tühine: veel on aega vaikselt auruks keeda (lk 23). Selles peitub Ahi luule vastupandamatu võimsus: ta säriseb hetkes, teades-aimates samal ajal selle eeldusi ja tagajärgi, luues nõnda mingi veidralt grandioosse laiendatud olevikuruumi: ja mul pole külma ega kuuma / sellest mis on kohal või mis all / sellestki mis luusib ees või taga – sest see, mis on ees või taga või kohal või all, on tegelikult siin-samas: Liivakell on ammu jooksnud liiva (lk 23).

Siiski oleks ebaaus väita, et ajalikkus, aktuaalsus kit-samas mõttes „Sadamas” puudub. Luuletus „Pagu” eristub tugevalt ülejäänud kogust, segades väga mõru maitset Eda Ahi muidu kiidetud positiivsusesse. Valusausalt koputab ta võõravihkajate südametunnistusele, osutab silmakirjalikkusele: võõra eest on vaja kaitset? / kuid see võõras vohab meie veres / vetikate kombel läänemeres. // paota põli kibe. / paota ust. / sinu enda maa on leinast must. (lk 13) Siin pole lõhnagi sotsiaalempaatilisusest ja „meiest”, millele järgnevalt osutan. Näib, et selles küsimuses tunneb luuletaja tugevat vastandumist, ebaharilikku võõrdumist. Aeg võiks olla rohkem meie nägu (lk 16), sedastab ta hiljem.

**Kasvanud julguse ja eelkõige
küpsemise märgina, on „Sadamas”
palju rohkem „meid” kui „mind”
ning see, keda täpsemalt „meie”
all silmas peetakse, on üsna
mõistatuslik-mänguline.**

Kasvanud julguse ja eelkõige küpsemise märgina, on „Sadamas” palju rohkem „meid” kui „mind” ning see, keda täpsemalt „meie” all silmas peetakse, on üsna mõistatuslik-mänguline. Ajuti näib, et „meieks” saamiseks pole luuletaja jaoks mingi probleem maha heita noore eesti poetessi rüü, vahetada sugu, vanust ja rahvust, nii palju kui süda lustib. mehed, meie kuued / on ammu kaheksas (lk 12). Just maskuliinse, helevalge ja eksplitsiitse jõu demonstratsioonide tihedus üllatas (tagusime kaarte hommikuni, / kolkisime vastu kinnist ust. [---] võime lüüa maha / kõik, mis tarvis; hommik haugub (lk 7)). Tundub aga, et vandumine, vängus ja hooplemine pole „Sadamas” tõsimeelne maailmaneedmine, vaid „terve talupojamõistuse” hõnguga enesetõgamine ning seega pole kindlasti tegu all-lasuva nõrkuse ja enesekaitseimpulsi tingitud agressiivsusega.

Küljeti eelnevaga – nõnda mänguliselt, nagu võib Ahi võtta jõulise, kõhklematu mehepalge –, võib ta ümber lülituda ambivalentsele, paindlikkusele, keset agitatsiooni tuua avalikuks oma küsimused-kõhklused; jooksult ümber

hinnata oma väited: *kell on juba palju. / ei, veel vähe* (lk 7); *miks? ei teagi. / äkki peaks? ei pea.* (lk 8). Luulelinal on luba siin ja praegu ümber otsustada, kahelda, teine suund võtta – ja see ei nõrgesta teda mitte.

Põigates tagasi maskuliinsuse juurde, oli ehk raskesti mõistetavam „Sadama” juures see, kui rikkalikult nõretavad värsid alkoholist – pitside kummutamisest, lahtikorgitud veinipudelitest, murede likkupanemisest. Andeks, et siinko-

Ahi kujundimaailm on rõhutatult kehaline – ta on otseselt lülitatud maailma aine-, mõtte- ja vereringesse.

hal joogilembust eelkõige mehelikkusega seon, ent Ahi värssides on tõesti rohkem meremehelikku kulistamist kui daamilikku limpsimist. Eks see kõlab kokku Ahi niigi joovastunud ning hoogsa stiiliga, keerab lisavindigi peale, ometi ei puudu sellest esialgu raskestitabatav sotsiaalkriitiline noot. Raskestitabatav just seepärast, et „sotsiaalkriitika” on Ahi pigemini sotsiaalempaati-

line, see tähendab – näitab näpuga, aga on ka ise nende seas, kelle pihta sihitakse. Kummatigi on see iroonianoot nõnda peen, et ei saagi päris kindel olla, kas see iroonia pole mitte lugeja silmades. Vägijoogi-metafoorika klapib Eda Ahi eksalteeritud-ekstaatilisse helistikku ja kuigi „Sadamas” on mõtlikkust enam kui varasemates kogudes, pole kuhugi kadunud Eda Ahi loomingumane ekstreemumiarmastus, vängus (*miks vinduda, kui saab ka üle vindi* (lk 9)) ja põlgus ekstreemumpunktide vahelise ebamäärasuse suhtes: *pehmosus – / see, mis paneb karmid kannatama* (lk 31). Ehk seepärast kasvavadki pudelite, pokaalide, pitside ja korkide kujundid kõige nõtkemini allegooriaks, mis korrastab ja sõlmib lahti all-oleva impulsi, näiteks: *pealt kolmas kork / mu lõpuks korgib lahti / ja ma kardan väga lahtuda.* (lk 34).

Jätkates Ahi kujundikasutuse teemal, tundub, et ajuti polegi kujundid loodud tähendusülekandena, vaid peegeldavad autentset, otsest tajumust, milles analüütiline meel võib tagantjärele eraldada kujundi ja sisu – aga ei pea (*hommik, üleliia läbipaistev* (lk 9); *mu hää! võib olla nõõrimõttest kähe* (lk 37)). Samuti on Ahi kujundimaailm rõhutatult kehaline – ta joob *pimeduse kohvi* (lk 24) ja võtab *mustast taevast kange mahvi* (lk 15), ta aju on *rakkus* (lk 8) ja aeg-ajalt on suus *eilse jutu maitse* (lk 9) – ta on otseselt lülitatud maailma aine-, mõtte- ja vereringesse. Inimesed kipuvad läbi põimuma algelemendilise metafoorikaga, neil on tüved, tõrud, juured, nad võivad anda pikalt hagu; neid saab vallutada nagu maad; nad võivad vaikselt auruks keeda. Algelemendi- ja ekstreemumiarmastus üheskoos loovad paatose, mille Ahi vanust arvestades võiks tembeldata varavanaduse ilminguks, kuid lähemalt vaadates kutsuksin seda meelsamini varakõpsuseks ja kõrgepilgulisuseks.

Kirjutaja näeb vananenud, kivistunud keelendid läbi, tajub nende juuri ja vabastab nad niimoodi dialoogi välis-
tavast autoriteetsusest (*sa olid nagu kord ja ülekohus* (lk 38);
sest süda täis, kuid tunne ikka tühi (lk 39)). Paradoksaalselt
on ainult autoriteeti kõigutades võimalik saavutada elav,
särisev põiming enneolnuga ning nõnda ühe inimese õblu-
kesele olemisele väge andev vundament leida, oma auten-
tust seejuures kaotamata. „Ise” saabki öitseda vaid hirmu-
vabas, mängulises suhtluses kontekstiga, kuhu see kuulub.

Sama kehtib ka laiemalt, teiste autorite intertekstide
kohta. Vahel peidetumalt, vahel nähtavamalt, on ses õhu-
keses kõites tuvastatavad Viiding, Alver, Alliksaar, Kitzberg,
Shakespeare, Suuman, Rummo, Baudelaire, Gailit. Meenub,
et Ahi eelmises kogus, „Julgeolekus”, oli ühe luuletuse peal-
kirja juures märkus „hoovõtuga A. Sanga „Niinast”” (lk 29) –
just seesugune ta suhe teiste autoritega näib olevat – neist/
neilt saab hoogu võtta, väge koguda, et lendu tõusta. Üks
tähelepanuväärsemaid hoovõtte on põimitud „Sadamas”
Rummo esimesest vasikast ja Viidingu tihedast inimtüü-
rist: *ei tahaks minna aia taha, / kuid aed ei paku elamust. /.../*
ei julge minna aia taha – / kui saaks kord üle müüri kaeda, /
võiks ennast rahus maha kanda (lk 17). Samuti meenutavad
Ahi *taskus idanevad tõrud* (lk 8) kangesti Alveri tõrusid, mille
suureks sirgumist luuletuses „Mu juurde voogas” oodatakse.

„Sadam” mõjub värske, aga mitte võõrana; vanapärane,
aga mitte heietavana. Sellise luule algimpulss näikse ole-
vat iseenesestmõistetav, kõhklusteta ühendus mingi tuumse
olemisega, millelt sirutudes pole kirjutaja jaoks probleem
liikuda mööda ajaspiraali üles-alla, vahetada sugu, rahvust.
Ta ei ignoreeri antust (*oma aega teenid, oma keelt – / aga kas*
need lõpuks välja teenid, / selgub karmis omakohtus vaid (lk
20)), ent näeb üle oma aja ja varju.

Eda Ahi sõnad pakivad endasse palju, tekitades täna-
päeval aina harvemini esineva deflatsiooni – sõnade def-
latsiooni. Need värsid pole õhukesed mõtted barokses sõna-
rüüs, vaid mõttekontsentraat: sõna ei kaunistal-
aienda olemasolevat, vaid hoopis vastupidi, pakib endasse. Nõnda
juhatatakse sõnade inflatsioonist nüristatud lugeja kindlalt
rajale, kus saab mõistatada väikese tekstisegmendi rikas-
tatud tähendust. Rikastatud leidliku polüseemia või homo-
nüümiaga, mõttelise assotsiatiivhargmikuga, pole ta luule
olemuselt labürintlik, mõistatuslik. Tihendatuses, kokkupa-
kituses tõmbuvad kokku esialgu pikana näivad seoseniidid,
paljastub ilus ja võimas rütmistatud reaalsus.

MÕÕKHAMBULISED JA HÕBEDASED LAULUD

liris Viirpalu

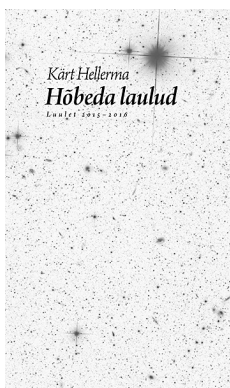
Kärt Hellerma

„Hõbeda laulud. Luulet 2015-2016”

Eesti Keele Sihtasutus, 2016

Luuletaja, prosaisti, ajakirjaniku ja kriitiku Kärt Hellerma uues luulekogus „Hõbeda laulud” on koos neli eriilmelist osa: sinna mahub nii ühiskondliku teravikuga proosaluulet kui ka kujunditihedaid haikusid. Osad mõjuvad stiililt ja tonaalsuselt erisugustena, ühtset läbivat liini kogus välja ei setti, pigem jääb valdavaks osade iseseisvus ja selgelt piiritletav dominant. Esimesel juhul on selleks teravus ja selge ühiskondlik seisukohavõtt, teisel karakterite ja olukordade seosed, kolmandal poeetilised olustikupildid ja neljandal mütoloogia ja lüürilisus. „Hõbeda laule” iseloomustab mitmetahulisus, tekstid pärinevad justkui eri maailmadest, mina-hääl ja tonaalsus muutub osades kardinaalselt ja täielikult, niisamuti kui maailmad, mida luulevormis kirjeldatakse.

Esimene ja mahukaim osa on eelkõige ühiskonna ja selle ilmingute peegeldus, vaade kirjeldaja ja jutustaja positsioonist väljapoole, kust ei puudu ka kriitikanooled. Siin luuakse lõhe mina-hääle ja teiste, eri väärtusega tegelaskujude vahel, olgu need *mõõkhambulised nagamannid, kes ummistavad portaale ja blogisid / paljunevad nagu küülikud* (lk 12) või inimesed *akvaariumimajades*. Elu silmitsetakse justkui klaasi tagant, adudes selgelt puudusi ja vajakajäämisi. Mina-hääl ei jää aga pelgalt kõrvaltvaatajaks, sest tekstides kaigub soov sekkuda – tirida ja raputada maailm tardumusest, mandumisest ja allakäigust välja. Autor võtab selgelt kriitilise hoiaku ega piirdu pelgalt osutamisega. Pigem võimendab ta iroonitsevat ja küünilistki suhet oma kaasaegsetesse või nende tegevustesse ja maneeridesse. Mina-hääl on teravmeelitsev, kohati ootamatult puänteeriv, luues vastasmõju keeleliselt õnnestunud kujundite ja jaheda ellusuhtumise vahele (nagu luuletuses „Mu prillid nutavad” lk 17)). Nüüdisaegse ühiskonna ja ümbritseva kirjeldamise ja hoiakuvõtmise vahele mahub ka üldinimlikke ja tabavaid poeetilisi leide, otsingulisust ja küsimusi, *kuidas üles võtta kõik oma elu / maha jooksnud silmad* (lk 22). Üheks õnnestunumaks kujundiks võib pidada mõtete kõrvutamist võõrasemadega. See troop osutab sellele, kuidas pidev võrdlemine võib ahistav olla. Võõrasemad muutuvad selles tekstis

aga ka millekski üldisemaks – negatiivseks, pealevalguvaks fooniks, millega Lumivalgukestel leppida tuleb.

Mitmes tekstis viidatakse kultuuri ja mõttekülluse lagunemisele ja mandumisele: *hakkame roosterahvaks / peame kultuurikatlas pidu* (lk 23). Oma osa saab ka infoühiskond: infoküllusel, unustamisel ja meelelahutusel põhinev maailm, mille keskel *kuldse hommiku ketendus jääb nagu janu* (lk 44). „Hõbeda laulude” esimest osa lugedes jääb valdavaks tunne, et maailm on kreenis, mina-hääle teravik on suunatud rumaluse, ükskõiksuse ja kurjuse vastu. Kohati aimub isegi apokalüptilist meeleolu – kõik sammub ühtlaselt allamäge, maailm tundub jäävat ahtamaks ja kitsaks, valdavaks on tavalisus ja keskpärasus. Vaimuteravus, paindlikkus ja huvi – loomulik uudishimu maailma ja selle arengu vastu – on otsekui kadunud. Tekstide tuummõtet ja tonaalsust kannavad selle osa viimase luuletuse avaread: *Tume ja tumm on aeg / milles elame*. Hellerma keelekasutus on jõuline, tema värsse kihutab tagant soov esile tõsta, näpuga näidata.

Vahest huvitavamad on aga sellised read, kus jõulise kriitika ja negatiivsete tendentside tunnistamise kõrval võib leida ka üldistavaid ja teatavat transtsendentset aspekti hõlmavaid luulelisemaid kujundeid, mis võimendavad pessimistlikku tooni ja pakuvad selle kõrvale alternatiivset ja ajalisruumiliselt sügavamat maailmatunnetust: *Igavikus on vaikus / Igavikku otsib endale see / kes suudab paremini vaikida* (lk 48). Mina-hääl aga vaikida ei saa – tekstides sisaldub püüe maailma ebatäiuslikkust ja puudusi korduvalt väljendada. Pilk on lai ning haarab nii Eesti ühiskonda kui

ka Euroopa („Jaanalinnu laul”, lk 51) ja globaalset seisukorda. Mina-hääl on tunnistajaks õhtumaade allakäigule, ilmesti on siin ka jõuetut viha, soovi kuidagi reageerida, vastu lüüa. Samas ei pakuta lahendusi või positiivset vastukaalu, nüridus ja allakäik tundub valdav ning tekstides on fookus just sellel, mis on valesti. Nii jääb kohati mulje kriitikast kriitika pärast ja pessimism kipub vallutama tekstides sisalduvaid häid kujundeid ja keelemänge. Tekstid esitak-

sid justkui terviklikku eluhoiakut ja suhet ümbritsevasse maailma. Samas tunnistab autor ühes luuletuses isegi: *Kui hakkad kirjutama / siis tunned kuidas tigidus / kleebib end sõrmedele* (lk 14).

Olles alustanud kriitikuna ning alles siis liikunud luule juurde, kirjeldab Hellerma luulekogu teises osas oma kahe-tist rolli, mis avaldub ühelt poolt kohtumises teiste luuletajate tekstidega ja autorikujuga tekstide taga: *Kord kirjutasin luuletajast retsensiooni / Õieti tema luulest* (lk 75). Teisalt

Mina-hääl ei jää aga pelgalt kõrvaltvaatajaks, sest tekstides kaigub soov sekkuda – tirida ja raputada maailm tardumusest, mandumisest ja allakäigust välja.

meenutab Hellerma aega, mil temast endast sai luuletaja: *Ei läinud palju / kui hakkasin retsensioonide asemel / ka ise luuletusi kirjutama* (lk 76). Nii kannab see osa endas hetki ja pilte, kus luuletaja ja kriitik kohtub teiste loovisikutega, ning need on ühtlasi märkmed tema enese teekonnast ja möödunud ajast. Kirjeldatud kohtumised on eelkõige alus mõtisklusteks, üldistusteks ja laiendusteks ajast, inimestest ja oludest.

Napp vorm sisaldab korraga nii tugevat kujundiloomevõimet kui ka silma ette manatavat pilti. Iga tekst talletab endas ühe momendi konkreetsest paigast, mida on ühendava motiivina kasutatud luuletuste pealkirjades.

Hellerma haikud, millest koosneb kogu kolmas osa, on meelelised ja keskenduvad loodusmuljete ja hetkede tabamisele. Need on kui fotojäädvustused, mis hoiavad endas valgust, päikest, värvitoone ja aja muutuvust, ent kust ei puudu esimese osa teravmeelsus. Autor kasutab metafoore, töödeldes luulekujundiks konkreetse visuaalse või tunnetusliku pildi, nagu haikus „Kütiorg“: *Näe sünnimärgid / hiiglase põlveõndlas / Inimesed vist* (lk 101). Napp vorm sisaldab korraga nii tugevat kujundiloomevõimet kui ka silma ette manatavat pilti. Iga

tekst talletab endas ühe momendi konkreetsest paigast, mida on ühendava motiivina kasutatud luuletuste pealkirjades. Tekstid ei osuta pealtnäha *genius loci*’le, eesmärk on olnud pigem ühe vaate, ühe tajupildi kontsentreerimine luulekujundiks.

Viimane, teose nimiosa „Hõbeda laulud“, on lüürilisim, romantilise alatooniga ja kannab endas sügavat keeletunnetust, mida iseloomustab tekstide sisemine rütm, riim ja kaunid keelelised kujundid: *Mõni kooskõla / mõni nugaterav akord / ja saatus seljataga / mis sulatab kokku / raudraske rütmi ja / ülemhelide kaja* (lk 108). Keel on vahend, mille kaudu jõuda tuumani, mõtte ja tunnetuseni, ning võrreldes esimese osa riikalikkuse ja keelemängudega, kannavad kujundid siin eelkõige sisulist ja esteetilist väärtust. Nimiosas jõuab autor ka omamütoloogia loomiseni, mille aines ulatub Vana-Kreeka mütoloogiast kohaliku looduse – metsa, mere, järve ja päikese – isikustamise või mütologiseerimise ja antropomorfiseerimiseni, kus *mets tuleb mäe tagant* (lk 124) inimeste langetatud mändide matustele. Loodusest saab kujundiloomes põhikangas, mille vahele põimitakse ka eluteekonna, aja, une ja mina temaatikat. Vastupidiselt ühiskonnakriitiliste tekstide ilmsele ajalikkusele ja kõnetusele kohtub siin ajaüleseid ja igavikulisse mõõtmesse sukelduvaid luuletusi, mille peamine eesmärk on märkida inimeseksolemist, looduse esteetilist mõõdet ja aja kulgu.

Nõtke keelekasutuse kõrval tärkab ka mure eesti keele pärast, arusaam enda kui luuletaja, sõnadega mängiva ja

sõnu loova indiviidi rollist ja missioonist, näiteks luuletuses „Olen sündinud sellesse keelde”. Autor tegeleb keelega nii sisu- kui ka vormitasandil, pikkides kogu viimastesse luuletustesse arvukalt kauneid ja müstilisi kujundeid ja aistingulisi pilte: *Läbi mere läheb tee / mida mööda valgus / läheb ja tuleb* (lk 129). Siia kõrvale mahuvad tabavad ja eesti keelt väestavad kirjeldused: *aga eesti keelel on kopsud / kui sepalöötsad / ja süda kui salakannel* (lk 115). Autor kirjutab ja kirjeldab keelt, elab selles silmanähtavalt ja toob keelt esile seda kohati müstifitseerides. Eesti keelt nähakse millegi kaduva, hämarana, milles ometi on võimalik luuletades sõnad helisema panna.¹

Keeleliselt torkab läbi tekstide silma Hellerma võte luua kujundite toeks liitsõnu, mida tekstis üksteise peale kuhjata: *akvaariumimajad, akvaariumideklaratsioonid ja akvaariumipeetitsioonid, minevikulind, minevikupäike ja minevikukummut, mõõksõnalised ja mõõkhambulised*. Sõnaloomes ja laiendi kordus mõjuvad sisenduslikuna, sest võimendavad luuletuse

põhilist mõtet. Silmatorkav on kirikukellade kohta käiv metafoor: *sajandite vask* (lk 87), samuti sügavat ja inimelust avaramat ajataju demonstreeriv leid *päikese minevik on suurem / kui inimese oma* (lk 89-90).

Kui „Hõbeda laule” tervikuna vaadata, võib tuvastada pingevälja, mis moodustub kahest toonilt ning hoiakult radikaalselt erinevast osast. See tendents kerkib esile ka ühesainsas tekstis – näiteks muidu ühtlase tooniga luuletusele „Maailma ropp geometria” paneb punkti järsk ja terav puänt. Huvitavat nostalgia ja ajaülese tõdemuse vaheldamist asjalikkusega kohtab tekstis „Otsisin heegelnõela”. Kui teose esimene

osa „Tume ja tumm on aeg” mõjub hambulise ja sekkuva kriitikana ning on täis ka keelelist teravmeelitsemist, siis viimane osa „Hõbeda laulud” viib lugeja õrnalt autori mütoloogilisse maailma. Maailmavaatelise hoiaku ja ellusuhtumise erinevus peegeldub eelkõige tekstide toonis ja sihikus: esi-

mesel juhul on tegu kriitilise kõrvalpilguga ühiskonda, teisel juhul poeetilise ja igatseva tooniga, mis viib üldinimlike ja ajatute teemade juurde. Sellisena sisaldab kogu huvitavalt kontrastset liini, kus poeetilisuse poole kalduvad ka haikud ning neutraalsele positsioonile jääb „Kohtumised luuletajatega”. Sisuga koos muutub ka vorm: esimese osa jõuline ja torkav stiil on kontrastis viimase osa poeetilis-lüürilise ja

Kahe osa taustale tundub jäävat lausa erinev maailmavaateline hoiak ja ellusuhtumine, mis peegeldub eelkõige tekstide toonis ja sihikus: esimesel juhul on tegu kriitilise kõrvalpilguga ühiskonda, teisel juhul poeetilise ja igatseva tooniga, mis viib üldinimlike ja ajatute teemade juurde.

1 Arvestades eesti keele (säilimise) temaatikat, esimese osa ühiskonnakriitilist alltooni ning teise alaosa keskset kohtumiste liini, kerkib esile mitu paralleeli Kristiina Ehini viimase luulekoguga „Kohtumised”, kus on samuti esil oma keele küsimus, ühiskonnas toimuv, ühiskonna allakäik, nüüdisaja negatiivsemad tendentsid ja ühtlasi tähenduslikud kohtumised teiste inimeste ja nende maailmavaadetega.

ilukõnelisema stiiliga. Kui esimeses osas torkab silma argitasand, siis teistes jõutakse argiülese tasandi ja õhulise fantaasiamaailmani, kus rõhk on keele enese ilul. Kõige terviklikumalt mõjuvadki esimene ja viimane osa, mõlemas avaldub selgepiiriline stiil ja hoiak. Samuti on autor neisse pikkinud kõige huvitavamaid sõnaleide ja kujundeid.

Sirbis ilmunud arvustuses tõdeb Livia Viitol, et „osa Hellerma luuletusi meenutab päevikulehekülgi, osa moodsa aja blogisid, osa vana aja mõistukõnet, muist jätavad mulje portreekirjutajast, mõned on sisekõnes reportaažid.”² Paljusugus ja eklektilisus on kogu silmatorkavaim joon ja ühitub ka keelelise mitmekesisusega. Võib täheldada, et ühiskonnakriitilisi tekste ilmestab pigem proosaluulelisus ning mida mütolooilisemaks ja õhulis-lüürilisemaks luuletused muutuvad, seda enam tekib juurde kõlamänge, poeetilisi kujundeid ja semantiliselt tihedaid metafoore. Nii avab „Hõbeda laulud” Hellermad kui luuletajat mitmetahuliselt. Luuletuste vastandlikkuse põhjal võiks aga järeldada, et tegu on eri loomeperioodidel sündinud tekstidega. Seega saab iga osa ka eraldi lugeda, igale toonile ja meeleolule eraldi tähelepanu pöörates. „Hõbeda laulud” hõlmab endas ühelt poolt selgelt kriitilist maailmavaadet, teiselt poolt aga romantilist maailmatunnetust, ning just nende kahe samaaegse kohalolu muudab teose köitvaks ning pakub erisuguste eelistustega lugejale üllatusi ja ootamatusi.

2 Livia Viitol. „Laskumine hõberajale” – Sirp, 19.05.2017.

TAVALISED INIMESED MEIE KESKELT

Jaanika Regi

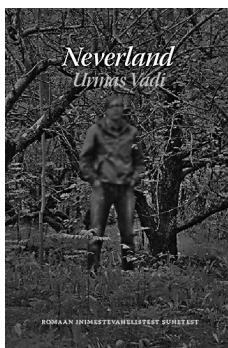
Urmas Vadi
„Neverland”
Kolm Tarka, 2017

Urmas Vadi raamatu esikaanelt saab lugeda, et tegemist on romaaniga inimestevahelistest suhetest. Esimene vihje selle kohta, mis raamatukaant avades juhtub, on sellega antud. Ent üsna pea selgub, et suhted inimeste vahel on kõigest jäämäe tipp.

Teose peatükid keskenduvad järgemööda neljale peategelasele. Eesti-vene perekonnast pärit Roman üritab kinnistada oma identiteeti, leida koht õige eestlasena: ta astub kaitsevähke ja valmistub isaks saama. Näitlejanna Leena lahkus äsja teatrist ja pühendab pensionipõlve sugupuu uurimisele, ühtlasi hakkab ta tegelikkusega sidet kaotama. Elinale saab oma abikaasa, Leena poja Margo taktitus viimaseks piisaks karikas, et mees maha jätta. Mõlemad üritavad eluga edasi minna. Need tegelased on inimesed meie keskelt, kes on iseendasse kinni jäänud.

Ent mis koht Neverland ehk Eikunagimaa ikkagi on? Kindlasti seostub selle paigaga Peeter Paan, ka Michael Jackson. Maastikuarhitekt Margo sõnastab loengul üliõpilastele järgmiselt: *Nii nagu Eedeni aed, on ka Neverland pelgupaik, see on ühe poisiloodud imeline maailm, kus ta tahab jääda igavesti väikeseks poisiks. Ta tahab elu eest, täiskasvanuks saamise eest põgeneda. Ju ta näeb, mis teda on ees ootamas, ja see ei meeldi talle. Ja siis põgenebki Peeter Paan Neverlandi, mis on tema unistuste maailm, tema vaimne ruum, kus ta saab olla sisemiselt vaba, vaba kõikidest kohustustest, muredest, vastutustest, patust, häbitundest.* (lk 177)

Romaani tegelaste arengut võibki pidada püüdluseks pääseda omaenda Eikunagimaale. Et sinna pääseda, peavad tegelased koha kõigepealt looma, üles leidma. Nii on Elina sunnitud rahulolematusega oma elule tagasi vaadates küsima küsimusi nagu *Miks ma elan alla oma võimete?* ja *Miks ma elan nagu ooterežiimil, miks ma ei ole oma eluga mitte midagi peale hakanud?* (lk 117) Olles aastaid oodanud, et lõpuks elama hakata, otsustab ta lahendada probleemi töösse sukeldumisega. Niisamuti on kolm ülejäänud peategelast pannud iseend valiku ette: kui nad soovivad olla sisemiselt vabad, siis peavad nad selleks midagi ette võtma. Vabaduse poole püüdlumine on aga pikk ja vaevaline, isegi eksitav. Rahulolematust viib igapäev küll enda Eikunagimaad

otsima, kuid see on lõppude lõpuks neile pigem kahjulik kui kasulik. Soov elus miskit muuta ja uuesti alustada on küll mõistetak, aga oleviku eest põgenemine ei saa pikas perspektiivis midagi head kaasa tuua. Paistab, et rahu saabub alles siis, kui ettevõetud otsingud on luhta läinud.

Vadi on öelnud, et „Neverland” räägib kinnismõtetega inimestest, kes otsivad ja õpivad suhet. Ta toob välja romaani eksistentsiaalsema poole, küsimused teineteismõistmisest ning sellest, kuidas me ennast ja ümbritsevaid inimesi näeme¹. Teos paneb mõtlema psüühikale ja sellele, kas ja kuidas meie, mittefiktsionaalses maailmas elavad inimesed, oma kinnisideedest kümne küünega kinni hoiame ning kuidas mõjutavad meie valikud teistega suhtlemist. Just see käivitabki teose tegevusliini.

Ummikmõtted ning probleemid iseendaga muudavad „Neverlandi” tegelased problemaatilisteks – kõik kannavad endaga kaasas taaka, mille alla nad lõpuks mattuvad. Minevikuraskus ja -ahastus käib nendega terve elu kaa-

sas ja muutub üha raskemaks. Näib, et kinnisideed ja sundtegevused on kui rituaalid, mille täitmine tekitab turvatunnet ja aitab rahu leida. See on aga petlik nõiarõng: lahendus on ajutine, probleem süveneb, distants reaalsusega suureneb. „Neverlandi” peategelased proovivad tegevust leida ja rahulolu poole püüelda, kuid samal ajal mässivad end üha enam kinnismõtetusse.

Reaalse ja irrealse või fiktsionaalse põimimine on Vadi loomingule omane ning ta on need kaks edukalt ühendanud ka selles teoses. Seejuures pole tegu mitte ulmelise, vaid pigem viirastusliku elemendiga. Iseäranis põnevalt väljendub ähmane piir oleva ja mitteoleva vahel, kui autor kirjeldab teose lõpposas, kuidas tegelastel täna sel päeval läheb. Kui lisada ilukirjanduslikku teksti dokumentaalsust, tulevad tegelased, tegevusaeg ja -koht lugejale pisut lähemale. Abstraktne kirjanduslik ruum muutub konkreetsemaks ja asetab tegevustiku meie endi keskele. Kuid sellest hoolimata võib toimuva tõelisuses kahelda – see, kuidas Leena kaotab uue alguse vaimustuses pidepunkti reaalsusega ja teeb juba kümme aastat surnud olnud lavastajaga proove, jätab lugejale niivõrd eheda mulje, et tekib küsimus, mis on pelgalt tegelaste ettekujutuse vili ja mida kujutab ette lugeja. Näib, et pettekujutelmad ärgitavad tegelasi alateadlikult oma soove jälgima.

Ent kas on ikka hea mõte järgida inimeelt kõneleva looma või viirastuse soovitusi? „Neverland” paneb mõtlema selle peale, kuidas tajuda piiri kadumist ja kas

Rahulolematus viib igaühe küll enda Eikunagimaad otsima, kuid selle paiga otsimine on lõppude lõpuks neile pigem kahjulik kui kasulik.

1 Susann Kivi. „Urmas Vadi sidus sisemise ärevuse ühiskondliku ärevusega” – ERRi kultuuriportaal, 07.03.2017.

seda saab kontrollida. Kui palju võib usaldada alateadvusest tulenevaid mõtteid?

„Neverland” on hea, sisutihe ja ladus lugemine, millest ei puudu ka naer ja iroonia – Vadi on jaburad situatsioonid ja olukorrad elust enesest suurepäraselt välja joonistanud. Tema taust lühivormikirjutajana kumab läbi: lühikesed fookust vahetavad peatükid hoiavad lugejat ärksana ja pakuvad

„Neverland” paneb mõtlema selle peale, kuidas tajuda piiri kadumist ja kas seda saab kontrollida. Kui palju võib usaldada alateadvusest tulenevaid mõtteid?

filmilikku elamust. Eri tegevusliinid, mille dünaamikat on huvitav jälgida, sulanduvad kokku ühtseks tervikuks – elu läheb edasi ka siis, kui see ei jätku Eikunagimaal. Elu teispooluses tundub edasi minevat ka Leenal – hullus sai temast lõplikult võitu ega jätnud ka pärast surma rahule. Kui kaks meest tema surnukeha korterist ära tulid viima, tõdes ta, et *peegel ei läinud küll enam uduseks, aga see ei tähenda veel midagi!* (lk 343) Elu läheb edasi.

AUS TEEJUHT NOORE NAISE MÕTTEMAAILMA

Betti Marie Peterson

Berit Kaschan

„Ma naeran magades”

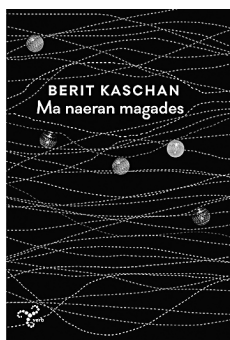
Verb, 2016

Ehkki eesti luulemaastikul on Berit Kaschan juba mõnda aega tegutsenud, on „Ma naeran magades” tema esimene luulekogu. Kaschanit on tunnustatud mitme auhinnaga, näiteks 2009. aastal Tartu kirjandusfestivali Prima Vista debüüdiauhinnaga Esimene Samm.¹ 2015. aastal nomineeriti Kaschan ka PEN International New Awardile, mis on mõeldud noortele kirjanikele, kes seisavad oma loometee alguses.²

„Ma naeran magades” on soe, humoorikas ja aus luulekogu, milles põimuvad vabavärss ja traditsioonilisemad luuleelemendid. Seejuures on Kaschanil õnnestunud vältida liialdast ilutsemist ning ta vaatleb enda kui noore inimese mõtteid ja hingeelu teatud irooniaga. Ta on suutnud luua distantssi enda ja oma loomingu vahel, mis muudab tema debüütikogu iseäranis ausaks. Autor näitab ennast oma luuletustes luust ja lihast inimesena ega proovi läheneda oma loomingule kui eksperimendile.

Kaschan on luulevormi valanud palju sellist, mis kirjeldab inimkogemust eri eluetappidel, seda isegi siis, kui luuletuste minategelane näib jäävat muutumatuks. Luulekogu minategelane kirjeldab oma hetkemõtteid ja -seisundit ja laseb mõtetel kaugetele maadele uitama minna – vastassoost inimese kehasse, vanematekoju, universumi vaatepunkti, sõpradega koos veedetud hetkedesse ... Samas peab ta tõdema, et kuigi oma elu oleks kergem lasta vahelduseks ka kellelgi teisel elada, on lõpuks tema ise ikkagi see ainuke, kes talle antud ajaga hakkama peab saama. Kaschan mõtiskleb ka inimese koha üle maailmas ning tõdeb, et meil kõigil on oma aeg ja ruum, kus me kõige paremini toime tuleme. Ruum ega aeg ei saa olla liiga väike ega liiga suur, vaid peab sobituma täpselt inimeseksolemise taustsüsteemiga.

Enamik tekstidest on jutustava või kirjeldava sisuga ja üldiselt vabavärsilised, aga leidub ka lõppriimilisi kindla rütmiga palasid. Seejuures kasutab autor oskuslikult algriimi ja luulele omase kujundliku keelekasutuse võimalusi, andes muidu üldiselt vaba vormiga luuletustele kindlavormilise raamistiku. Nii kujutab Kaschan luuletuses „Terve

1 Peeter Helme. Uus raamat. Berit Kaschan „Ma naeran magades” – Klassikaraadio, 13. jaanuar 2017.

2 Tiit Tuumalu. Eesti PEN esitas New Voices auhinnale Berit Kaschani – Postimees, 26. mai 2015.

hommik” vabalt jutustavas vormis noorte boheemlaste murekut, kuid värsiread *Keegi keetis kohvi / keegi toppis piipu / kolmas korkis veini* ja *Päev laulis / aeg sillerdas* (lk 14) loovad mõnusa meeleolu ja hoiavad koos muidu kindla struktuurita luuletust. Nendes värssides on Kaschan kasutanud keele- ja vormikujundeid, mis toovad esile eesti keele ilusa kõla. Samuti aitavad sellised universaalsed kujundid luuletust vormiliselt koos hoida, andes üldiselt riimita ja kindla korduva rütmiga luuletusele kergemini tunnetatava pidepunkti.

Et luuletustes tugevat struktuuri luua, kasutab Kaschan ka parallelisme. Tekstis „Uitmõte” mängivad need juhusliku mõttevirvenduse kirjeldamisel kesksel rolli: *Täna tahaks sõita linnast välja. / Vastu õhtut. / Otse hämarikku.* (lk 17) või: *Piiluda sulle särgikraesse / pähe / päikesepõimikusse / hinge / selgroogu / armatuurlauasahtlisse* (lk 17). Sestap võib öelda, et ehkki tekstidel pole ranget vormi, on neil siiski tugev ja terviklik sisemine struktuur ja hea rütm.

Kaschan on luulevormi valanud palju sellist, mis kirjeldab inimkogemust eri eluetappidel, seda isegi siis, kui luuletuste minategelane näib jäävat muutumatuks.

Kuigi keerukam vabavärss on hea viis lugemiskogemust huvitavamaks muuta, peitub ka lihtsuses teatav võlu. Kaschani debüüttest lugedes tekkis mul soov lihtsama vormi või väljendusvahenditega tekstide järele. Vabavärsilises luules pole lugejale tavaliselt ette antud mingit kindlat struktuuri, mille abil luuletust tõlgendada – näiteks kui itaalia sonetis saab luuletuse esimeses pooles püstitatud probleem tavaliselt teises pooles vastuse või haiku seitse-

teistkümneme silbiga kolmevärsiline vorm toob traditsiooniliselt välja looduse pisiasjade ilu, siis vabavärsiliste luuletuste puhul on rohkem tõlgendusvõimalusi. Kaschani debüüt-kogu kompositsiooni puhul jääb silma, et lõppu koonduvad pikemad ja keerulisemad luuletused, näiteks „Koosolek klaaskuulis” (lk 20), „Pöördumine” (lk 22) ja „Kodukäija” (lk 24), mille vahele oleks soovinud mõnd lihtsama ja selgema vormiga teksti.

Hoolimata mõnetisest keerulisusest on Berit Kaschan luuletajana olnud piisavalt julge, et kasutada ka võtteid ja väljendeid, milles peitub omamoodi lihtsus. Värsiread nagu *mu silmades on endeid* (lk 5) või *Kui valsiks valmis lumetorm* (lk 29) annavad luuletustele kohati lausa naiivse värvingu. Selliseid elemente tarvitab autor aga vaid seal, kuhu need tõesti sobivad. On näha, et Kaschan mängib kujunditega ja kasutab neid just selleks, et nooruse naiivsust välja tuua – sinisilmsusega naljatlemine sobib luuleridades mõtiskleva noore naise minapilti väga hästi. Niisuguste luuleelementide kasutamine nõuab julgust ja võimet oma isiku ja loomingu

vahel vahet teha, sest praegusel ajal peetakse ilutsemist pigem ebaküpsuse kui siiruse märgiks. Selle õnnestunud kasutamine annab aga tunnistust luuletaja küpsusest ja kogemusest.

Luuletuses „Pimekohting” on metafoorselt kirjeldatud justkui mandrilaamade liikumist üksteise poole, kuid luuletuse mõte seisneb hoopis hirmus tuleviku ees, kui kaks inimest teineteisele lähenevad ja millalgi ka päriselt kokku saavad. Lisaks leidub tekstides mänglevaid vastandusi, mis avavad igapäevaste nähtuste uue külje. Vastandväljendusi kasutab autor näiteks luuletuses „Koosolek klaaskuulis”, kus kirjeldab inimesi, kes on kui *Kiilad ja hambutud nagu beebi-kuulis*, aga samas lisab: *Nahk ammu suureks jäänud / aga silmad tähti täis* (lk 20).

Berit Kaschan valdab hästi sümbolikeelt. Võrdkujude kaudu saab kompaktsel viisil palju ära öelda. Näiteks viitab autor ridadega *ja kõigist maa-ilma orkaanidest / mis algavad südamelöögist* (lk 39) liblikaefektile, mis osutab vastu-

Kaschan mängib kujunditega ja kasutab neid just selleks, et nooruse naiivsust välja tuua – sinisilmsusega naljatlemine sobib luuleridades mõtiskleva noore naise minapilti väga hästi.

olule inimloomuses, mis seisneb vajaduses maailmast aru saada ja meie võimetuses midagi täpselt ennustada või lõpuni mõista. Sümbolina mõjuvad ka read luuletusest „Jaanipäev” (lk 16): *Kuulata ilutulestikku ja inimeste hääli / mõne tänava kauguselt väljakult / miljonilinnas / kus ma ei tunne mitte kedagi / [---] Süütan sigareti*. Just viimane rida on luuletuse idee välja toomise seisukohalt väga tähtis: avalikult väliselt pööratakse pilk sisemisele, mida sümboliseerib sigaret. See aga osutab vastuolule, mis

rahva- ja kärarohketes kohtades peitub – rahvast võib inimese ümber olla küll palju, kuid kogu melu ja kiirustamise taustal tuntakse end ikkagi üksikuna. Luuletuse lõpus avab Kaschan probleemi tuuma juba otsesemalt, kasutades selle rõhutamiseks jällegi parallelismi: *Aga midagi on ikka puudu. / Mingi kontakt, / mingi ühine keel* (lk 16).

Kuigi Berit Kaschani debüüt-kogu on ühtlaselt tugev, jääb kohati mulje, et luuletajal on midagi ütlemata jäänud – oleks justkui puudu millestki sellisest, mis kõik mõtted ja kujundid üheks tervikuks kokku seoks. Kuid see ei tähenda, et luulekogu ise ei toimiks. Need luuletused, kus viimane värsirida või sõna kirjutatu kokku võtab, ning need, kus mõte jääbki õhku rippuma, loovadki kokkupanud terviku, kus iga element kannab ise tähendust. Kokkuvõttes avavad Kaschani tekstid liigutava pildi inimeseksolemisest ja elust üldiselt.

KINGITUD AUSUS

Merle Purre, Mirjam Parve

Tõnis Vilu

„Kink psühholoogile”

Eesti Keele Sihtasutus, 2016

Merle: Hmm. Tõnis Vilu. „Kink psühholoogile”. Mu esimene mõte seda kätte võttes oli: „See on midagi veidrat.” Piilud korra kaante vahele – veel veidram. Vaatad tagakaant, mis tõdeb, et „elu bipolaarsena on üks suur ootusärevus, ka siis, kui ravimid juba töötavad.”

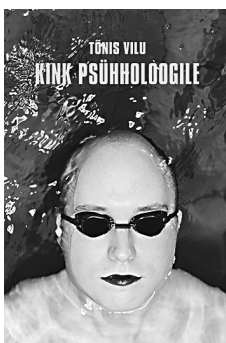
Või ei. Juba kaldun ma oma sihist kõrvale – aususest, see tähendab. Mu päris esimene mõte „Kinki” kätte võttes oli: „Hmm, see on selline ... parajalt lühike”. Ütlesin mõtte välja – ja mulle tõdeti, et „see on ju luule”. Nii ta on.

Ma tunnen, et see on luule, aga miks?

*Minu masendus ei ole eriline, diagnoos ka kaugeltki
mitte, see ei tee mind kuidagi andekamaks,
uhkemaks, ägedamaks, ja ei tee ka
väärakamaks, ebardlikumaks, halvemaks, see
ei põhjenda midagi. Peale valu. Jah, valu mäletan
küll, see on päris. (lk 5)*

Mirjam: Peab tunnistama, et ma ei olnud Tõnis Vilult enne „Kinki” tükk aega midagi lugenud. Mul oli temast mingi üldine mulje, mis keskendus ilmselt esikkogu põhjal peamiselt loodusele, ökoteemadele. Et „astub dialoogi eesti loodusluule traditsiooniga ning on samal ajal ka värske ja põneva luulekeele”, nagu raamatupoe leht ütleb. Selline suvaline üldistus nagu üldistused enamasti ikka.

„Kinki” lugema hakates olin ma pealegi suutnud ära unustada Suitsu preemia ja žanrimääratlused, nii et mul polnud alguses isegi selge, kas tegu on luulega. Aga raamatut lõpetades tuli tõesti selline naljakas hämmeldunud äratundmine, et on jah luule, kuigi vormilised tunnused justkui tavapärase selgusega seda ei öelnud. Küsisin ka endalt, miks. Siit algab kurjakuulutav spiraal, mis lõpeb küsimusega „Mis on luule?”. Märt Väljataga on üritanud selle küsimuse käes vaevlejaid aidata.¹ Ta tõdeb, et tänapäeval mõeldakse luule all enamasti lüürikat. Ja üks „Kink psühholoogile” ole peaaesjalikult sellest inimese *sisemisest* liikumisest, mis õpikudefinitiooni järgi võrdub lüürikaga (muidugi on olemas ka lüüriline proosa). Ega selline lahterdus siiski kergendatult

¹ Märt Väljataga. „Mis on luule?” – Keel ja Kirjandus, 3/2013, 4/2013.

hingata ei lase, sest samas on tegu ka jutustusega, esinevad eepilise teksti õpikutunnused (tegelane, keskkond, süžee), kuigi muidugi mitte kõige klassikalisemal kujul – narratiivne põnevus ei ole see, mida lugeja siit ennekõike otsida võiks. Ja kui lüürilisus kipub lisaks seostuma mingi huumorivaba õhkamisega, siis „Kingis” seevastu on päris palju kõrvalpilku ja musta huumorit.

Teine viis „luulet” määratleda on mingi vormilise korras-
tuse kaudu (vastandina proosale), mis vabavärsi puhul ilm-
neb eelkõige ridade murdumises. Tähendab, proosa puhul
me ignoreerime reavahetusi, nagu Väljataga Derek Attridge'i
kaudu meelde tuletab. „Kingis” on suurem osa ridu üht-
laselt pikad, leheküljeserv ei jää enamasti realõpust kaugelt
ja minus lülitub sisse proosalugeja (kes ignoreerib reavahe-
tust). Ja siis tuleb järsku lühem, markeeritud lõpuga rida või
mitu, mis justkui muudavad tagasiulatuvalt ka eelmised read
värssideks: *Uputan end ujulas vee alla, katan silmad, / rah-
meldan, väsitän, võidan end / kahekümneviimeetrite otsade*

kaupa tagasi. (lk 41) See meenutab teatud
spoken word poetry koolkonda, kus on pikad
proosalähedased fraasid, aga iga natukese
aja tagant käib mingi klõps ja saad aru, et
ei kuula niisama monoloogi, vaid luulet.
Vastupidi klassikalisele rütmiliste-riimiliste
tunnustega värsile mitte ei looda eelmiste
taktidega järgneva suhtes värsiootust, vaid
sind visatakse eelneva juurde tagasi seda
ümber mõtestama. Aga seesama tagasi-
pöördumine on ju luule mis luule? *Ja ootu-*

*sed on kõrged nagu taeväär, / see tunnetel kiikuja ainus lagi,
/ kuhu midagi kinnitada ei saa* (lk 54).

Merle: Rääkides „Kingist”, ei saa mööda – sõna otseses
mõttes – kujundist, mis haarab juba esikaanelt: verekarva
tumepunaseks võõbatud huuled, varjatud pilk ja kaalutu hõl-
jumine vees. Need motiivid jäävad saatma. Enamgi veel, nad
poevad lugejale ligi – kaanepilt kordub revolutsiooni lau-
lude taustana ja on iga kord aina rohkem suurendatud. Teos
hoiab pinevust muu hulgas sellega, et lugeja ei saa jääda
„rahulikule istekohale” – kas kõnelejahääl peaks kõlama
mehe või naise kehast lähtuvana? Revolutsioonilaulude
tsükkel võimendab seda ebakõla veelgi.

Mirjam: Jah, seal on minu jaoks selline „olen avar ja pal-
jused on mu sees”-tunnetus²: *Ma ei taha olla ainult naine või
mees, või eestlane, või süürlane, või hetero,
või gei, või president, või šamaan, või küla-
joodik, või. Ma tahan olla kõik! [...] Minus on
rohkem, kui üheski teises kunagi varem on
olnud.* (lk 25) Tõepoolest, nagu Whitman

**Raamatut lõpetades tuli tõesti
selline naljakas hämmeldunud
äratundmine, et on jah luule, kuigi
vormilised tunnused justkui tava-
pärase selgusega seda ei öelnud.**

2 Walt Whitman. „Laul iseendast”,
tlk Boris Kabur. – Walt Whitman,
„Rohulehed”, Eesti Riiklik Kirjastus
1962, lk 63.

Teos hoiab pinevust sellega, et lugeja ei saa jääda „rahulikule istekohale” – kas kõnelejahääl peaks kõlama mehe või naise kehast lähtuvana?

märgib: „Räägin ma endale vastu? Olgu nii – ma räägin endale vastu”. Vilu ei ürita vastuolusid siluda, mingit loogilist ja ühest diskursust voolida ega ka vastuoludest polaar-sust konstrueerida. Ta räägib lugu, aga mulle tundub, et see raamat vastandub vestlustele lähemate ja kaugemate tutvatega, kus inimene katsub *rääkida ühte ja sedasama lugu, aga iga kord on ta üha hallim ja igavam* (lk 55). Me räägime iseendast lugusid, sobitame sündmused ja tajud mingitesse

muistritesse, mis võimaldavad neid lihtsalt edasi anda, aga lugude kordamine kirjutab vahetumad mälestused tihti üle: *rääkisin ei tea mitmendat korda jälle seda oma lugu, algusest peale: Rohekas glitter pöörles juutuubis nagu kaleidoskoobis ja ... [---] Ime, et üldse veel midagi mäletan. Eks see lugu ole mul juba nii selge, et ei pea rääkides enam suurt mõtlemagi.* (lk 77). Teistele jutustamiseks mõeldud loo kordamine taandab selle,

kui vastuoluline ja suvaline kõik tegelikult kogemise hetkel on. Elu on pusa, aga lugu on enamasti kammitud ja siidine. „Kink psühholoogile” ei ole kammitud (kuigi vahepeal kammis ära küll, haa-haa).

Mulle jätab raamat mulje, et jutustajahääl püüab ping-salt olla võimalikult aus, hoiduda siledatest ja loogilistest konstruktsioonidest, mida keele- ja narratiiviskeemid nii lahkelt pakuvad (et mitte öelda peale suruvad). Muidugi on see raamat ikkagi konstruktsioon, aga selline iseenda konstrueeritusega pidevalt maadlev konstruktsioon.

Merle: Ravimikõnelused veerevad kirjutaja ja lugejaga justkui ümmarguse tableti, *insenertehnilise ime* (lk 38) kujul kaasa: tabletid on kui väiksed töölisel, kes nokivad, putitavad sügaval ajus närvilõpmete, serotoniini ja mille iganes kallal. Nad on abilised, tänu kellele on võimalik end püsti ajada, kellele toetudes on üks *jalg juba all* (lk 7). Stabiilse maailma võib paigast loksutada üheainsa tootja tarneraskused, mille ebaisikulisel maailmas võib indiviid uppuda: *apteeker ütles, et ju siis „polnud Eestis seda turgu”. Kas mina siis polegi turg?* (lk 38). „Kingis” ei jääda siiski kinni ravimite tarbimise vastuoludesse ja raskustesse. Pärast esimese kahe nädala õõnsaid kannatusi – *Olin nagu betooni valatud, iga liigutus venis ja venis ning pea oli täiesti tühi.* (lk 7) – sai kõneleja oma sõnad ja mõtted tagasi. Ravimimaailma vaadeldakse realistliku ratsionaalsusega: *Ma võin olla ju üks neist ravimifirmade lehmade-st, keda tühjaks lüpsata, aga ma mäletan, mis oli enne.* (lk 6)

*Ma ei tea, kas ma ikka olen bipolaarne.
Oli ikka mu esimesel arstil õigus?
Praegune on mu kolmas psühhiaater. (lk 5)*

Merle: Vahet pole, kas alustada lugemist tagaaneelt või esimeselt leheküljelt. Lugejat informeeritakse mõlemast suunast lähenedes selgesõnaliselt, et kajastatakse bipolaarse häire maailma. Lars-Christer Hyden on hoolega mõtestanud viise, kuidas võivad haigused ja narratiivid omavahel suhestuda. (Haiguse) narratiiv on vorm, milles patsiendid kujundavad ja annavad hääle oma kannatustele. Ta tõdeb, et oma eluloo raamistikus kroonilistest haigustest jutustades on võimalik anda tähendus sündmustele, mis inimese elukulgu on katkestanud ja muutnud.³ Nii pöördub Vilu ikka ja jälle tagasi sündmuse juurde, millest algas roll patsiendina.

Usun, et Vilu teos on väärtuslik lisandus (vähestele) eesti kirjasõnas ilmunud haigusnarratiividele, andes hääle

Vilu teos on väärtuslik lisandus (vähestele) eesti kirjasõnas ilmunud haigusnarratiividele, andes hääle bipolaarse häire kannatustele ja kõnetustele.

bipolaarse häire kannatustele ja kõnetustele. Olen üht- ja teistpidi vaimse tervise teemadega tegelenud juba mitu aastat ja minu jaoks on haigusnarratiivid ääretult mitmekesine ja pea alati paeluv „žanr”, olgu narratiivid esitatud autobiograafiates, avameelsetes ajakirjaintervjuudes või jõulises *spoken word poetry* esinemises. Julgus jagada oma lugu, tunnistada, et põen vaimset haigust, ning rääkida ausalt oma teest abi ja ravini – nii saab minu arvates psüühika

häireid puudutavaid eelarvamusi ümber lükata ja tabusid murda edukamalt kui mis tahes vägeva kampaaniaga. *Päris* lood ja *päris* inimesed kõnetavad.

Aare Pilv toob esile, et „Kink” võimaldab pilku heita bipolaarse häire sisekogemusse ja anda sellele hääle. Pilv sõnab tabavamalt, kui ma ise oskaksin: „Poeedina on Vilu oma bipolaarsust kasutanud siiski sel viisil, et sellest saab vahend mingi fundamentaalsema lõhe esitamiseks. Diagnoosist saab läbi poeetilise teksti *dia-gnosis*, läbi-tunnetus mina-tõe loomuse kohta, mis ei ole enam kinni spetsiifilises

probleemis, vaid võimaldab samastumist ka üldisemal viisil. Asi pole „tabudest vabalt rääkimises”; asi on endast vabalt rääkimises.”⁴

Kaks aastat enne „Kingi” ilmumist avaldatud blogipostitust „Kiri hulludele”⁵ võiks vaadelda luulevormist lõplikult välja murdva järelsõnana, pühendusega kõigile,

³ Lars-Christen Hyden. „Illness and narrative” – *Sociology of Health & Illness*, Vol 19, No 1, 1997.

⁴ Aare Pilv. „Vabadus olla teine” – *Looming*, 4/2017.

⁵ <http://ilmavilus.blogspot.com/2014/10/kiri-hulludele.html>.

kes vaimse tervise probleemidega ühel või teisel moel kokku puutuvad. „Kirja” sündimist ajendas tunne, „et võib-olla nüüd on aeg küps, et rääkida enda bipolaarsusest, kuigi see pole mu jaoks kunagi selline asi, millest igal pool hõigata.” Selles lükituses kirjeldab ta depressiooni sügavusi ja nendes langemise kõielkondi, enda vaadet psühhiaatrilisele diagnoosile ja ravimite mõtestamisele. Vilu jagab mõtteid elus hoidvate tegutsemiste ja lähedaste teemal ja seda

Suurim kink, mida keegi saab pakkuda, ongi minu meelest ausus. Vilu teos on aus. Ta kõnetab ja haarab, pakub äratundmishetki ja samas libistab vaikselt vaipa jalge alt.

kõike mulle ääretult sümpaatse eluterve otsekohesuse ja lihtsa ratsionaalsusega, sekka veel siltide vastu võitlevat meelsust: „Mina ei võrdu sildiga „bipolaarne”. Elus on nii palju muudki.”

Mirjam: Minu jaoks on väga oluline, et ta hoidub stereotüüpselt romantiseerivast haigusnarratiivist, mis bipolaarsusest ja enesetapust mõeldes või rääkides alati nii ahvatleva valmiskonstruktsioonina varitseb ja mis mind näiteks 2016. aastal linastunud filmi „Polaarpoiss” puhul häiris. Romantiseerimisega aitab võidelda ka mõnikord päris rabavalt must huumor, näiteks märkus: *iha aknast alla karata kasvas hüppeliselt / (pun intended), õnneks oli kodu ühekorruseline* (lk 7).

Merle: Jah, mulle jäi „Kingist psühholoogile” teravalt meelde ka pikk katke enesetapuviiside kohta, milles ta kõnib justkui romantiseerimise noateral, tõdedes, et *igal erineval aktil on ka oma bränd, oma kultuur ja ajalugu*. (lk 62) Brita Melts paneb sõnadesse mõtted, mis mindki seda lugedes tabasid: „Suitsiidimõtetele kultuuriajaloolist-kuulsusrikast tausta luues tunnistatakse enesekeskseist paineist ülimaks teine, lähedane inimene: *Aga unusta nüüd ajalugu, unusta kultuur, unusta / need metafoorid. Mida tunneks armsam, lähedane, / [---] kui sellistest asjadest / selliselt räägiksid? Kui üldse sellest mõtleksid, / seda plaaniksid? Mida ta tunneks? / Kuradile ajalugu, teise elav ihu on / siinsamas, tema pisarad päris* (lk 64).⁶ Mõrumagusatele mõlgutustele pannaakse vastu aus reaalsus ja see läheb korda. Õnneks ka siis, kui enam midagi korda ei lähe.

Suurim kink, mida keegi saab pakkuda, ongi minu meelest ausus. Vilu teos on aus. Ta kõnetab ja haarab, pakub äratundmishetki ja samas libistab vaikselt vaipa jalge alt.

Mirjam: Tjah, ma ütleks, et „Revolutsiooni lauludes” mitte ei libistata vaipa vaikselt, vaid tõmmatakse hooga. Siis näed, et sa ei seisa ühise pinna peal, meie igapäevasel keelel (ja selle kujundatud tunnetusel), mis elu selgeks ja käegakatsutavaks teeb. See tekitab esimese hetkega tahtmise

6 Brita Melts. „Diagnoosi trotsiv loovus” – Sirp, 17.03.2017.

lahterdada need tekstid „hulluse” kasti. Need on ju raamatust ka kasti pandud. Mulle meenutavad „Revolutsiooni laulud” mõnd kohta Virginia Woolfi lühijuttudes, kus ta astub mingis mõttes kommunikatiivsuse piirist üle ja mitte ainult argisuhtluse, vaid isegi tavalisema kunstilise kommunikatiivsuse piirist.⁷ Ma ei saa neile tekstikohtadele enam läheneda, küsides, mida ta nüüd sellega mõtles, vaid pean nendega suhestuma mingi teise loogika, võib-olla isikliku tunnetuse kaudu. Minu idiosünkraatilisus tema idiosünkraatilisuse vastas: vahel klikib, vahel on nagu kahe endasse-sulgunud mulli pörkumine. Kasti sees ja kastist väljas oleks justkui kaks erinevat enesekirjutuse vormi. Üks on see, mis hoiab „mina” sidusust ja pidevust, teine, revolutsiooni laulude oma, on erinevate üksikute hetkede „minade” hää.

Merle: Vilu avab ühtaegu kahe polaarsuse vahel rändava psüühika keerdkäike ning seda, kuidas selle kõrval, ümber ja sees elab luuletaja: *Pesen tumedamad, räpasemad tähed õilsamaks, valan nad ilusamasse, puhtamasse vormi, kuid tegelikkust ei anna varjata – jah, sageli olengi seest tühi. Vahel ei taha midagi teha, vahel ei taha ei head ega halba.* (lk 79) Vilu kingib luulet, ausaimat kirjasõna. Seda tehes juhatas ta lugeja kas väga tuttavasse või väga võõrasse maailma – kuidas kellegi.

Mind kõnetavad katked „Kingist” oma tuttavlikkuses nõnda, nagu oleks need ise kirja pannud: *Viimane kord, kui ma oma kursakaaslasega kohtusin, põdesin seda kolm ööd järjest. Ma lihtsalt ei oska / rääkida. Aga ma võin kõigest / kirjutada.* (lk 32) Ma ei tea, kas see kõnetab ka inimesi, kes sotsiaalsetes olukordades ärevust üldiselt ei tunne (ma päriselt ei suuda mõista nende olemasolu); aga see und peletav ja õudu kergitav mälestuste mälumine neis lihtsais ridades mõjub nii tuttavalt ...

Vilu kirjasulg rändab kõrgete kõrguste ja madalate madalike vahel. Kord tõdeb ta: *Tõmbaksin kardinad ette ja lamaksin päevade viisi / voodis halli teki all. Koguksin end pimedudes ja / pimedusest välja.* (lk 68), või *Ma ei saa end hommikuti üles. Kui poleks mu kallist, siis ma ei näeks ärkamisel mõtetki.* (lk 31), avades lugejale depressiooni tuim-tühja maiku – halli õõnsust, mis haarab endasse mõtted, plaanid ja lootused. Kuid see on vaid üks pool(us) ses võrrandis. Meeleolude mäetippu, maaniat, illustreeritakse kaasaharava, kiirrongina kihutava kõneluse jooksul: *tunnen end nagu jumal: / Mida on teil mu geeniusse vastu panna, ah? / Ma sülitan puhast kulda, mul pole endaga mitte / mingit probleemi, ainult teistel on.* [---] *Te ei saa minu vastu, ma olen kõva / nagu graaniit, ma olen lõõmav nagu põhjamaa päike, / ma olen futuristlik roomik, hüpomaaniline kahurikuul, / hoidke alt! [---] ma pole hea,*

7 Vt nt Virginia Woolf. „Monday or Thursday” – London: Hogarth Press, 1921.

ma olen kõigist parim! (lk 12). Ka kiirrongi tuhin aeglustub millalgi: mägedest saavad kuristikud, aga kuristikest ja orgudest saab tagasi tasasele maale. Kui depressiooni küüsis olles näib, et pole lootustki selleks, et jälle rõõmutunnet kohata ning kui (hüpo)maania pühib meelest iga võimaliku tagasilöögi, siis saab reaalsuse tasandikest, hoolimata nende igavana näivast tavapärasusest, tõeline oaas.

Ehk leiab nii mõnigi lugeja lisaks äratundmishetkedele ka julgust ja julgustust. Kas või selleks, et samuti, kogemustepagas pardal, kirjasõna lainetele seilata.

AUTORID

Sveta Grigorjeva (29)

kolib paariks aastaks Saksamaale õppima.

Xavi Sarrià (40)

on Barcelonas sündinud, kuid Valencias tegutses katalaani muusik (bändi Obrint Pas rajaja, kitarrist ja laulja), kirjanik, ajakirjanik ja kirjastaja. Ta on avaldanud ühe jutukogu „Lood paradiisist” („Històries del paradís”, 2008) ja romaani „Kõik laulud räägivad sinust” („Totes les cançons parlen de tu”, 2014).

Laura Evisalu (21):

„Mulle meeldib kirjutamise juures kõige rohkem see, et keegi ei tea kunagi päris kindlalt, kas ma luuletan või räägin sulatõtt. Nende piiridega on nii huvitav mängida.”

Mariann

Jüriorg (19):

„Vaatan elu läbi päikesekiirte. Vahel kirjutan, pildistan, tantsin või teen filmi. Naeratan hästi palju!”

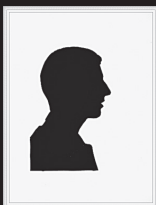
Guillaume Guéraud (45)

on sündinud Bordeaux's. Lapsena käis ta palju kinos ja tahtis saada filmikriitikuks. 24-aastaselt hakkas ta kirjutama ja praeguseks on ta avaldanud üle kahekümne romaani, nii noortele kui ka täiskasvanutele. Käesolev katkend on romaanist „Telekata” („Sans la télé”, 2010).

Maarja Jullinen (29)

on Netflix-i sõltlane. *Inauthentic performance from a certified graphic designer.*

Andrus Kasemaa (33):

„33. tiir ümber päikese juba läheb.”

Marten Kevade (20):

„Olen noormees Tallinnast ning „Florent ja Georges” on esimene tervitekst, mille ma lõpetanud olen. Ja praegu on selline tunne, et see võib olla viimane, kuid võib ka mitte olla.”

Kaisa Kirotar (25)

õpib Tallinna ülikoolis romanistika erialal. Keele ja sõnadega on kohati päris ambivalentne suhe, aga see on okei, sest viha ja armastuse vahel pidavat õhuke piir olema.

Merilin Kotta (35)

on Tallinna ülikooli hispaania kultuuri lektor. Ta on tõlkinud tänapäeva katalaani-, hispaania- ja baskikeelset proosat.

Teele Lember (32):

„Teised arvavad:
„Sa oled naise kohta päris tore.” – K. S. (43),
„Nice ribs.” – A. C. (30),
„Vinge tädi!” – H. H. (37),
„Juustunägu.” – J. T. V. (28)”

Maarja Helena Meriste (24)

on strukturalistlike kalduvustega noor kirjandusuuriija ja värske Tallinna ülikooli kirjandusteaduse magistrant. Huvitub eelkõige stilistikast, luulest ja mägironimisest.

Indrek Ojam (29)

uurib praegu modernismidiskursi muutumist eesti kirjanduskultuuris. Kuulab viimasel ajal palju *liquid D'n'B*-d. Meeldib vahepeal noori andekaid kirjutajaid intervjuuerida. Rohkemat vaata FB-st või ETIS-est.

Mirjam Parve (25), Merle Purre (26):

„Kassid! Tallinn! → Tartu! Semiootika! 1991! Kirjasõna! Ebastandardne pikkus! Teel!”

Betti Marie Peterson (20):

„Olen Tartu ülikooli skandinavistikatudeng. Kirjandusmaailmaga puutusin kokku juba varajases lapsepõlves ning sellest ajast saati on mul ikka käeulatuses paber, pliiats ja mõni raamat, olenemata, kus ma olen või mida teen. Ka minu luulearmastus sai alguse õige vara ja seda tänu emale, kes mulle meeleldi eesti luuleklassikat ette luges. Ega ma ei mäletagi aega, millal ma ei oleks ise värsse kirja pannud või mõnda luulekogu sirvinud. Ema ütleb mulle ikka, et õppisin enne kirjutama kui lugema, ja seda ikka selleks, et oma mõtteid ilusasse raamatuvormi kõita.”

Rosemary Pree (19):

„Rusikainsener.”

Siim Tõniste (30)

on koreograaf ja lavastaja, tantsija ja etendaja. Lasteaia lõpuaktusel arvas, et hakkab suureks saades kirjanikuks.

Jaanika Regi (25):

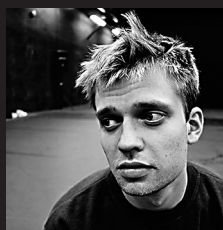
„Elan Tallinnas, õpin eesti filoloogiat ja naudin tormiseid sügisilmasid. Kodust ma kaamera või kaheta naljalt välja ei astu, sest kunagi ei või teada, millest pildistamata mööda minna ei saa.”

Siret Saava (29):

„Aha! ... This very poetic.”
– Jim Jarmusch („Paterson”).

Kaarle Olavi Varkki (26):

„Keeled on mookamööda. Suus on hahahambad.”

Keiu Virro (29)

on kultuuriajakirjanik, kelle hobide hulgas on täiesti töökorras lennukist välja hüppamine ja veinijoomine. Aga mitte kunagi samal ajal.

Martin Vabat (36):

„On lõikuskuu algus. Vihma just kallas. Istun ise-enda kõrvale maha ja vaatan ennast kui tegelast.”

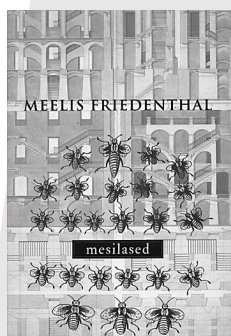
Iiris Viirpalu (25):

„Sõna ja raamatud on mind paelunud nii kaua, kui end mäletan. Avaneb kaas ja algab teekond uude maailma, mille kaudu pääseda ligi ka iseendale ja avastada, suhestuda, küsida, mõtestada, tunda. Viimased viis aastat olen kirjutanud teatri- ja kirjandusarvustusi eri väljaannetele.”

Ann Viisileht (26):

„Käruga jões.”

RAAMATU- SOOVITUSED

Meelis Friedenthal „Mesilased” (Varrak, 2012)

Mõnda raamatut kohe peab lugema kindlal aastaajal või ilmastikutingimustes, sest lugemiselamus on õiges keskkonnas tunduvalt intensiivsem. Kui sünoptikud on terveks nädalavahetuseks lubanud ainult vihmavalanguid ning päike on puhkusepäevad välja võtnud, siis on õige aeg algust teha Meelis Friedenthali romaaniga „Mesilased”. (Muidugi võib Eestis selline ilmaprognoos meid igal aastaajal tabada ...)

Teos sobib samuti suurepäraselt kooliaasta algusesse, sest tutvustab meile 17. sajandi lõpus Leidenist Tartusse tudeerima tulnud Laurentiuse unenäolisi sekeldusi. Taustaks kuuleme ka Rootsi impeeriumi idaproovintsi viimaseid raskeid hingetõmbeid, sest suur näljahäda, katk ja Peeter I on kohe kohal. Tartu on üks Euroopa tõelistest vahetusüliõpilaste tõmbekeskustest juba aastast 1696.

Mihkel Mutt „Keerukuju” (Eesti Raamat, 1985)

Mäletan selgesti, kuidas meie kirjandusõpetaja 12. klassis A. H. Tammsaart käsitledes ütles „Tõe ja õiguse” IV osa kohta, et selle teose peavad kõik abieluranda tüüridavad inimesed kindlasti läbi lugema. „Eriti neid!!!” rõhutas ta ainult talle omase muigega. Nüüd ise klassi ees seistes ja gümnasiste õpetades soovin ma täpselt samu sõnu kasutada Mihkel Muti „Keerukuju” kohta. „Eriti noormehed!!!” tahaksin muigega lisada.

Mutt on „Keerukujus” talle ainuomase vaheda iroonia ja sarkasmiga vaatluse alla võtnud abielu kui institutsiooni. Ta uurib, kuidas see habras kahe ainurakse sümbioosi alguses kasvab, seejärel pooldub (vahel tahtmatult ja kohe mitmel korral) ning lõpuks sureb. Mutt on meie ette asetanud mikroskoobi ning andnud võimaluse selle eriskummalise koosluse elutsükliga põhjalikult tutvust teha.

Elo ja Friedebert Tuglas „Kirjad teineteisele 1917–1947” (Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, 2001)

Laulusõnad ütlevad, et saja aasta kestel kordub sama kevade. Nüüd on möödunud sajand eesti kirjandust kõige enam mõjutanud kevadest – Siuru kevadest. Seekord aga laulusõnad valetasid. Sellist plahvatust pole meie kirjanduselus enam ette tulnud!

Siuru kohta pole senini ühtegi ammendavat monograafiat ilmunud ja ka mängufilm jäi kahjuks rahastusest ilma. Samas on viimaste kümnendite jooksul ilmunud rüdamisi kogukaid kirjavahetusi, mille üheks pooleks oli Friedebert Tuglas. Kõige üksikasjalikuma sissevaate Siuru argipäeva annab Adsoni ja Tukla korrespondents, kuid kõige pikemaajalisema, isiklikuma ja kodusema pildi ühe siurulase eluteest saame aga Elo ja Frieda kirjavahetust lugedes. See teos on kindlasti üks kõige sümbiootilisemaid sümbioose, millega ma eales kokku olen puutunud.

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: Carolina Pihelgas

Tegevtoimetaja: Tõnis Vilu

Kriitikatoimetaja: Hanna Linda Korp

Keeletoimetaja: Egle Heinsar

Kujundaja: Maris Kaskmann

KAASTÖÖD

Luule ja tõlked: carolina.pihelgas@va.ee

Proosa: tonis.vilu@va.ee

Arvustused, esseed: hannelinda.korp@va.ee

Pildid ja fotod: vr@va.ee

Illustratsioonid Maarja Jullinen

Fotod Ann Viisileht

Fotod lk 80–89 Keiu Virro

Tel 5349 6146

vr@va.ee

www.va.ee

KOLLEGIUM

Eda Ahi, Lauri Eesmaa, Kristjan Haljak, Maarja Kangro, Helena Läks,
Johanna Ross, Marek Tamm, Berk Vaher, Mart Velsker

VÄLJAANDJA

SA Kultuurileht

Voorimehe 9

10146 Tallinn

TELLIMINE

www.tellimine.ee

Tel 617 7717

Trükk: AS Pakett

Värske Rõhk nr 51 (3/2017)

ISSN 1736-2954 (trükis)

ISSN 2228-1363 (epub)

SISUKORD

1	Andrus Kasemaa
12	Marten Kevade
27	Kaarle Olav Varkki
34	Rosemary Pree
38	Xavi Sarrià
43	Teele Lember
49	Martin Vabat
57	Erik Kõiv
62	Intervjuu Juhan Hellermaga
71	Sveta Grigorjeva
80	Päevik: Keiu Virro
92	Mariann Jüriorg
96	Guillaume Guéraud
102	Siret Saava
108	Siim Tõniste
114	Laura Evisalu
119	Maarja Helena Meriste Eda Ahist
123	Iiris Viirpalu Kärt Hellermast
128	Jaanika Regi Urmas Vadist
131	Betti Marie Peterson Berit Kaschanist
134	Merle Purre, Mirjam Parve Tõnis Vilust
142	Autorid
144	Raamatusoovitused

Hind 2.60 eurot

9 771736 295428 03

